

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Multikulturní společnost jako výzva pro sociální pedagogiku

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Michal Vavřík**

**Vypracovala:
Bc. Jana Krejčová**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Multikulturní společnost jako výzva pro sociální pedagogiku zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Ve Veselí nad Moravou
dne 16.3.2010

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Michalu Vavříkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Bc. Jana Krejčová

OBSAH

ÚVOD	2
1 MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST	4
1.1 MULTIKULTURALISMUS A MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST	4
1.2 VÝVOJ MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOSTI VE SVĚTĚ	7
1.2.1 <i>Multikulturalismus v USA</i>	7
1.2.2 <i>Kanadský multikulturalismus</i>	11
1.2.3 <i>Multikulturalismus v Austrálii</i>	13
1.2.4 <i>Počátky multikulturní společnosti v Evropě</i>	14
1.3 VÝVOJ MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOSTI V ČECHÁCH	16
1.3.1 <i>Vztah české společnosti k romské menšině</i>	20
2 INTEGRACE MENŠIN V ČESKÉ SPOLEČNOSTI	26
2.1 INTEGRACE CIZINCŮ.....	26
2.2 STÁTNÍ POLITIKA INTEGRACE CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE	29
2.3 INTEGRAČNÍ AKTIVITY NEVLÁDNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ.....	35
2.3.1 <i>Centrum pro integraci cizinců, o. s.</i>	35
2.3.2 <i>Člověk v tísní</i>	36
2.3.3 <i>Česká katolická charita</i>	37
2.3.4 <i>Multikulturní centrum Praha</i>	37
2.3.5 <i>Poradna pro integraci</i>	38
2.4 INTEGRACE ROMSKÉ MENŠINY	38
2.4.1 <i>Nadace Nová škola</i>	43
2.4.2 <i>Občanské sdružení R-MOSTY</i>	43
3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	44
3.1 SOUČASNÝ STAV MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY, JEJÍ POSTAVENÍ V SYSTÉMU VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	44
3.2 UČITEL MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	51
3.3 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY URČENÉ PRO MULTIKULTURNÍ VÝCHOVU	53
4 PRAKTICKÁ ČÁST – PRŮZKUM	57
4.1 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI	57
4.2 CÍL PRŮZKUMU	57
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	57
4.4 METODA A TECHNIKA	58
4.5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ	58
4.5.1 <i>Ověření platnosti první hypotézy</i>	63
4.5.2 <i>Ověření platnosti druhé hypotézy</i>	65
4.5.3 <i>Ověření platnosti třetí hypotézy</i>	69
ZÁVĚR	72
RESUMÉ	74
ANOTACE	75
LITERATURA A PRAMENY	77
SEZNAM PŘÍLOH	83

Úvod

Změny, kterými v posledních letech naše společnost prochází, se dotýkají nejenom ekonomických a politických oblastí, ale hlavně oblastí sociálních. Přibývá lidí, kteří potřebují pomoc při vytváření lepších životních a společenských podmínek. Mezi těmito lidmi jsou stále častěji občané jiných národností, kteří dlouhodobě žijí v naší zemi. Jsou to lidé, kterým je vlastní jiná kultura, jiné náboženství, mají jiný žebříček hodnot. Tato odlišnost se v posledních letech stále častěji projevuje jako důvod ke zvyšující se míře nevraživosti s projevy xenofobie, intolerance a rasismu ze strany některých členů majority. Zabránit těmto projevům a omezit vzrůstající agresivitu směřující proti etnickým menšinám lze několika způsoby. Jedním z možných způsobů může být zásah policie. Policejní zásahy jsou jistě účinným řešením v okamžiku již vzniklého konfliktu. Je to však pouze řešení důsledků vzniklé situace ve společnosti. V žádném případě je nemůžeme považovat za preventivní a výchovné. Pokud chce být moderní stát státem demokratickým a multikulturním, nemůže řešit nerovnosti a rozpory mezi majoritou a ostatními etniky pouze silou.

Ve snaze předejít projevům xenofobie a rasismu je v naší zemi patrná snaha o vytvoření multikulturní společnosti, která se má vyznačovat kulturní pluralitou, rozmanitostí a vzájemnou tolerancí. K dosažení těchto cílů by měla napomáhat multikulturní výchova, která prostřednictvím vzdělávacích programů učí lidi chápat a hlavně respektovat i jiné kultury než jenom tu, ve které vyrostli. Multikulturní výchova má značný význam zvláště ve výchově dětí. Česká republika podporuje multikulturní výchovu prostřednictvím řady vzdělávacích projektů a programů. Úroveň a kvalita jejich realizace ve školách je však závislá na ztotožnění se pedagoga s principy multikulturní společnosti.

Ve své diplomové práci bych se chtěla zamyslet nad přínosy a riziky multikulturní společnosti ve světě a zejména pak v České republice. Dále bych chtěla poukázat na proces integrace cizinců v naší společnosti, zvláště pak v oblasti školství. V této souvislosti bych chtěla ověřit, zda je ve školách vytvořený dostatečně velký prostor pro aplikování multikulturní výchovy a v jaké míře se staly výukové programy zaměřené na multikulturní výchovu součástí výuky na školách okresu Hodonín.

Zda jsou v tomto regionu školy dostatečně připraveny na přijímání a integraci dětí jiných národností. Jak se čeští učitelé vyrovnávají s faktem, že ve školách přibývá právě děti cizinců. Zda z pohledu učitele dochází k přejímání hodnot naší společnosti ze strany dětí cizinců.

Domnívám se, že v okrese Hodonín v postoji řídicích pracovníků školy k multikulturní výchově není rozdíl mezi těmi, jejichž škola se nachází ve městě nebo na vesnici. Předpokládám, že daleko více ovlivňuje úroveň multikulturní výchovy osobní postoj řídicích pracovníků školy k multikulturní výchově než četnost romských dětí nebo dětí migrantů ve škole. Dále se domnívám, že diskriminace, xenofobie a rasismus se objevuje méně na školách, kde je koordinací multikulturní výchovy pověřený konkrétní pedagog, než tam, kde je náplň multikulturní výchovy ponechána na libovolném rozhodnutí jednotlivých pedagogů školy.

Teoretická část mé diplomové práce obsahuje tři kapitoly. První kapitola, komparativní, pojednává o multikulturní společnosti a jejím vývoji ve světě. Je zde také charakterizován vývoj multikulturní společnosti v Čechách. Druhá kapitola je zaměřena na integraci cizinců v naší společnosti, a to zejména na státní politiku související s touto problematikou. Současně tato kapitola obsahuje i ukázky integračních aktivit a jejich realizace. Třetí kapitola je věnována problematice multikulturní výchovy u nás. Zejména jejímu postavení v systému výchovy a vzdělávání. Dále jsem se snažila pojednat o možných přístupech základních škol v oblasti multikulturní výchovy. V praktické části je použito dotazníkové šetření. Cílem tohoto dotazníku je ukázat postoje oslovených respondentů k dané problematice.

1 Multikulturní společnost

1.1 Multikulturalismus a multikulturní společnost

Multikulturalismus není jen neměnným pojmem, který striktně určuje jak se má společnost chovat k přistěhovalcům a jak se mají přistěhovalci chovat ke společnosti. Tak jako všechno, co vzniklo v důsledku vývoje společnosti a stále se přetváří k jejímu obrazu, tak se vyvíjí i multikulturalismus. V průběhu doby byly v souvislosti se vznikem a vývojem multikulturní společnosti nastoleny nejenom společenské a etické problémy, ale i problémy ekonomické a legislativní. Tyto problémy bylo nutné řešit tak, aby nedocházelo k vytváření národnostních konfliktů uvnitř společnosti.

Vzhledem ke složitosti vývoje moderní společnosti je definice multikulturalismu a potažmo multikulturní společnosti mnohem komplikovanější než by se mohlo na první pohled zdát. Otázkami multikulturalismu se zabýval již Peter Adler. Podle něj „multikulturní člověk neudrží pevné hranice mezi sebou samým a škálou osobních a kulturních kontextů, v nichž se může nacházet. Je schopen přijmout zásadní proměny svého referenčního rámce a ztělesňuje schopnost distancovat se od stálé povahy...“¹

Naprosto jiný pohled na multikulturalismus bychom našli u prezidentky Modern Language Association Catherine Stimpson, která říká, že jde o „nahlížení na společnost jako na soubor několika stejně hodnotných, avšak odlišných rasových a etnických skupin.“² Barša na úvodní straně své knihy Politická teorie multikulturalismu uvádí citát Roberta Huguese, který říká že: „Multikulturalismus tvrdí, že lidé s různými kořeny mohou žít pospolu a učit se porozumět obraznosti druhých, mohou a měli by se bez předsudků či iluzí dívat přes hranice rasy, jazyka, rodu a věku a učit se myslet na pozadí promíšené společnosti.“ Obdobným způsobem definoval multikulturalismus také český sociolog Aleš Sekot, který jej označuje jako „Úsilí o možnost většího rozvoje pro etnické a rasové minority, zejména na půdě vzdělávání, kulturního projevu

---

¹ ALEXANDER, G. Promyšlení „způsobu začlenění“: Asimilace, napojování a multikulturalismus jako varianty občanské participace. Marada, R., In Etnická různost a občanská jednota, 1. vydání Brno: 2003, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 49-71.

² Tamtéž.

a dodržování tradice. Vytváření přátelského prostředí a vzájemného respektu pro soužití různých etnik a národností. Výchozí ideou je předpoklad, že **všechny kultury mají vzájemně srovnatelnou hodnotu a jsou si rovny a že soužití nositelů různých kultur vede k vzájemnému plodnému obohacení.**³

Multikulturalismus zkoumá a srovnává odlišné názory na svět, zabývá se kulturními rozdíly, odlišnými vzorci jednání a pojetím skutečnosti. Multikulturalismus je možné chápat jako **úsilí o vytvoření pluralitní společnosti zahrnující množství odlišných sociokulturních skupin. Soužití těchto skupin je založeno na principech rovnosti, tolerance, respektu a spolupráce.**⁴

Na začátku sedmdesátých let minulého století si řada lidí pod termínem multikulturalismus představovala hlavně kompromis a vzájemnou závislost. V naší době se jeví jako nejdůležitější termín „odlišnost a jedinečnost“ vycházející z odlišných, ale přesto vzájemně spojených komunit.⁵ Cílem současné, moderní, demokratické společnosti již není asimilace cizinců, ale jejich integrace. Integrace se v posledních letech stala synonymem multikulturní společnosti.

Integrace musí vycházet z oboustrannosti, která ve stejné míře klade nároky na společnost i na imigranta. Od majoritní společnosti se očekává, že vytvoří podmínky odpovídající současným změnám v národnostní skladbě obyvatel - zajistí jazykovou výuku, vytvoří odpovídající ekonomické, sociální, kulturní, občanské a politické podmínky a v neposlední řadě přijme uprchlíky jako svou součást. Imigrant si pak může ponechat svou kulturní identitu. Společnost po něm vyžaduje, aby pouze přizpůsobil svůj životní styl přijímací společnosti, ne aby ho úplně změnil.

V praxi má integrace mnoho podob, variant a forem. V partikularistickém multikulturalismu příslušník skupiny upouští od své občanské identity a nahrazuje ji sounáležitostí a identitou se svou skupinou. V liberálně-demokratickém státě je pak kladen důraz na solidaritu, rovnost a svobodu. **Hlavním cílem není ochrana skupin, ale ochrana jednotlivce.** Integracionalistický multikulturalismus vnímá integraci jako proces dlouhodobé oboustranné změny, jejímž výsledkem je uznání skupinové odlišnosti s uplatněním rovných práv. Samotný integracionalistický proud se dále dělí na liberální a radikální křídlo. Ukazatelem je, zda projekt určený k integraci cizinců

³ SEKOT, A. Sociologie v kostce. 2. vydání, Brno: Paido, 2004, s. 196.

⁴ Interkulturní vzdělávání, dostupné na internetu <http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/a02ikv.pdf> 9, 10.11.2009.

⁵ ALEXANDER, G., d.c., s. 49-71.

je spojen s obvyklými prostředky redistribuce, nebo zda při jeho uplatnění dojde i k transformaci společenských vztahů a radikální proměně kulturní identity.⁶

V liberálním multikulturismu je uznání skupinové kultury a identity podmínkou realizace nové důstojnosti jednotlivce.⁷

Stejně tak, jak existuje rozdílné pojetí multikulturalismu, existuje i rozdílný postoj k jeho uplatňování ve společnosti. **Levice zdůrazňuje hodnotu individuální rovnosti a její principiální nadřazenost** před „slepými“ zákony a institucemi, naproti tomu **krajní pravice zdůrazňuje nebezpečí etnické a rasové degradace**. Dnešní liberální pravice argumentuje takto: ochrana menšin, je-li přílišná, podkopává liberální zásadu rovných práv pro všechny, omezuje šance majority, a pomáhá vytvářet menšinové identity.

Multikulturní svět, který zdůrazňuje etnické, generové, rasové, náboženské, třídní a kulturní rozdíly – svět, v němž jsou lidé posedlí odhalováním a ochranou svých specifíků - vede podle Briana Faye k „fragmentaci sociálního poznání“⁸.

Cílem multikulturní společnosti je přes všechny rozdílné názory vytvořit takové podmínky, aby všichni občané měli příležitost žít ve světě, kde nebude docházet k jejich diskriminaci a zneužívání, a aby jejich děti vyrůstaly v prostředí své kultury a nebylo jim upíráno právo na skupinovou identitu. **Podmínkou pro integraci je veřejné uznání a tolerance kulturních a skupinových identit**. Je však tento přístup ke společnosti vždy žádoucí a bezpodmínečně nutný? Eriksena zastává názor, že: „multikulturní ideologie má dvě roviny. Na jedné straně umožňuje lidskou rozmanitost, na druhé straně znemožňuje, aby s přistěhovalci bylo zacházeno stejně jako s ostatními... vytváří svůj vlastní kulturní terorismus, svoje vlastní představy kultury a svoji vlastní variantu názvů hranic a čistoty. Mnoho členů minorit by upřednostnilo, aby kontinuálně nevystupovali jako členové minorit.“⁹ Pokud je jejich názor odlišný od našeho, může se stát, že jsme jim vlastně vůbec neporozuměli.

---

⁶ Tamtéž., s. 49-71.

⁷ BATŠA, P., BARŠOVÁ, A. Integrovaná politika: mezi asimilací a multikulturalismem, Šišková, T., ed., In. Výchova k toleranci a proti rasismu: Multikulturní výchova v praxi, 2. vydání, Praha: Portál, 2008, s. 48–58.

⁸ FAY, B. Současná filosofie sociálních věd, Multikulturní přístup, 1. vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, s. 15.

⁹ ERIKSEN, T. H. Antropologie multikulturních společností. 1. vydání, Praha: Triton 2007, s. 27.

1.2 Vývoj multikulturní společnosti ve světě

Takřka ve všech částech světa nacházejí historikové stopy svědčící o migraci obyvatel. V současné době, ale i v době dávno minulé, lidé opouštěli své domovy a hledali nové místo, kde by oni a jejich rodiny našli podmínky pro bezpečnější a lepší život. Důvody proč se rozhodnout k tak zásadnímu kroku jako je opustit svou rodnou zem byly po celá staletí stejné. Války, nemoci, chudoba, politický útlak, to všechno vyvolává u lidí strach o vlastní život a život svých blízkých a nutí je k tomu, aby hledali jiné místo, kde bude pro ně život snesitelnější. Lidé odcházeli do neznáma, často s minimem prostředků k základní obživě, podstupovali útrapy z dlouhých cest, ale přesto věřili, že je čeká lepší život. Ne vždy tomu tak bylo. Nové prostředí, jiná mentalita a často i jiná kultura přinášela řadu střetů mezi původními obyvateli a přistěhovalci. O tom, která ze skupin pak ovládne dané území a v jakém postavení se přistěhovalci nadále budou nacházet, rozhodoval nejenom jejich počet, ochota či neochota původních obyvatel je přijmout, kulturní vyspělost, ale v řadě případů i vojenská zdatnost. Příkladů bychom v dějinách našli celou řadu.

Pro ilustraci vzpomeňme alespoň několik klíčových momentů, které vznikly při utváření amerického, kanadského a australského národního vědomí a národní identity, a které přispěly ke vzniku multikulturní společnosti v těchto státech. Model multikulturalismu je relativně mladý, a právě tyto státy, můžeme považovat za jeho průkopníky. Uvedené příklady odpovídají modelovým příkladům, které popisuje Barša ve své knize Politická teorie multikulturismu.

1.2.1 *Multikulturalismus v USA*

Na začátku amerických dějin je patrný ideál o novém národě, který by vstřebal etnickou a náboženskou rozmanitost všech přistěhovalců a vytvořil tak útočiště pro nekonformní a utlačované lidi proudících do Ameriky z celé Evropy. Jeho základní myšlenkou byla svoboda, rovnost a vysvobození z útlaku a ponížení. Tuto vizi charakterizuje výrok francouzského imigranta druhé poloviny 18. století

Hectora St. John de Crevecoeur, který na otázku po definici této nové, specificky americké identity odpověděl: „Američanem je ten, kdo za sebou nechá starodávné předsudky a mravy a přijme nové od nového způsobu života, jemuž přitakal...Zde jsou jednotlivci všech národů rozpouštěni (melted) do nové lidské rasy (a new race of man).“¹⁰ Když porovnáme tuto myšlenku se skutečností, zjistíme, že jí není moc nepodobná. V Americe v žádném případě nedocházelo k vytváření jakési univerzální identity, která by smazala veškeré rozdíly mezi lidmi. Právě naopak. Přistěhovalecké skupiny Francouzů, Španělů a dalších národností bílé rasy byly asimilovány do ve všech směrech silnější anglosaské kultury. Indiáni, černoši, Asiaté a jiní lidé barevné rasy byli z možnosti stát se občanem vyloučeni zákonem o naturalizaci, který byl přijatý v roce 1790. Tento zákon dovoloval stát se občanem pouze lidem bílé pleti. Až do roku 1924 američtí Indiáni nemohli získat federální občanství. Až do roku 1952, kdy začal platit **Walter-McCarran Act**¹¹ byli indiáni v Arizoně, Novém Mexiku, Idahu a Washingtonu označováni jako „nezdanění“.

V 19. století se začala projevovat migrační vlna z Japonska, z Číny¹² a ze severní a střední Evropy. Nábor čínských dělníků jako levné pracovní síly pro zemědělství a průmysl a velký počet přistěhovalců z Evropy¹³ popoháněných Zlatou horečkou znamenal obrovský nárůst cizinců, na který nebyli američtí občané připraveni. Ve městech jako je Chicago nebo New York tvořili přistěhovalci v této době až polovinu obyvatelstva, které vytvářelo různé etnické skupiny. Začaly se objevovat první vlny xenofobního resentimentu a hnutí prosazující povinnou asimilaci. Všichni ti, kteří neměli anglosaský původ, to znamená, nejen černoši nebo indiáni, ale i Asiaté, Němci, Skandinávci a ano samozřejmě i Poláci, Slováci a Češi, byli považováni za méněcenné. Projevy xenofobie a rasismu se neustále stupňovaly. Za jejich vrchol je považováno přijetí **Chinese Exclusion Act**, zákona, který byl přijatý parlamentem v roce 1882 a který měl zabránit další imigraci Číňanů do Ameriky.

Již před vypuknutím 1. světové války byla uplatňována **amerikanizační politika**, jejímž cílem bylo urychlit kulturní asimilaci etnických minorit pocházejících z Evropy. Přistěhovalci byli nuceni absolvovat především kurzy anglického jazyka

¹⁰ BARŠA, P., Politická teorie multikulturalismu. 2. vydání, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 25.

¹¹ Walter-McCarran Act stanovil, že „právo osoby stát se naturalizovaným občanem Spojených států nemá být odíráno či omezováno kvůli rase“ Tamtéž, s. 26.

¹² „Mezi roky 1854 a 1900 se do USA přistěhovalo na 300 tisíc Číňanů.“ BRIGGS A., et al., Kdy, kde, proč a jak se to stalo, 1. vydání, Praha: Reader's Digest Výběr, spol. s r.o., 1997, s. 276.

¹³ „V letech 1820 až 1860 přišlo okolo 5 milionů lidí, převážně ze severní a západní Evropy.“ Tamtéž, s. 276.

a amerických dějin. **Zřeknutí se vlastních kořenů a bezpodmínečné přijetí americké kultury** bylo společností považováno, když ne za nutnost, tak přinejmenším za žádoucí. Tuto politiku podporoval hlavně Theodor Roosevelt, který prohlásil že: „Američan musí být pouze Američanem, chce-li jím být opravdově.“¹⁴

V roce 1917 byla zavedena pro nové přistěhovalce zkouška gramotnosti. Zkouška měla omezit příliv přistěhovalců. Brzy následovala i další opatření. Roku 1921 vstoupil v platnost **system kvót**, který vymezoval každému národu nejvyšší počet možných přistěhovalců. Počet přistěhovalců tak nesměl překročit tři procenta z obyvatel daného národa již žijícího na území USA roku 1910. Tímto způsobem se celkový počet přistěhovalců do země snížil na 350 tisíc ročně.¹⁵

Vznik Ku-klux-klanu, schválení zákona o imigraci, který zaváděl přistěhovalecké kvóty a zakazoval přijímání imigrantů z Asie, a ekonomická krize třicátých let, to všechno prohlubovalo stále více se projevující odpor proti novým přistěhovalcům. Nová politická a ekonomická situace vyvolávala potřebu silné americké, národní soudržnosti, postavené na ideálech demokracie a svobody pro americké (bílé) občany.

Teprve až otřesné události druhé světové války, jejichž příčinou byl hitlerovský nacismus, měly za následek, že si Američané začali uvědomovat rasistický směr své rádobý demokratické politiky. Postupně bylo upouštěno od nucené asimilace a stále častěji byl kladen důraz na individuální rovná práva, posilování rasové soudržnosti a solidarity barevných a uznání jejich kulturní identity. Podpora rozvoje skupinových kulturních identit v 60. letech vyústila ve vznik multikulturismu. Podle zakladatele tohoto směru **Horace Kallena** měla být Amerika národem národností. Kallen kritizoval dosavadní ideu společné kultury a zastával názor, že: „**Každá kultura musí mít zajištěno rovné právo na samostatný rozvoj** a jako svébytná také vstupuje do interakce s ostatními v jediné mnohohlasé „synfonii americké civilizace.“ Každý z jejich hlasů se rozvíjí svobodně...“¹⁶

Přes všechny snahy o vznik multikulturní společnosti řada bílých a zvláště pak bohatých Američanů považovala stále své barevné spoluobčany za méněcenné. Je proto pochopitelné, že s Kallenem mnozí z nich nesouhlasili. Byl mezi nimi

---

¹⁴ BARŠA, P. d.c., s. 30.

¹⁵ BRIGGS, A., d.c., s. 277.

¹⁶ BARŠA, P. d.c., s. 32.

například **Gunnar Myrdal, který v roce 1974 multikulturalismu vytýkal jeho velkou lidovost**, která však nemá již nic společného s původní kulturou etnických skupin.

Vědomí rovnosti práv, svobody a rovného postavení barevných ve společnosti se vžívalo poměrně pomalu. Pokud si uvědomíme, že po řadu generací byla americká kultura utvářena pouze bílými muži a celá společnost byla ovlivňována anglosaskými hodnotami, nemůžeme se divit, že přijmout myšlenky multikulturalismu bylo pro některé Američany tak obtížné. Teprve v posledních třiceti letech můžeme mluvit o postupné změně společenské atmosféry, jejímž názorným důkazem je zvolení Baraka Obamy americkým prezidentem.

Mnohdy přehnaná touha posílit sebevědomí a společenské postavení příslušníků rasových a etnických skupin však vede k opačnému extrému. Multikulturalismus v pojetí některých krajních názorů představuje rozdrobenou společnost do malých skupin, které vzájemně mezi sebou nekomunikují. Příslušníci dané komunity spolu řeší problémy a ostatní skupiny do řešení nesmí zasahovat. V oblasti historie a školství se objevoval názor že, jen černoch ví co je dobré pro černochy, jen indián ví co je dobré pro indiány. Pokud však kultury různých ras mezi sebou nenajdou společnou řeč, nestýkají se a vzájemně se neznají, dochází mezi nimi až příliš často k projevům xenofobie. Tím by se ale americká společnost nevyhnutelně vrátila zpět do doby, kdy skupinová odlišnost byla důvodem pro rasové a kulturní předsudky, útlak a bezpráví. „Podle Schlesingera vede takové budování kultu vlastní skupiny k fragmentaci americké společnosti a v posledku ke zrušení jednotného amerického národa. Ten se v Novém světě ustavuje a realizuje nikoliv prostřednictvím lpění na partikulárních ideálech, nýbrž díky přijetí univerzálních hodnot lidské důstojnosti, svobody a demokracie. Pokud bude sjednocující síla těchto ideálů úplně vytěsněna obrazem skupinové různosti, pak čeká USA podle Schlesingera, Glazura a jiných kritiků multikulturalismu katastrofická budoucnost.“¹⁷

---

¹⁷ Tamtéž, s. 37.

1.2.2 *Kanadský multikulturalismus*

Kanada se již v samém začátku odlišovala od USA. Základní rozdíl, který zapříčinil odlišný vývoj při utváření národní identity, byl ve způsobu, jakým oba státy vznikly. Kanada byla původně francouzskou kolonií. Francouzi obsadili území, které patřilo indiánům a Eskymákům. V roce 1760 bylo toto území opět dobyté. Tentokrát ovládli území Britové. Britská koloniální správa v první polovině devatenáctého století začala velmi důrazně prosazovat plán kulturní asimilace frankofonních obyvatel. Kanada byla oficiálně založena v roce 1867 Britským severoamerickým zákonem, který vytvořil federální svaz převážně anglofonního Ontaria a frankofonního Quebecu a dále New Brunswick a Nova Scotia.¹⁸ K těmto čtyřem základním provinciím se postupně přidaly další územní celky a teritoria. Společné soužití dvou jazykových komunit v jedné federaci však znamenalo řadu dlouhodobých sporů a konfliktů vycházejících z odlišného pochopení a následného výkladu již zmiňovaného Britského severoamerického zákona. Frankofonní obyvatelé začínali tuto situaci považovat jako diskriminující a namísto rovného postavení se postupně dostávali do pozice menšiny.

Od roku 1963 došlo ke značným změnám v politice vůči frankofonním občanům. Byl zaveden **personální princip dvojjazyčnosti** místo principu teritoriálního. V praxi to znamenalo, že početně slabší jazyková skupina bude mít, stěna jazyková práva i tam, kde bude tvořit menšinu. Prosazování tohoto principu vyvrcholilo v říjnu 1971, kdy vláda vyhlásila „politiku multikulturalismu v rámci dvojjazyčnosti.“

Na území Kanady žije a od samého počátku jejího založení žila také řada domorodých obyvatel. Jsou jimi národnostní skupiny indiánů, Eskymáků a mesticů. Indiáni byli stejně jako v USA umístěni do rezervací, kde jim byla sice poskytována od státu materiální podpora, ale neměli zde téměř žádná práva. Aby se mohli stát občany Kanady, museli se rozhodnout o svá práva požádat, znamenalo to pro ně zříct se hlavně příslušnosti k menšině. **Politická a sociální práva byla indiánům přiznána v roce 1960**, ale k uznání jejich práv na půdu nedošlo.

---

¹⁸ Kanada, dostupné na internetu http://www.svon.cz/file/historie/001_kanada_his.htm, 25.10.2009.

Velmi početnou skupinou obyvatel Kanady jsou také přistěhovalci. Již od svého začátku uplatňovala Kanada velmi výraznou, mnohdy až rasistickou politiku vůči imigrantům. Ke změnám dochází až přijetím ústavy v roce 1960, která zamezuje diskriminaci z rasových, náboženských nebo národnostních důvodů. **V roce 1988 byl přijat Zákon o multikulturalismu**, na základě kterého musí vláda podporovat „plnou a spravedlivou účast jednotlivců a společenství jakéhokoli původu na dalším rozvoji a utváření všech aspektů kanadské společnosti a poskytla jim pomoc při odstraňování jakýchkoliv překážek bránících této účasti.“¹⁹ V současné době přistěhovalecké skupiny žijí v samostatných společenstvích, kde mohou udržovat své kulturní dědictví. Nic méně při oficiálním kontaktu s úřady, ve školách nebo na pracovištích musí hovořit pouze anglicky nebo francouzsky.

Na první pohled se může zdát, že vznik multikulturalismu v Kanadě se stal završením velkého úsilí frankofonních obyvatel o dosažení rovného postavení jejich jazyka a kultury ve státě, který byť byl federativní, nedokázal po dlouhá léta vyřešit problémy mezi dvěma zakládajícími rasami. Toto tvrzení však nebude úplné, pokud do něj nezahrneme také vliv silícího politického tlaku původních obyvatel a přistěhovalců.

Tak jako na Kanadskou společnost nelze pohlížet jako na nedělitelný celek, nemůže tak pohlížet ani na její multikulturalismus. Principy multikulturalismu ve vztahu k indiánům jsou zde uplatňovány jen z části. Přes všechny snahy ani referendum v roce 1992 nevyřešilo jejich požadavky na samosprávu a právo na půdu. Rozporuplné otázky přinesl také postoj kanadské společnosti k požadavkům frankofonního Quebecu o vyhlášení suverenity. Referendum z roku 1995 přineslo spíše napětí než uvolnění dosavadních vztahů. Jiný přístup má kanadská společnost k otázkám multikulturalismu z pozice podpory přistěhovaleckých skupin. Tady **můžeme hovořit o cílevědomé multikulturní politice jako o prostředku integrace cizinců do společnosti**, a to beze snahy o jejich segregaci nebo separaci. **Základ multikulturní integrace pak spočívá v rozvoji duální příslušnosti.** Kanadský multikulturalismus tedy „předpokládá inkorporaci jednotlivců a skupin přiznáním participace bez ztráty socio-kulturní etnické identity.“²⁰

---

¹⁹ Barša, P. d.c., s. 51.

²⁰ MAREŠ, M., (et al.), Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických postupů k etnické a imigrační politice po roce 1989. 1. vydání, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, s. 14.

1.2.3 *Multikulturalismus v Austrálii*

Utváření australské identity je možno přirovnat k utváření identity kanadské. Austrálie byla založena v roce 1900 jako federativní stát. V době založení byli hlavními osadníky Britové a Irové. Národní ideologie byla anglocentrická. Pro udržení a posílení této anglosaské převahy byl v roce 1901 vydán Zákon o omezení imigrace, podle něhož celní úředníci vyžadovali, zvláště pak po barevných přistěhovalcích, složení jazykové zkoušky. Austrálie se tak bránila přistěhovaleckým vlnám z Číny, Japonska a dalších asijských zemí. Úbytek obyvatel, který zapříčinila druhá světová válka, byl v prvních dvaceti poválečných letech řešen rozsáhlým nábořem v evropských zemích a snahou o co nejrychlejší asimilaci a naturalizaci nových přistěhovalců. Tato politika byla velmi necitlivá k jazykovým a kulturním potřebám nově příchozích.

Změny nastávají až začátkem 70. let, kdy je uplatňována politika postupného začlenění do společnosti s možností ponechání si prvků své původní kulturní identity. Školní vzdělávání přestalo být striktně anglo-britské. Byl kladen **důraz na multikulturní výchovu** a vzdělávání a poskytování služeb uzpůsobených jazykovým a kulturním potřebám imigrantů. **V roce 1975 byl přijat zákon proti rasové diskriminaci.**

V Austrálii samozřejmě žije i původní obyvatelstvo. Jejich osud je podobný jako osud amerických a kanadských indiánů. Kolonizátoři je připravili o půdu a narušili jejich vazby na rodové tradice a kulturu. V průběhu několika generací australští indiáni ztratili ve většině případů schopnosti svých předků jak přežít ve velmi náročných podmínkách australské přírody. Na druhé straně australská společnost nikdy neprojevila zájem o jejich integraci. Do roku 1967 nebyli považováni za občany Austrálie. V současné době jsou plně odkázáni na materiální pomoc státu. Pokud pracují, jsou na ně brány zvláštní ohledy.

Austrálie, tak jako i řada jiných multikulturních zemí se však v posledních letech potýká se stále **silícími projevy nesouhlasu s „přehnanou“ multikulturní politikou.** Kritice jsou podrobována opatření zajišťující rovné příležitosti a poskytování privilegií barevným obyvatelům na úkor bělochů.

1.2.4 Počátky multikulturní společnosti v Evropě

Typickými, evropskými státy s multikulturní společností jsou Francie, Německo a Velká Británie. Když se zamyslíme, proč zrovna tyto státy se staly evropskou kolébkou multikulturalismu zjistíme, že měly společný jeden významný prvek, a tím bylo postavení přistěhovaleckých zemí, způsobené dlouholetým koloniálním panstvím. S rozpadem kolonií nastaly v evropských státech značné společenské a ekonomické problémy zapříčiněné nejenom chybějícím kapitálem pocházejícím právě z těchto území, ale také s množstvím přistěhovalců, kteří přicházeli z území bývalých kolonií. Další výrazná vlna přistěhovalců přišla po skončení 2. světové války z Asie. Přistěhovalci s sebou přinesli nejen svou naprosto odlišnou kulturu, ale i muslimské a hinduistické náboženství. Pro převážně katolickou konzervativní evropskou společnost to znamenalo vyrovnat se s celou řadou do té doby naprosto neznámých problémů. V západní Evropě začaly být otázky multikulturalismu aktuální v šedesátých letech minulého století. S přihlédnutím k historické minulosti, zvolila každá země svůj vlastní způsob jak danou situaci řešit.

Francie, přestože již od doby napoleonských válek byla zemí, do které v hojně míře směřovali přistěhovalci, nehodlala přijmout skutečnost, že francouzská společnost již dávno není jen společností Francouzů. V době svého vzniku zvolila Francie cestu republikánské vlády s cílem vyjadřovat hodnoty platné pro všechny národy. Na tento cíl v průběhu doby navázala svým postojem k přistěhovalcům v duchu asimilacionismu. Je uplatňována **politika monolingvního celostátního vzdělávacího programu ve francouzštině**. Uznání jazyků národnostních menšin bylo jen omezené. Kolonizované a přistěhované cizince byla francouzská společnost ochotná přijmout pouze za předpokladu, že se vzdají své dosavadní příslušnosti a přestoupí na francouzskou kulturu, že s ní splynou v jeden celek. Tento oficiální postoj k přistěhovalcům se změnil teprve po roce 1997, kdy byl přijat **zákon upravující pobyt cizinců a státní občanství a vyzdvihující přistěhovalectví jako základní prvek francouzské národní identity**.

Velká Británie si zvolila odlišnou cestu, cestu kulturního pluralismu, který vychází z **tolerance zvláštnosti a odlišnosti náboženských a etnických skupin**

žijících na jejím území. Tyto skupiny si ve většině případů mohly ponechat vlastní prvky vlastní kultury za podmínky, že budou respektovat a uznávat anglickou kulturu. V rámci britského multikulturního postoje přistupovala společnost k přistěhovalcům jako ke kulturně odlišným společenstvím, která se zde měla harmonicky sžít s ostatními obyvateli.²¹ Státní občanství, stejně jako ve Francii, bylo možné získat na základě místa narození. Liberální imigrační politika byla v letech 1948 až 1962 zaměřena na úsilí udržet moc říše, než aby podporovala přistěhovalce. V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století „se Británie prohlašovala za zemi s nulovou imigrací.“²² Na přelomu 20. a 21. století došlo k zásadnímu politickému obratu v postoji vůči přistěhovalcům. Byla to Blairova Strana práce, která začala tento směr přehodnocovat. Dokladem je zpráva z roku 2002 Integrace s růzností v moderní Británii, která „uznala **přistěhovalce jako nevyhnutelný rys britské společnosti** a zároveň navrhla, aby začlenění přistěhovalců do přijímací společnosti již nebylo primárně chápáno jako inkorporace komunity, ale naopak jako občanská integrace jednotlivců.“²³ Skupinová různorodost by měla být v oblasti kultury nadále tolerována. Integrovaná politika však očekává jazykovou a politickou asimilaci.²⁴

V Německu byl pro národní integraci uplatněn **model přechodné diferencované inkorporace**. Státní občanství v Německu bylo od roku 1913 na rozdíl od Anglie a Francie možné získat pouze na základě pokrevního původu.²⁵ Po druhé světové válce ve Spolkové republice Německo nacházeli ochranu pouze přistěhovalci německého původu. Řada z nich přicházela z východního Německa. Spolková republika jim bez jakýchkoliv výhrad a podmínek nabízela udělení občanství.

V naprosto odlišné situaci byli imigranti jiných národností. Ti zde mohli sice pobývat, ale státní příslušnost jim nebyla udělena. Spolková republika Německo se stylizovala do postavení vlasti všech Němců a nepřipouštěla možnost usazení a naturalizace jakéhokoliv jiného etnika na svém území. Etnicky a kulturně cizí přistěhovalci se tedy nemohli stát příslušníky německého národa.

²¹ BARŠA, P., BARŠOVÁ, A. Integrovaná politika: mezi asimilací a multikulturalismem. Šišková, T., ed., In d.c., s. 48-58.

²² BARŠA, P., BARŠOVÁ, A. Vnitřní a vnější podmínky inkluze: Národní identity a přistěhovalce politiky liberálně-demokratických států. Marada, R. In. d.c., s. 278-296.

²³ Tamtéž.

²⁴ „V roce 2004 byly zavedeny státoobčanské přísahy pro nové naturalizované občany, od roku 2005 byly zavedeny přísnější jazykové testy a zkoušky ze znalosti života v Británii.“ BARŠA, P., BARŠOVÁ, A., Integrovaná politika: mezi asimilací a multikulturalismem. Šišková, T., ed., In d.c., s. 48-58.

²⁵ BARŠA, P., BARŠOVÁ, A., Vnitřní a vnější podmínky inkluze: Národní identity a přistěhovalce politiky liberálně-demokratických států. Marada, R. In. d.c., s. 278-296.

Sjednocení Německa a pád železné opony otevřel brány nejen pro Němce žijící ve východní části, ale znamenal také masivní příliv imigrantů z východní Evropy a Asie. Vzniklou situaci řešil přistěhovalecký zákon, který nabyl účinnosti v roce 2005. Jeho **cílem je řešit integraci cizinců na základě smluvní teorie**. V praxi to znamená, že pokud se imigrant nebude chtít zúčastnit integračního programu, budou mu kráceny sociální dávky a nebude mu prodlouženo povolení k pobytu. Součástí integračního programu je například jazyková výuka, vydávání integračních příruček a poradenství. **Přistěhovalci se musí naučit jazyk a musí se přizpůsobit politickým názorům a kulturním hodnotám německé společnosti**. Udržování vlastní identity jim společnost umožní do té míry, pokud nebude v rozporu s jejími hodnotami.

1.3 Vývoj multikulturní společnosti v Čechách

Vývoj české společnosti byl v průběhu dvacátého století poznamenán zásadními politickými, hospodářskými a společenskými změnami. V první polovině století na území tehdejšího Československa žila různorodá společnost utvořená z obyvatel různých národností, náboženského vyznání a sociálního postavení. Události druhé světové války a politický vývoj let 1945 – 1948 však přinesly zánik společného soužití. Mnichovská kapitulace Československa a následná německá okupace znamenaly pro do té doby zde žijící židovské a romské menšiny jejich rozpad. Naprostá většina jich zahynula v koncentračních táborech. Po skončení války v roce 1945 byli němečtí obyvatelé odsunuti. Česká společnost se začala výrazně měnit v etnicky homogenní. Češi se prohlásili jako jediná legitimní skupina obyvatel v českých zemích. Po únoru 1948 se dostává do čela společnosti Komunistická strana. Pod vlivem komunistické ideologie se měnila vnitřní politika, do které byla zahrnuta koncepce osídlování pohraničí a provádění rozsáhlých náborů Romů na Slovensku, ale také uzavření se před okolními, zvláště pak západními státy. Toto přispělo k situaci, že takřka jedinými imigranty do Čech byli Romové.

Na přelomu osmdesátých a devadesátých let v Čechách pracovaly nebo studovaly početně nevýznamné skupiny lidí z Kuby, z Vietnamu a z afrických rozvojových zemí. Jejich pobyt v tehdejším Československu byl možný pouze

na základě vládních dohod a byl časově omezený. Českou společnost bylo tedy možné v této době považovat za etnicky a kulturně homogenní.

Polistopadové, politické změny přinesly mimo jiné i uvolnění možnosti migrace. Počet migrantů začal prudce narůstat. Jen pro příklad: Ministerstvo vnitra evidovalo v roce 1990 asi 35 tisíc cizinců, v roce 2000 bylo v evidenci již 209 tisíc cizinců.²⁶ Tato čísla však vyjadřují pouze počet cizinců, kteří měli k pobytu oficiální povolení. Další, daleko početnější skupinu cizinců, kteří se usadili na našem území, tvořili nelegální migranti. Jejich počet dosahoval podle policejní evidence až dvaceti tisíc. Skutečný počet nezaregistrovaných cizinců byl odhadován v daleko větších číslech. Předpokládá se však, že v České republice mohou pobývat nelegálně řádově tisíce až desetitisíce cizinců.²⁷

Česká společnost nebyla na začátku devadesátých let připravená přijmout takové množství migrantů. Domácí politické strany jevíly daleko menší zájem o imigrační problematiku než v západních zemích. **Multikulturalismus se dostával do popředí zájmů jen velmi pomalu** a přístup k němu nebyl v rámci politické scény jednotný. Rozdílný přístup lze nejlépe pozorovat na příkladě České strany sociálně demokratické (ČSSD) a Občanské demokratické strany. **Přístup středo-levicově orientované ČSSD odpovídá přístupu evropských sociálně demokratických stran.** Dá se říct, že do roku 2002 byl její postoj k imigrační otázce takřka lhostejný. **V posledních letech však výrazně pozměnila svou proimigrační politiku.** Cílem této politiky je **účelově využít legální migraci k řešení problémů v oblasti trhu práce a penzijního systému,** a to za předpokladu, že bude zachována česká národní identita²⁸. K hodnotám multikulturalismu se u nás hlásila ještě Strana zelených.

Na rozdíl od ČSSD měla **ODS** se svou liberálně-konzervativní politikou k migraci naprosto opačný přístup. **Migrační politiku podrobovala vždy ostré kritice** a poukazovala na bezprostřední dopad nadměrné migrace. Zdůrazňovala obavy z možných problémů, které by přistěhovalectví mohlo přinést do české společnosti. Jejím **cílem není integrace cizinců, ale snaha o to aby, imigranti nezneužívali podmínky pobytu „k páchání trestné činnosti a k nelegálnímu zaměstnávání.“**²⁹

---

²⁶ MAREŠ, M. (et al.), d.c., s. 92.

²⁷ BUDILOVÁ, L. HIRT, T. Policista v multikulturním prostředí, Praha: Varianty, 2005, s. 51.

²⁸ LEONTIYEVA, Y. Imigrace a česká politika, dostupné na internetu www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=293&lst=106, 5.11.2009.

²⁹ Tamtéž.

Postoje ODS byly vždy srovnatelné s postoji britských konzervativců nebo bavorské Křesťansko-sociální unie.

Negativní vztah k přistěhovalectví měla i česká ultrapravice. Například Republikáni Miroslava Sládka měli ve svém programu, v bodě týkajícím se bezpečnosti, jako svůj cíl uvedeno: „Zabránit přílivu uprchlíků ze třetích zemí ostrahou hranic s přísnými zákony pro udělování azylu a občanství“³⁰. **Republikáni multikulturní společnost zásadně odmítali**, jako něco co by mohlo rozložit českou národní identitu³¹. Antipřistěhovalický politický program je základem i Dělnické strany, Národně sociálního bloku, Národní aliance, Vlastenecké fronty a hnutí národního sjednocení. U všech těchto subjektů nalezneme společně zamítavý postoj k přistěhovalectví a k Romům. Projevy odporu proti cizincům byly navenek nejvíce zřetelné u stoupců skinheadskeho hnutí. Vůdčí skupina hnutí Orlík se proslavila svou písní Bílá liga a mnoha dalšími, v jejímž textu jsou naprosto zřetelné projevy nenávisti vůči jiné rase.³²

Stále častěji se na veřejnosti začaly objevovat projevy rasismu a fyzické násilí směřované vůči barevným cizincům. V roce 1993 bylo evidováno 51 trestných činů, které patří do oblasti rasového násilí. V roce 2002 bylo evidováno již 473 trestných činů motivovaných rasovou nesnášenlivostí. Pachatelé rasového násilí jsou převážně mladí lidé ve věku 16–29 let, kteří se dopouští nejčastěji podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práva a svobod člověka, hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení, podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo omezování jejich práv a svobod a v neposlední řadě násilí proti skupině osob a jednotlivci.³³

Korelátům celého tohoto dění pak byl velmi odmítavý postoj celé české veřejnosti k migrantům. O tomto svědčí výsledky „výzkumu agentury SC&C z roku 2001, kdy si 68% respondentů myslelo, že cizinců je v ČR příliš mnoho a jen 3%, že je jich příliš málo...výzkum odrážel převažující nechuť k nelimitovanému přijímání nových cizinců a přesvědčení, že imigrace by měla být omezena, a to především u přistěhovalců z méně rozvinutých zemí.“³⁴ Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. v Centru pro výzkum veřejného mínění provedl v březnu 2009 výzkum nazvaný Názory české veřejnosti na cizince v České republice. Z výsledků tohoto výzkumu zveřejněného

³⁰ Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, Volební program, bod 3., dostupné na internetu <http://serifus.borec.cz/program.html>, 10.11.2009.

³¹ Tamtéž.

³² MAREŠ, M., (et al.), d.c., s. 116-124.

³³ FRIŠTENSÁ, H. Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace. Šišková, T., In d.c., s.12-34.

³⁴ MAREŠ, M. (et al.), d.c., s. 93.

v Tiskové zprávě číslo ov90518 vyplývá, že „mezi obyvateli České republiky převažuje názor, že občané jiných národností, kteří se v posledních letech do země přistěhovali, představují v měřítku celé republiky problém; k tomu se přiklání zhruba dvě třetiny (68%) dotazovaných.“³⁵ Tato zpráva obsahuje i srovnání výsledků stejného výzkumu uskutečněného v předchozích letech. V roce 2003 se k výše uvedenému názoru přiklání 73% respondentů, v roce 2005 to bylo jen 58% respondentů, v roce 2008 se počet respondentů domnívajících se, že přistěhovalci představují pro Českou republiku problém, opět zvýšil, a sice na 61 %. Uvedené údaje nás nutí zamyslet se nad tím, proč došlo k nárůstu těch, kteří vidí v přistěhovalcích problém? Podle již zmiňované tiskové zprávy respondenti uvádí jako důvod svých obav nejčastěji tři negativní položky:

1. dlouhodobě žijící cizinci se podílejí na nárůstu kriminality,
2. zvyšují celkovou nezaměstnanost,
3. obava z šíření nemocí.³⁶

Česká republika se jako téměř všechny státy světa potýká s problémem nelegální migrace, kterou se rozumí nelegální vstup osob přes státní hranice a nelegální pobyt.

Důvodem, proč u nás tak **výrazně vzrostl počet nelegálních migrantů**, byla hlavně tak zvaná **ekonomická migrace**. Lidé přicházeli s vidinou, že získají práci a vydělají si peníze. Řada z nich ani na území České republiky vlastně zůstat nechce. Žijí zde a pracují zde tak zvaně načerno. Jejich cílem je dostat se přes Česko do Německa, Francie, Británie nebo kamkoliv jinam, kde získají lépe placenou práci. Tito lidé nejeví žádný zájem v České republice zakořenit a integrovat se do společnosti.

Dalším důvodem, proč k nám přicházejí imigranti, jsou **politické a náboženské rozepře** v jejich zemích. Lidé utíkají ve strachu o svou svobodu a bezpečí. Někteří z těchto uprchlíků v České republice **žádají o azyl**. „V letech 1990 – 1991 nejčastěji žádali o azyl v ČR občané Rumunska a Bulharska, v roce 1992 občané Arménie a Vietnamu, v letech 1993 – 1994 občané Bulharska a Arménie. V současnosti (2004) nejčastěji žádají o azyl občané Ruska (31% všech žadatelů; jedná se většinou o Čečence), Ukrajiny (28%), Vietnamu (7%), Číny (6%) a Běloruska (4%). Oficiální

---

³⁵ TABERY, P. Názory české veřejnosti na cizince v České republice, Tisková zpráva ov90518, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. v Centru pro výzkum veřejného mínění, dostupné na internetu www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100913s_ov90518.pdf, 3.11.2009.

³⁶ Tamtéž.

statistiky Odboru azylové a migrační politiky MV ČR uvádějí, že k 31. 10. 2004 byl azyl udělen 2 539 lidem z 64 zemí světa."³⁷

Počet udělených azylů je na první pohled velmi malý. Když si uvědomíme, že **udělení státního občanství ČR** je možné až po 10 letech nepřetržitého pobytu na území ČR, a 5 letech následného trvalého pobytu, pak nutně musíme dojít k závěru, že tato cesta je nesnadná a časově velmi náročná. Přes veškerou složitost tohoto procesu, není zaručena integrace jedince do společnosti. Imigrant, který splnil všechny legislativní podmínky a podle zákona se stal občanem ČR, nemusí být ještě občanem ve svém vědomí.

Ve snaze pomoci těmto lidem vydala vláda v roce 1993 usnesení číslo 643, které stanovilo podmínky pro Asistenční program integrace osob s přiznaným postavením uprchlíka. V roce 1999 byl schválen **Státní integrační program**.³⁸ Na realizaci Státního integračního programu se podílí všechna zainteresovaná ministerstva ve spolupráci s místní samosprávou a nevládními neziskovými organizacemi jako je například Katolická charita, Diakonie Českobratrské církve evangelické, Centrum pro integraci cizinců a jiné. Cílem tohoto programu je podpora aktivního a samostatného života cizinců.

Současný přístup ze strany Českého státu k etnickým menšinám je plně ve znamení **rovnosti a plnohodnotného začlenění imigrantů do české společnosti**. Český stát vynakládá nemalé prostředky na podporu kulturních, společenských a sportovních aktivit národnostních menšin. Současně se od imigrantů očekává, že přijmou hodnoty české společnosti.

1.3.1 Vztah české společnosti k romské menšině

Romové žijí v české společnosti po staletí. Jsou jednou z početně nejvýznamnějších etnických menšin. První písemné zmínky o Romech v českých zemích jsou podle domněnky literární historika Josefa Jirečka již v Dalimilově kronice v 82. kapitole.³⁹ V průběhu doby si česká společnost k romské menšině utvářela veskrze

³⁷ BUDILOVÁ, L., HIRT, T., d.c., s. 54.

³⁸ § 68–70 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu

³⁹ JAMNICKÁ – ŠMERGLOVÁ Z. Dějiny našich cikánů. Praha: Orbis, 1955, s. 8.

negativní postoj. Bylo to zapříčiněno jejich kočovným způsobem života. Romové byli často obviňováni ze špehování ve prospěch Turků, ze žhářství a hlavně z nepoctivého způsobu obživy.

Ferdinand I. je v roce 1545 vypověděl ze země. Leopold I. je dokonce v roce 1697 prohlásil za psance. Josef I. nechal v roce 1706 postavit na hranicích tabule s nápisy a obrázky Romů, kteří budou oběšeni, pokud přestoupí hranici. Podle nařízení císaře Karla VI. měli být trestáni nejenom Romové, ale krutý trest měl postihnout každého, kdo jim bude pomáhat.

Přes represálie, které po celou dobu byly vůči Romům uplatňovány, se v 18. století začali Romové na Moravě usazovat. Živili se převážně kovářstvím, kotlářstvím, hraním na housle a menšími službami.

Za vlády Marie Terezie byly vyvíjeny snahy o násilnou asimilaci a nucené usazování Romů, které se projevovaly v zákazech jako například: zákaz bydlet ve stanech, potulovat se po kraji, obchodovat s koňmi a mít vlastní rychtáře. Romové byli přidělováni k panstvím, kde museli vykonávat zemědělskou práci a chodit do kostela.

Josef II. vydal v roce 1798 dvorský dekret, jehož cílem bylo nucené usazení Romů, úprava jejich manželského života, vzdělání a náboženství. Tento asimilační program nepřihlížel k mentalitě a zvykům rómské menšiny a prosazoval pouze zájmy většiny. Jeho uskutečnění bylo velmi náročné a po čase od něj bylo odstoupeno.

Ve druhé polovině 19. století se úřady znovu začaly snažit o to, aby opustili Romové českou společnost. Zákon č. 88 z roku 1871 je označoval za obtížné cizince. Přestože byla potulka přísně trestána, většina Romů se odmítala usadit a kočovala dál po kraji. Pokud se usadili, stala se z jejich domů cikánská tábořiště s velmi velkým počtem obyvatel.⁴⁰

Postoj k Romům v době první republiky byl rozporuplný. Na jedné straně byli uznáni jako národnostní menšina, na druhé straně byl vůči nim stále uplatňován zákon o omezení tuláctví a zahálčivého života. **V roce 1927 vyhlásila vláda Zákon o potulných Cikánech**, na základě kterého byla zahájena **evidence Romů**. Každý z nich obdržel legitimaci opatřenou základními daty, otisky prstů a soupisem

---

⁴⁰ Tamtéž, s. 44 -56.

zvláštních znamení. Legitimace sloužila k prokazování totožnosti nejen policistům, ale i jiným státním úředníkům.⁴¹

Druhá světová válka a nacistická okupace znamenala pro rómskou menšinu její diskriminaci a posléze i fyzickou zkázu. Zákon Romům nařizoval, aby se usadili. Ti, kteří tak neučinili, byli násilně umístěni do kárných pracovních táborů v Letech a Hodoníně. Po roce 1942 byli transportováni do Osvětimi, kde byli nacisty umučeni, postříleni nebo zplynováni. Romská populace se z předválečných 6500 osob zmenšila na 1000 lidí.

Druhá světová válka přinesla smrt velkého počtu lidí. Na bojištích a v koncentračních táborech zemřelo mnoho lidí, kteří po ukončení války chyběli ve společnosti nejen po stránce humánní, ale také fyzické. Chyběli lidé, kteří by pracovali v průmyslu a v zemědělství. Nucený odsun Němců pak ještě umocnil nedostatek lidí v pohraničí. Tehdejší vláda se snažila tuto situaci řešit nábořem Romů na Slovensku. V roce 1947 tak žilo v Čechách již 16 752 Romů.

Romové přicházeli do Čech s vidinou života v lepších podmínkách, připraveni však na tento život vůbec nebyli. Dosavadní život strávili ve velmi nuzných podmínkách romských vesnic, neuměli číst a psát, nerozuměli dobře česky, neznali hodnotu peněz, nechápali, že musí zaplatit za vodu a elektřinu. Toto všechno pak přispělo k tomu, že se nedokázali přizpůsobit podmínkám společnosti, do které přišli. Řada z nich se přes veškeré snahy úřadů vrátila ke kočovnému životu. **Kočovný život ale nebyl** podle tehdejšího politického vedení **příjemný**, a proto byli v roce 1959 při protiromské razii všichni kočovní Romové zadrženi a následně umístěni do bytů. **Násilné přestěhování** však nepřineslo očekávanou změnu k lepšímu, a proto vláda vydala další opatření, které tentokrát spočívalo v tak **zvaném rozptylu Romů**. Cílem tohoto opatření bylo snížení počtu Romů v určitých oblastech a jejich přestěhování do předem určených lokalit. K přestěhování docházelo bez ohledu na rodinné vazby, rodinné tradice a zvyky, ale také bez ohledu na schopnosti a možnosti českého obyvatelstva přijmout rómskou menšinu mezi sebe.⁴²

Polistopadový vývoj přinesl značné změny ve společnosti, a to i ve vztahu k Romům. Do té doby přezíravý postoj mnoha spoluobčanů k romské populaci

---

⁴¹ Tamtéž., s. 62–65.

⁴² BARŠA, P. d.c., s. 267-270.

se v posledních letech změnil v často **otevřené projevy xenofobie a pouličního rasismu**. „Podle údajů Human Rights Watch/Helsinki Watch a HOST (Hnutí za občanskou svobodu a toleranci) zemřelo v ČR mezi rokem 1989 a 1997 v důsledku rasově motivovaného útoku až 27 Rómů. Podle zprávy HOST bylo například jen za rok 1995 zaznamenáno 181 případů útoků proti Romům a cizincům⁴³.“ Tato čísla jsou sice vysoká, ale přesto nevyjadřují celou míru příkoří, kterému byli Romové vystaveni. Často pocítují své postavení ve společnosti jako druhořadé a méněcenné. Česká vláda je sice chápe jako národnostní menšinu, která má právo na svou identitu, ale přesto proces integrace postupuje velmi pomalu.

Romové se ve většině případů pohybují v nejspodnějších vrstvách společnosti. Jejich ekonomické a sociální postavení je velmi nízké. Žijí v domech, které jsou ve špatném stavu, a to jak po stránce stavební, tak po stránce hygienické. Neplatí nájemné, devastují své byty a okolí, jsou často účastníky kriminální činnosti, neumí, nebo se nechtějí přizpůsobit požadavkům společnosti. Okolní obyvatelé je často chápou jako problémové, mnohdy až nebezpečné spoluobčany, před kterými je potřeba se chránit.

Výsledky výzkumu s názvem „Občané o soužití s Romy a jejich možnostech ve společnosti“ prováděného Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i. na jaře 2009 ukazují, že soužití Romů a ostatních obyvatel v rámci ČR jako celku je vnímáno v 85% jako špatné. **Hodnocení vztahů mezi Romy a ostatními je nyní nejkritičtější za celou dobu sledování této otázky od roku 1997.** Většina dotazovaných (63%), považuje také za neuspokojivé, jakým způsobem se vláda staví k řešení romské problematiky.⁴⁴ Stavba zdí v Matiční ulici, nebo násilné vystěhování Rómů do holobytů na okraj města však v žádném případě není tím správným řešením, jak danou situaci zvládnout. Takovéto kroky mohou přinést jen zhoršení vztahů a vyústit ve fyzické násilí vůči Rómům.

Řada problémů, které mají Rómové při integraci do společnosti, souvisí s jejich nízkým vzděláním. V mnoha případech navštěvovali pouze zvláštní školu, jakékoliv další vzdělání je spíše výjimkou.⁴⁵ Povinnou školní docházku považují často

---

⁴³ Tamtéž, s. 271.

⁴⁴ ČERVENKA, J. Občané o soužití s Romy a o jejich možnostech ve společnosti, Tisková zpráva ov90529, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. v Centru pro výzkum veřejného mínění, dostupné na internetu www.evvm.cas.cz/upl/zpravy/100923s_ov90529.pdf, 5.10.2009.

⁴⁵ „Z údajů z roku 1990 aplikovaných na současnou dobu lze konstatovat, že 80-85% romské populace kterékoliv věkové kategorie má základní vzdělání, a to ještě většinou získané ve zvláštních školách...Poměr romských absolventů středních a vysokých škol je v rámci romské populace minimální, 1,2% u středních škol a 0,3% u vysokých škol při rovnosti pohlaví. Ve srovnání s většinovou populací je poměrně vysoký podíl osob bez vzdělání (5%), přičemž u romských žen je dvakrát větší než u romských

za něco, co je a jejich děti spíše obtěžuje, než za to, co jim pomáhá. Tento vztah ke vzdělání má pak za následek, že na trhu práce nemají možnost získat kvalifikovanou, lépe placenou práci. Pokud pracují, pracují většinou za minimální mzdu. Motivace k práci je tak poměrně malá. Raději pobírají sociální dávky, než aby chodili do práce. Úřady práce sice neevidují jednotlivé uchazeče podle jejich etnické příslušnosti, ale podle výsledků šetření, které romští poradci prováděli v některých okresech, nezaměstnanost je nad 50%, ale nezřídka dosahuje až 90% nebo 100% z dospělé populace.⁴⁶

Dalším stále přetrvávajícím problémem, který Romové mají, je špatná znalost češtiny a schopnost komunikace v tomto jazyce. Vyučování v českých školách probíhá v českém jazyce a romské děti, které nejsou z domova na češtinu připravené, často nerozumí, co jim učitel řekl. Stát se od roku 1993 snaží tuto situaci řešit pomocí přípravného ročníku, kdy by se dítě ještě před samotným nástupem do školy mělo seznámit s prostředím školy, naučit se základům češtiny a osvojit si některé návyky, potřebné pro život ve škole. Bohužel ze strany Romů není o tuto pomoc téměř žádný zájem. Děti tak nadále nastupují do prvních tříd s minimálními znalostmi, což se negativně projevuje na jejich prospěchu.

Tato situace samozřejmě není a nemůže být lhostejná současné vládě. V průběhu posledních patnácti let byla vydána řada aktů, které mají pomoci při integraci romské menšiny do České společnosti. Velmi významné bylo například usnesení č. 279 z roku 1999, jímž byl schválen „**Návrh koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti.**“⁴⁷ Na základě tohoto usnesení měly být vytvořeny podmínky zamezující rasové diskriminaci. Ve školství došlo ke změnám ve výukových programech na základních a středních školách, byly zřízeny přípravné a vyrovnávací třídy, romským studentům je poskytováno stipendium a podobně. V oblasti státní správy, v parlamentních a vládních stranách, by mělo dojít k většímu zastoupení romského obyvatelstva tak, aby i Romové mohli vyjádřit svůj názor při rozhodování o Romech.

Přes veškerou snahu, jak již bylo řečeno, probíhá integrace velmi pomalu. Na otázku proč samozřejmě můžeme hledat odpovědi na straně Romů, ale stejně

---

mužů“ KAPLAN, P. Romové a zaměstnanost neboli zaměstnanost Romů v České republice. In SOCIOKLUB, sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky, Romové v České republice, Praha Sociopress, spol. s r.o., 1999, s. 352–376.

⁴⁶ VEČEŘA, K., et al. Romská minorita a postupy integrace, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, dostupné na internetu www.ok.cz/iksp/docs/281.pdf, 23.11.2009.

⁴⁷ BARŠA, P. d.c., s. 278.

tak můžeme najít řadu odpovědí i v české společnosti. Romové na území Čech a Moravy žijí zhruba pět set let, ale jsou to po celou dobu ti samí? Víme, že ne. Ta malá skupinka, která útrapy druhé světové války přežila, byla v relativně krátkém čase převálcována tisíci romskými přistěhovalci z východního Slovenska, kteří se usídlili hlavně ve městech. Česká společnost nebyla připravena stát se přistěhovaleckou zemí, vzdát se českého státu jako svého vlastnictví a uvolnit místo pro Romy nebo jiné menšiny.

Bude česká společnost vůbec někdy schopná se s touto situací vyrovnat a stát se ve vztahu k romské menšině společností multikulturální? Podle Barši je „jádrem multikulturální interakce budování kulturní identity...úspěšný kulturní pluralismus či multikulturalismus bude vyžadovat proměnu českého národního vědomí směrem k odlišení obecného občanského češství sdíleného s Romy a dalšími menšinami do zvláštního etnického češství, romství a dalších dílčích kulturně skupinových příslušností“.⁴⁸

---

⁴⁸ Tamtéž, s. 287.

2 Integrace menšin v české společnosti

2.1 Integrace cizinců

Koncem minulého století se často používaný termín „integrace“ začal spojovat s termínem „multikulturalismus“. **Multikulturalismus vyjadřuje nejvyšší a nejdokonalejší formu procesu integrace.**⁴⁹

Integrace má mnoho podob a dotýká se celé řady lidských činností. Český sociolog Aleš Sekot ji definoval jako: **„Včlenění jednotlivce nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty specifičnosti.“**⁵⁰

Integraci definovala také ECRE (European Council on Refugees & Exiles – Evropská rada pro uprchlíky a exulanty)⁵¹ v roce 1999 ve svém dokumentu „Integrace uprchlíků v Evropě“ jako „proces změny, který je dynamický a dvoustranný, vyžaduje spolupráci jak hostitelské společnosti, tak také jednotlivců nebo komunit, kterých se týká. Z pohledu uprchlíka integrace vyžaduje připravenost k adaptaci na životní způsob hostitelské společnosti bez toho, aby došlo ke ztrátě jeho nebo její vlastní kulturní identity. Z hlediska hostitelské společnosti, vyžaduje integrace ochotu přetvořit veřejné instituce tak, aby odpovídaly složení populace, akceptovat uprchlíky jako nedílnou součást většinové národní společnosti a umožnit jim přístup ke vzdělání, pracovnímu uplatnění a rozhodovacím procesům.“⁵² Tento dokument, považuje za hlavní cíl integračních programů **vytvoření vztahů vzájemné odpovědnosti mezi uprchlíky a hostitelskými zeměmi**. Jako základní nástroj napomáhající integraci označil udělení občanství. Ve svých jednotlivých částech se zabývá problematikou integrace cizinců v oblastech, jakými jsou: přístup a diskriminace na trhu práce,

---

⁴⁹ MAREŠ, M., (et al.), d.c., s.17.

⁵⁰ SEKOT, A. d.c., s. 192.

⁵¹ ECRE je celoevropskou organizací, která se zabývá ochranou a poskytováním pomoci žadatelům o politický azyl a osobám s přiznaným statutem uprchlíka v rámci Evropy. Součástí této činnosti je také podpora integrace uprchlíků. Poziční dokument ECRE: „Integrace uprchlíků v Evropě“ dostupné na internetu www.ecre.org/files/integr.cz.pdf, 18.9.2009.

⁵² Tamtéž.

nostifikace zahraničních diplomů, vzdělávání dospělých a dětí, bydlení, zdravotní péče, sjednocení rodiny a v neposlední řadě i financování integrace.⁵³

Integrace je dlouhý a obtížný proces. Je to proces, na jehož jedné straně je příběh o ztrátě kořenů a hledání nových, o touze někam patřit, o touze uchovat si vlastní tradice a kulturu, o hledání nové identity. Na druhé straně jde o příběh, ve kterém se společnost snaží, mnohdy až příliš, prosazovat snahy o integraci menšiny. Pro obě strany je to však především proces učení a vzdělávání. Jeho úspěšnost je podmíněna otevřeností, tolerancí a trpělivostí na obou stranách.⁵⁴

Můžeme tedy říct, že **cílem integrace je bezproblémové, bezkonfliktní soužití majoritní skupiny s minoritou**. Toto soužití by mělo být na takové úrovni, aby byla zajištěna participace všech obyvatel na všech sférách života společnosti. Současně by měly být uchovány a podporovány odlišnosti menšiny. Integrace by měla na jedné straně **vytvářet a posilovat společenskou soudržnost** a na druhé straně **eliminovat sociální a společenské vyloučení**, jehož důvodem může být rasový, etnický nebo národnostní původ. Všem občanům by tedy měly být zajištěny rovné příležitosti.⁵⁵ Teorie integrace je postavena na odmítnutí segregace a vyloučení. Jejím základem je ideál svobody, rovnosti a solidarity.⁵⁶

Národní integraci Pavel Barša vidí jako „proces, jímž se etnické, místní a jiné skupiny roztavují v oddělených společnostech politicky organizovaných do národních států.“⁵⁷ Národní politika integrace, pokud je vedena s cílem vybudování multikulturní společnosti, může být pro ni přínosem. Pokud ale v přístupu k cizincům převládá systematické potlačování etnicko-kulturních menšin, hrozí nebezpečí, že se tato politika obrátí proti společnosti samotné, tak jak tomu stalo v roce 2004 ve Francii.⁵⁸

---

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ ŠINDLERIVÁ, I., Memorandum žen z etnických menšin, Praha, Evropská kontaktní skupina v ČR.

⁵⁵ VRÁTENSKÁ, H., HAIŠMANN, T., VÍŠEK, P., Souhrnné závěry, SOCIOKLUB, d.c., s. 473-507.

⁵⁶ BARŠA, P., d.c., s. 231.

⁵⁷ Tamtéž, s. 209.

⁵⁸ „Francouzský parlament schválil kontroverzní zákon, který zakazuje nosit náboženské symboly ve veřejných školách. Opatření pobouřilo hlavně muslimy. Dívky nyní nebudou smět nosit šátky, jeden ze symbolů islámu. Ze škol mají zmizet i křesťanské kříže a židovské čepičky...Proti opatření demonstrovaly tisíce muslimů, kteří považují zákaz za diskriminující.“, i Dnes.cz, Francie zakázala muslimkám šátky, dostupné na internetu http://zpravy.idnes.cz/francie-zakazala-muslimkam-satky-dqe-/zahranicni.asp?c=A040210_162222_zahranicni_jan,26.11.2009.

Pavel Barša rozlišuje tři základní roviny integrace:

1. integraci kulturní
2. sociálně-ekonomickou
3. občansko-politickou⁵⁹

ad.1. **Na rovině kulturní integrace můžeme hovořit o asimilaci, tavícím tyglíku (kotli), kulturním pluralismu a multikulturalismu.** O asimilaci hovoříme tehdy, když „dojde k úplnému přizpůsobení se okolní většinové (majoritní) společnosti za cenu rezignace na udržování a pěstování vlastní kulturní tradice.“⁶⁰ Jestliže dojde k „splnutí etnicky rozdílných populací do nového celku, který bude obsahovat prvky různých kultur,“ jedná se o tavící tyglík.⁶¹ Tento směr byl patrný zejména v Americe. Ke kulturně-pluralistické integraci dojde, jestliže „je v dané společnosti upřednostňována rovnoprávná koexistence několika subkultur.“⁶² Multikulturalismus je pak dokonalejší varianta kulturně-pluralistické integrace. Povyšuje kulturně-skupinovou mnohost na žádoucí a politicky prosazovaný konstitutivní rys dané společnosti.⁶³

ad.2. **Sociálně-ekonomická integrace se týká rozmístění etnicko-kulturních skupin ve společnosti.** Ukazatelem je umístění menšiny například na trhu práce, kvalifikace, míra chudoby a bohatství, profesionální prestiž, kvalifikace, úroveň bydlení, zdravotní péče.

ad.3. **Občansko-politickou integrací může být buďto politická asimilace nebo akomodace.** Stav politické asimilace nastane, když například šanci na zaměstnání ve státní správě neovlivňuje etnická příslušnost žadatele, ale kandidáti jsou vybírání nezávisle na svém původu, na základě svých schopností a znalostí. Akomodace se vyznačuje záměrným bráním ohledu na etnické menšiny.⁶⁴

---

⁵⁹ BARŠA, P., d.c., s. 231.

⁶⁰ SEKOT, A., d.c. s. 187.

⁶¹ Tamtéž, s. 204.

⁶² Tamtéž, s. 194.

⁶³ BARŠA, P., d.c., s. 231.

⁶⁴ BARŠA, P., d.c., s. 239.

2.2 Státní politika integrace cizinců v České republice

Státní politika integrace klade důraz na **rozmanitost a sociální soudržnost**. Česká politika integrace cizinců v sobě zahrnuje **doporučení Rady Evropy**,⁶⁵ zohledňuje **závazky vzniklé z mezinárodních smluv**⁶⁶ a akceptuje i zkušenosti z jiných zemí, a to vše v souladu s **Listinou základních práv a svobod**⁶⁷ a **Ústavou České republiky**.⁶⁸

Politika integrace cizinců se v České republice začala výrazněji utvářet v druhé polovině devadesátých let. V roce 1998 české Ministerstvo vnitra zorganizovalo ve spolupráci s Ředitelstvím cizinecké a pohraniční policie jednání na téma vztahy ve společnosti. Jednání se účastnili zástupci Rady Evropy, zástupci České státní správy, nevládních organizací a akademické obce. Toto jednání bylo významné tím, že došlo ke sladění systémových opatření do jednotné koncepce státní politiky integrace cizinců. V květnu 1999 byl Ministerstvem vnitra uspořádán seminář, jehož předmětem byla strategie realizace integrační politiky. Do dvou měsíců po skončení tohoto semináře byly zveřejněny vládou schválené **principy koncepce integrace cizinců v ČR**. Tyto principy se staly základem pro další směr integrační politiky a urychlily integrační procesy v naší zemi.⁶⁹

Zákon 325/1999 Sb., o azylu obsahuje ustanovení týkající se **Státního integračního programu**. V § 68 stanoví, že se jedná o program **zaměřený na pomoc azylantům při zajištění jejich začlenění do společnosti**. Součástí tohoto programu je i vytvoření předpokladů pro získání znalosti českého jazyka a v případě azylantů také zajištění bydlení.⁷⁰

---

⁶⁵ Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, Směrnice o rovném zacházení bez ohledu na rasový nebo etnický původ, Směrnice o zákazu diskriminace v zaměstnání, Charta základních práv evropské Unie atd.

⁶⁶ Dokumenty OSN jako např.: Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, Úmluva o právním postavení uprchlíků, Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu, úmluva o právech dítěte a řada dalších.

⁶⁷ Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁹ HLADÍKOVÁ, A. Rozmanitost a soudržnost: státní politika integrace cizinců v České republice, Gulová, L., Štěpařová E., (ed.), In Multikulturní výchova v teorii a praxi, Brno, Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, s. 149-153.

⁷⁰ zákon 325/1999 Sb., o azylu.

V prosinci 2000 byla přijata **Koncepce integrace cizinců na území ČR.**⁷¹ Koncepce vycházela z vnitrostátní právní úpravy postavení cizinců v jednotlivých oblastech integrace cizinců a z mezinárodních dokumentů. Každoročně ve své aktualizaci konkretizuje zejména opatření na podporu integrace, určuje cílovou skupinu, k níž tato opatření směřují. Za cílovou skupinu integrace jsou pak považováni **dlouhodobě legálně usazení cizinci**, kteří žijí na území České republiky nejméně po dobu jednoho roku. V rámci tohoto vymezení je pak možné do cílové skupiny zahrnout cizince, kterým byl udělen pobyt.⁷²

Na základě tohoto rozhodnutí byly přeloženy do češtiny a distribuovány v rámci široké veřejnosti materiály Rady Evropy: „Různorodost a soudržnost: nová výzva pro integraci imigrantů a menšin“ a „Rámcová integrační politika“. Tyto materiály se staly základními kameny při utváření Koncepce integrace cizinců v ČR.⁷³

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin zakládá národnostním menšinám žijícím na území České republiky jako součást lidských **práv právo na národnostní a etnickou identitu, svobodnou volbu příslušnosti k národnostní menšině, na sdružování, účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostní menšiny, na více jazyčné názvy a označení, užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku, na vzdělání v jazyce menšiny a na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin.** Jednotlivá ustanovení tohoto zákona mají usilovat o vytváření podmínek harmonického soužití národnostních menšin s majoritou a celkový rozvoj multikulturní společnosti.⁷⁴

Další zákonnou úpravou zabývající se problematikou národnostních menšina žijících v České republice je Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace romské komunity. Toto nařízení určuje podmínky, za jakých je možné čerpat dotace ze státního rozpočtu a v resortních programech na akce směřující k podpoře integrace cizinců v oblasti kultury, školství a tělovýchovy.

---

⁷¹ Usnesení vlády České republiky ze dne 11. prosince 2000, č. 1266, o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území České republiky, dostupné na internetu http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/92EB0C1957A6DAECC12571B600709317, 23.11.2009.

⁷² Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, Integrace cizinců na území ČR, dostupné na internetu www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx, 23.11.2009.

⁷³ HLADÍKOVÁ, A. Rozmanitost a soudržnost: státní politika integrace cizinců v České republice. Gulová, L., Štěpařová, E., In d.c., s. 149–153.

⁷⁴ zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin.

Usnesení vlády č. 55/2003 Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců integraci vymezuje jako důsledek migrace a komplexní proces postupného začlenění nově příchozích do stávajících vazeb a struktur společnosti, které mají své ekonomické, sociální, kulturní, právní a politické aspekty. Stanoví směr migrační politiky České republiky, kdy prioritou vnitrostátních aktivit v oblasti migrace je formulace účinných opatření, která budou podporovat řízenou legální migraci. Podstata usnesení spočívá v prosazování řídicí role státu v oblasti migrace. Usnesení se stalo významným mezníkem upravujícím koncepci migrační politiky v České republice.⁷⁵

V rámci zásad tohoto usnesení byla přijata teze, že migrační politika státu nebude klást překážky **legální migraci**, a bude podporovat migraci, která bude pro stát dlouhodobě přínosná.

V souladu s touto politikou byl vypracován projekt „**Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků**“. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR zahájilo v roce 2003 pilotní projekt „Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“. Projekt měl přivést do České republiky kvalifikované pracovníky ze zahraničí. Jednalo se o takové pracovníky, kteří by vzhledem ke své profesi byli schopni přispět k rozvoji české ekonomiky a zároveň by byli schopni společně se svými rodinami integrovat do české společnosti. Cílem tohoto projektu bylo vytvořit takové prostředí a životní podmínky, které by pomohly přivést do České republiky zahraniční odborníky v produktivním věku s minimálně středoškolským vzděláním, jazykovými znalostmi a pokud možno s předchozí zkušeností se životem v ČR.

Česká republika nabízela těmto pracovníkům možnost požádat po roce a půl nebo po dvou a půl letech o povolení k trvalému pobytu. Trvalý pobyt pak mohli získat společně s účastníky pobytu i jejich rodinní příslušníci. V prvním roce trvání projektu bylo do projektu zařazeno 114 osob, z nichž bylo 92 z Bulharska, 17 z Kazachstánu a 5 z Chorvatska⁷⁶. Pilotní fáze projektu skončila po plánovaném pětiletém období. V říjnu 2008 schválila vláda další pokračování projektu. Projekt je v současnosti určen

---

⁷⁵ Usnesení vlády České republiky ze dne 13. ledna 2003 č. 55 + P, k účinnosti Koncepce integrace cizinců na území České republiky a další rozvoj této koncepce po vstupu České republiky do Evropské unie dostupné na internetu http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/D376DFB23057E7E6C12571B60070FBF3, 23.11.2009.

⁷⁶ Usnesení Vlády České republiky ze dne 14. dubna 2004 č. 340 ke Zprávě o realizaci Pilotního programu Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků v roce 2003, dostupné na internetu http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/08BC54ABF87DE213C12571B600702AB9, 28.11.2009.

pro pracovníky z 51 zemí. Na jeho realizaci se nadále podílí Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR a Ministerstvo vnitra ČR.⁷⁷

V roce 2006 byla usnesením vlády č.126/2006 aktualizována Koncepce integrace cizinců na území České republiky. Tato koncepce stanoví jako cílovou skupinu politiky integrace nejenom legálně usazené cizince, ale i občany České republiky. Integrace je zde definována jako komplexní proces s ekonomickými, sociálními, kulturními, právními a politickými aspekty. „Aktualizovaná Koncepce v mnoha směrech výrazně změnila nastavení integrační politiky... Na rozdíl od předchozích politik je **„důraz kladen na jednotlivce**, tedy jeho osobní úsilí a odpovědnost vedoucí k jeho samostatnosti, nezávislosti a začlenění do společnosti. Cizinec je vnímán především jako člen společnosti, nikoliv jako příslušník určité komunity.“ Koncepce dále klade zvýšený důraz na základní předpoklady integrace cizinců, kterými jsou:

- znalost českého jazyka
- dosažení ekonomické soběstačnosti ve společnosti, zejména prostřednictvím zaměstnání;
- orientace v české společnosti
- rozvoj vzájemných vztahů mezi cizinci a majoritou.⁷⁸

Významným ukazatelem integrační politiky je také **přístup státu ke vzdělávání cizinců**. Na přelomu století se české právní předpisy týkající se oblasti vzdělávání specifickými potřebami imigrantů zabývaly jen velmi málo. Školský zákon č. 29/1984 Sb., sice občanům zaručoval právo na bezplatné vzdělání, ale také stanovil, že výuka probíhá v českém jazyce. Výjimku mohlo udělit pouze ministerstvo. Cizincům se věnovaly dva pokyny ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy,⁷⁹ které přikazovaly školám přijímat cizince, a to i ty, kteří zde pobývali ilegálně. Doučování českého jazyka bylo však zajišťováno pouze pro žáky-žadatele o azyl nebo azylanty, jinak školy tuto povinnost neměly. České zákony nepočítaly s přípravnými kurzy pro děti cizinců.

---

⁷⁷ Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, dostupné na internetu www.imigracecz.org, 28.11.2009.

⁷⁸ DLUHOŠOVÁ, H. Integrace cizinců v České republice, Šišková, T., ed., In d.c. s.75-87.

⁷⁹ Pokyn MŠMT č. 21836/2000-11 ke vzdělávání cizinců v základních školách, středních školách a vyšších odborných školách, včetně speciálních škol v České republice.

Pokyn MŠMT č. 35471/99-22 pro zajištění povinné školní docházky žadatelů o azyl z azylových zařízení.

Změny v přístupu vzdělávání cizinců přinesla až **novela školského zákona** v roce 2004.⁸⁰ Za nejvýznamnější změnu lze považovat **právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny a právo na výuku náboženství**. Zákon rozlišuje dvě skupiny cizinců – občané Evropské unie, kteří mají stejná práva jako občané České republiky, a cizince z tzv. třetích zemí. Cizinci z třetích zemí mohli na českých školách studovat pouze tehdy, pokud byli při zahájení studia schopni prokázat oprávněnost svého pobytu na území ČR. V lednu 2008 vstoupila v platnost další novela školského zákona⁸¹. Tato novela zaručuje **rovný přístup ke vzdělání všem dětem** bez ohledu na to, ze které země pocházejí. Legalita pobytu dětí na našem území už není podmínkou pro přijetí ke studiu.

Imigrací a integrací cizinců se zabývají takřka všechny resorty vlády. Hlavní podíl na plnění státní politiky integrace cizinců však plní Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo školství.

Působnost Ministerstva vnitra v oblasti integrační politiky spočívá v **zabezpečení integrace azylantů** prostřednictvím Státního integračního programu pro azylanty. Činnost ministerstva spočívá převážně v povolování pobytu cizinců a ve stanovení postavení uprchlíků. Ke dni 30.9.2009 Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR v České republice evidovalo 437 251 cizinců s trvalým pobytem, 259 482 cizinců s některým z typů dlouhodobých pobytů nad 90 dnů (tj. přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, víza nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu občanů zemí mimo EU).⁸² V roce 2008 požádalo Českou republiku o mezinárodní ochranu 1 656 osob, azyl byl však udělen pouze 157 žadatelům.⁸³

Česká republika zastoupená **Ministerstvem vnitra** se pravidelně účastní **zasedání Evropského výboru pro migraci Rady Evropy (CDMG)**, která se konají dvakrát ročně se zaměřením na oblast integrace a vztahy mezi komunitami. Zasedání se účastní zástupci členských zemí Rady Evropy, mezinárodních a mezivládních organizací a mezinárodních nevládních organizací.⁸⁴

⁸⁰ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

⁸¹ Zákon č. 343/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁸² Počet cizinců v ČR, dostupné na internetu www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu, 28.11.2009.

⁸³ Azylové řízení a azylanti, dostupné na internetu www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azyli, 28.11.2009.

⁸⁴ Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, Mezinárodní spolupráce, dostupné na internetu www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-spoluprace-843025.aspx, 23.11.2009.

Ministerstvo práce a sociálních věcí koordinuje politiku hospodářské, sociální a kulturní integrace cizinců od roku 2004. Oddělení pro integraci cizinců ve spolupráci s Komisí ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců řídí proces sblížení cizinců s českými občany, podílí se na realizaci programů zaměřených na pomoc při integraci cizinců a programů zaměřených na české občany, jejichž cílem je seznámit je s procesem integrace, zajišťuje analýzy pracovních předpisů a jiných opatření k usnadnění a zajištění integrace cizinců do společnosti, zajišťuje analýzy postavení cizinců v ČR a poskytování informací v oblasti integrace cizinců.⁸⁵ Pro snazší orientaci cizinců v české společnosti MPSV vydalo „Informační publikaci pro cizince“. Ta by měla cizincům poskytnout základní informace o právech a povinnostech cizinců v ČR, o podnikání, vzdělávání, zdravotnictví a v neposlední řadě i podmínkách jejich zaměstnávání. Tato publikace byla vydána mimo českou verzi také v angličtině, ukrajinštině, vietnamštině a ruštině.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se problematikou vzdělávání cizinců v rámci Koncepce integrace cizinců na území ČR zabývá od roku 2000. Připravenost školského systému a schopnost reagovat na nové podmínky je základem integrace cizinců. Úspěšná **integrace cizinců by nebyla možná bez znalosti českého jazyka**. S cílem dosažení dostatečné znalosti českého jazyka u cizinců zpracovalo ministerstvo návrh Systému výuky a zkoušek z českého jazyka pro cizince. K zajištění této znalosti u cizinců MŠMT přispívá organizováním bezplatných jazykových kurzů pro osoby, kterým byl již udělen azyl. Na jejich realizaci jsou každý rok vyčleněny finanční prostředky usnesením vlády ČR ze státního rozpočtu. **MŠMT zabezpečuje povinnou školní docházku dětí azylantů a účastníků řízení o azyl** a ve spolupráci s ČSÚ sleduje statistické údaje týkající se vzdělávání cizinců a jejich dětí. Komise ministerstva každý rok vybírá na základě vyhlášených projektů na podporu aktivit v oblasti integrace ty projekty, jejichž cílem je přispívat k **odstranění komunikačních bariér** a usnadnění začlenění do běžného života při respektování odlišnosti jednotlivých etnik, jejich kultury a náboženství. Dalším cílem těchto projektů je pomoc učitelům v získávání dovedností při práci s dětmi cizinců, a to zejména při výuce českého jazyka a při aktivním začleňování těchto dětí do třídního kolektivu i do mimoškolních činností.⁸⁶

---

⁸⁵ MAREŠ, M., (et al.), d.c., s. 28.

⁸⁶ Integrace cizinců, dostupné na internetu <http://www.msmt.cz/sociální-programy/integrace-cizincu>, 16.11.2009.

2.3 Integrační aktivity nevládních neziskových organizací

Integrace je proces, který probíhá na řadě úrovní a je spjat s velkým množstvím činností nejen jednotlivce nebo menšiny do které patří, ale také všech občanů patřících do majority. Státní politika může do značné míry ovlivnit jakým směrem a za jakých podmínek se bude integrace ubírat. Není však možné, aby státní moc řídila naprosto všechny oblasti, které se mohou dotýkat života cizinců v české společnosti a života české společnosti, do níž cizinci vstoupili. Pro snazší a rychlejší integraci cizinců je tedy potřeba, aby se do tohoto procesu zapojily i nestátní, obecně prospěšné organizace.

Tyto nestátní, neziskové organizace **pomáhají při realizaci praktických integračních opatření**. Ve spolupráci se státní správou poskytují **poradenství v sociálních právních otázkách**, zajišťují **výuku českého jazyka a pomáhají cizincům s orientací ve společnosti**. V řadě případů pomáhají cizincům při komunikaci s úřady, rekvalifikaci a získání zaměstnání. Neziskové organizace napomáhají integraci cizinců nejenom přímou pomocí, kterou jim poskytují, ale i tím, že se snaží českým spoluobčanům přiblížit cizince a jejich kulturu natolik, aby jim byli schopni porozumět a tolerovat jejich odlišnost.

V České republice působí řada nevládních neziskových organizací zabývajících se pomocí cizincům při jejich integraci. Pro ilustraci uvedme alespoň několik nejvýznamnějších a nejznámějších organizací, které svou působností zasahují do širšího okruhu české společnosti a zásadním způsobem přispívají nejenom k usnadnění procesu integrace cizinců.

2.3.1 *Centrum pro integraci cizinců, o. s.*

Činnost centra je zaměřena převážně na **sociální a pracovní poradenství**. Pracovní poradenství je realizováno od února 2009 prostřednictvím projektu „**Perspektiva - cizincům rovné šance, na trhu práce kvalifikovanější pracovní sílu**“. V projektu je zařazeno již 46 cizinců ze třetích zemí. Jedná se převážně o lidi, kteří

nemají zaměstnání nebo pracují na pozici neodpovídající jejich vzdělání či schopnostem. Početně jsou v projektu nejvíce zastoupeni občané Ukrajiny, Ruska a Běloruska. Cílem toho projektu je **připravit pracovníky na podmínky českého trhu práce** a to jak v oblasti jazykových znalostí, tak v oblasti obecných dovedností. Důležitou částí projektu je i profesní diagnostika a zajišťování kontaktů na zaměstnavatele, kteří jsou ochotni umožnit účastníkům projektu stáž ve své firmě.⁸⁷

Dalším významným programem, který je součástí jak pracovního tak sociálního poradenství, je program „**Dobrovolník jako průvodce azylantů a cizinců usazených v ČR**“. Tento program je zaměřen na pomoc konkrétnímu imigrantovi. Dobrovolník se snaží seznámit cizince a jeho rodinu s prostředím a kulturou české společnosti, pomáhá mu navázat nové kontakty a případně mu pomáhá s češtinou.⁸⁸

2.3.2 *Člověk v tísni*

Společnost Člověk v tísni vznikla v roce 1992 jako obecně prospěšná společnost, jejímž **cílem je pomáhat lidem v krizových situacích**. Realizuje humanitární pomoc a dlouhodobé rozvojové projekty, které podporují demokracii a dodržování lidských práv. Pomocí interkulturního vzdělávání, které je v posledních letech součástí školského systému, podporuje toleranci k menšinám.⁸⁹

V současné době společnost Člověk v tísni realizuje jazykové kurzy pro cizince, **projekty Jeden svět na školách, Polis a program Varianty**.

Projekt Jeden svět na školách je založen na vzdělávání prostřednictvím dokumentárních filmů věnujících se mimo jiné i otázkám porušování lidských práv, rasismu, diskriminace a projevům xenofobie. V rámci projektu jsou také pořádány semináře pro pedagogy k dané problematice, jejich součástí jsou ukázky využití dokumentárních filmů při výuce.

---

⁸⁷ Aktuální zpráva o projektu Perspektiva, dostupné na internetu http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=184%3Aaktuální-zpráva-o-projektu-perspektiva&catid=52%3Apracovní-poradenství&Itemid=94&lang=cs, 16.12.2009.

⁸⁸ Dobrovolnický program, dostupné na internetu http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=109&Itemid=103&lang=cs, 16.12.2009.

⁸⁹ O člověku v tísni, dostupné na internetu <http://peopleinneed.cz/index2.php?id=176>, 16.12.2009.

Projekt Pilos chce přispět k zvýšení šance na uplatnění znevýhodněných lidí v české společnosti. Základem tohoto projektu je pomoc při tvorbě vzdělávacích programů, které podporují multikulturní prostředí.⁹⁰

Základ programu Varianty spočívá v pořádání seminářů pro pedagogy základních a středních škol, pracovníky veřejné správy a samosprávy, pracovníky úřadů práce, speciální psychology, policisty, novináře a samozřejmě i pro studenty středních a vysokých škol. Cílem tohoto programu je rozšířit profesní vzdělávání zaměřené na problematiku migrace, chudoby a multikulturní společnosti.⁹¹

2.3.3 Česká katolická charita

Jde o sdružení osmi českých a moravských diecézí pomáhající migrantům a uprchlíkům na území ČR, kteří se ocitli v obtížné životní situaci. Pomoc se skládá z **poskytování materiálních prostředků**, jako jsou potraviny, hygienické potřeby a ošacení, a z poradenské činnosti. Cizinci – uprchlíci mají možnost se obrátit se na charitu pokaždé, když potřebují poradit při řešení právních a sociálních problémů souvisejících s jejich příchodem do České republiky, jednáním před orgány státní správy, v souvislosti s řízením o azyl, informacemi o právním řádu a podobně. V rámci nemateriální pomoci pomáhá při vyplňování volného času v kolektivních zařízeních, kde pořádá sportovní a kulturní akce a kurzy základních dovedností.

Národní migrační koordinátor ve Sdružení Česká katolická charita je současně členem Komise ministra vnitra pro přípravu a realizaci koncepce vlády integrace cizinců dlouhodobě žijících na území ČR.⁹²

2.3.4 Multikulturní centrum Praha

Multikulturní centrum Praha je občanské sdružení, které **napomáhá řešit otázky spojené se soužitím lidí, pocházejících z různých kultur v České republice**. V rámci své činnosti pořádá veřejné diskuse o migračních procesech, informuje širokou

⁹⁰ Vzdělávací programy, dostupné na internetu <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=115>, 16.12.2009.

⁹¹ Varianty, dostupné na internetu <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=146>, 16.12.2009.

⁹² Migrace a uprchlíci, dostupné na internetu http://www.dchrbo.caritas.cz/www/migrace_aktivity.htm, 16.12.2009.

veřejnost o soužití etnik v ČR, organizuje výzkum, vydává publikace zaměřené na řešení otázek společného soužití cizinců a české majority, organizuje různorodé vzdělávací a kulturní činnosti, pořádá filmové a literární večery a mimo jiné vede i internetové stránky o migraci a multikulturním knihovnictví.⁹³

2.3.5 *Poradna pro integraci*

Poradna pro integraci je občanské sdružení zabývající se **integrací dlouhodobě usazených cizinců a osob, jimž byl v České republice udělen statut uprchlíka**. Smyslem činnosti této organizace je hájit lidská práva cizinců žijících v české společnosti a pomoci jim stát se jejími rovnocennými členy. **Za cíl si klade vytvoření a realizaci systému plné integrace azylantů a ostatních cizinců v České republice**, který bude přispívat k jejich samostatnosti, k rozvoji jejich znalostí a dovedností. Svou činností se snaží zlepšovat povědomí veřejnosti o problematice azylantů a cizinců a pomáhat tak zmírňovat případné projevy xenofobie u českých občanů. Zajišťuje provoz multikulturních center a přispívá tak k rozvoji multikulturní společnosti a zlepšování vztahů mezi komunitami.

Poradna pro integraci nabízí svým klientům bezplatně sociální a právní poradenství, pomoc při integraci na trhu práce, klienti mají k dispozici internet a mohou si zapůjčit cizojazyčnou literaturu a tiskoviny v rodném jazyce. Poradna pořádá pro své klienty odborné přednášky o legislativě a sociálním systému ČR, jazykové a počítačové kurzy. Poradna dále pomáhá organizovat různé společenské akce, jako jsou výstavy obrazů, promítání filmů, ochutnávky jídel, fotbalové tréninky, výlety a podobně.⁹⁴

2.4 Integrace romské menšiny

Romská menšina je významnou součástí české společnosti. O jejím historickém vývoji a některých aspektech současné existence bylo již pojednáno v dřívější části této práce. **Integrace romské menšiny** je v mnohém velmi složitá a **odlišná od integrace**

⁹³ O nás, dostupné na internetu <http://www.mkc.cz/cz/o-nas.html>, 16. 12. 2009.

⁹⁴ Služby, dostupné na internetu <http://www.multikulturnicentrum.cz/?c=8>, 16. 12. 2009.

cizinců. Je to dáno nejenom odlišnou mentalitou Romů od majoritní společnosti, ale také postojem české společnosti k Romům.

Česká společnost nemá stále ujasněno rozhodnutí jak na Romy pohlížet. Stále se objevují dva názory na postavení romské menšiny. Podle prvního jsou Romové „etnickou menšinou charakteristickou vědomím vlastní identity, jazykem, tradicemi, vnitřní strukturou, reprezentací a podle druhého názoru jsou spíše etnická, rasová a sociální diskriminační zátěž ze strany většinového prostředí“⁹⁵.

To, který z názorů ve společnosti převládne, ovlivní, zda bude ČR v rámci integrační politiky státu podporovat spíše rozvoj identity Romů a jejich subjektivity jako etnické menšiny nebo zda bude problémy s integrací Romů překonávat spíše prostřednictvím sociální politiky zaměřené na jednotlivce a jejich rodiny, kdy komunita bude pouze pomocným instrumentem. V praxi řešení tohoto problému znamená ujednocení názoru na to, zda romské děti vyučovat v romském jazyce, posilovat jejich identitu a vědomí odlišnosti nebo zda máme prosazovat identitu shodnou s většinou české společnosti. Vyhraněná představa chybí i u samotné romské menšiny. O tom svědčí například i to, že v roce 1991 se k romské národnosti přihlásilo 32 903 osob a romštinu za svůj mateřský jazyk považovalo pouze 24 294 osob.⁹⁶

Cílem současné stání politiky je integrace romských spoluobčanů. Základním dokumentem, který stanovil východiska řešení problému při integraci romské komunity v letech 2006 – 2009 v České republice byl „**Koncept romské integrace**“. Každý rok byl dokument revidován a schvalován usneseními vlády ČR.

Koncepce vychází ze tří základních vizí, kterými jsou:

- Perspektiva lidsko-právní vychází z potřeby zajistit, aby všichni občané České republiky mohli bez diskriminace užívat všechna práva, která jim zaručuje Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, právem Evropské unie a mezinárodní úmluvy, kterými je Česká republika vázána.

---

⁹⁵ GABAL, I. Zahraniční inspirace k integraci Romů. In SOCIOKLUB, Romové v České republice, d.c., s. 67-90.

⁹⁶ KALIBOVÁ, K. Romové z pohledu statistiky a demografie. In SOCIOKLUB, Romové v České republice, d.c. s. 91-114.

- Perspektiva národnostní vychází z práv národnostních menšin, která jsou stanovena v Hlavě III. Listiny základních práv a svobod a v Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin.⁹⁷
- Perspektiva sociálně-etnická vyplývá z potřeby řešit problematiku sociálně marginalizovaných romských komunit v národnostní a sociální oblasti.

V dokumentu Koncepce romské integrace jsou vymezeny cíle:

- Odstranění vnějších překážek, které brání začlenění Romů do české společnosti, odstranění všech forem diskriminace, vycházejících z odlišné barvy pleti, národnosti, jazyka nebo příslušnosti k etnické skupině.
- Pomoc při odstranění vnitřních překážek, které by mohly bránit začlenění romské komunity do společnosti, vycházejících především z nízkého vzdělání a kvalifikace.
- Zlepšení sociální úrovně příslušníků romských komunit v oblasti snížení nezaměstnanosti a zlepšení bytové situace.
- Zastavení vzniku vyloučených lokalit.
- Zajištění rozvoje romské kultury a romského jazyka.
- Vytvoření tolerantního prostředí bez předsudků.
- Zajištění bezpečnosti příslušníků romských komunit.

Na integraci příslušníků romské menšiny do společnosti se podílejí zejména poradní orgány vlády České republiky – Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity a Rada vlády ČR pro národnostní menšiny.

Rada vlády České republiky pro záležitosti romské komunity je poradní, iniciativní a koordinační orgán vlády pro řešení otázek spojených s postavením Romů v české společnosti. Cílem Rady je pomáhat při integraci romské komunity do společnosti. Rada řídí součinnost resortů odpovědných za realizaci a plnění úkolů vyplývajících z usnesení vlády a mezinárodních smluv. Shromažďuje a **předkládá vládě informace, podklady a návrhy pro tvorbu politiky státu vůči romské komunitě.** Vypracovává Koncepci romské integrace, navrhuje rozdělení finančních

⁹⁷ Práva příslušníků národnostních menšin jsou v českém právním řádu upravena v zákoně 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin.

prostředků na programy podporující integraci romské komunity, vyhlašuje dotační programy podporující neziskové organizace a obce.

Rada vlády České republiky pro národnostní menšiny je poradní a iniciativní orgán vlády pro otázky národnostních menšin a jejich příslušníků. Z iniciativy Rady bylo přijato Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace romské komunity. Toto nařízení se týká podpory a rozvoje kulturního rozvoje menšin, vzdělávání, multikulturní výchovy a podpory integrace romských komunit.

Problematikou integrace romské menšiny do společnosti se dále zabývá Rada vlády pro lidská práva, Veřejný ochránce práv, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže tělovýchovy, Ministerstvo kultury, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo spravedlnosti.

Podíl jednotlivých ministerstev na integraci romské komunity vychází z jejich charakteru a zaměření. V rámci své kompetence, každé z ministerstev, mimo jiné, vyhlašuje dotační programy a řídí poskytování dotací na činnosti obcí a nestátních neziskových organizací určené k integraci národnostních menšin a zvláště pak romské komunity.

Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhlašuje každý rok **výběrové dotační řízení**, jehož cílem je poskytnutí státních dotací nestátním neziskovým organizacím na sociální služby. Jedná se o **Programy podpory sociálních služeb na celostátní a na místní a regionální úrovni**.

Ministerstvo kultury vyhlašuje dotační programy zaměřené na umělecké, kulturní a výchovné akce, studium romské kultury a tradic.

Ministerstvo vnitra soustředilo svou činnost na prevenci kriminality. V **programu Partnerství** jde především o zlepšení interetnických vztahů a ke zkvalitnění nepříznivé sociální situace některých komunit. Program se snaží snížit sociální handicap romské komunity a pomoci při jejich integraci.

Ministerstvo pro místní rozvoj vyhlašuje **Program výstavby podporovaných bytů**. Jedná se o podporu projektu bytů na půl cesty a vstupních bytů. Ministerstvo dále podporuje zvýšení dostupnosti bydlení pro osoby ve finanční tísní,

a to prostřednictvím Programu na podporu výstavby nájemních bytů a technické infrastruktury.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhlašuje **Program na podporu integrace romské komunity, Program na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy, Program podpory romských žáků středních škol** a program financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním⁹⁸.

Koncepce romské integrace pro roky 2006 - 2009 sice do značné míry přispěla k integraci romské komunity do české společnosti, ale přes veškeré snahy nebyly všechny její úkoly beze zbytku splněny. **Nová Koncepce romské integrace na roky 2010 – 2013**⁹⁹ by měla být podle ministra Kocába „konečně odpovědí na otázku, co konkrétně dělat.“ Hlavním cílem Koncepce romské integrace je dosažení bezkonfliktního soužití příslušníků romských komunit s ostatní společností. Vláda by měla usilovat o „**včlenění romské kultury do kultury většinové společnosti, rozvoj romského jazyka, dějin, rozšíření výuky romského jazyka**“¹⁰⁰.

Další cíle jsou obdobné jako o předchozí Koncepce romské integrace, k jejich naplňování by však mělo dojít pomocí nových prostředků, jakými by měla být například novela zákona o právech příslušníků národnostních menšin, vytvoření systému evidence a kontroly romských poradců, podpora výuky romského jazyka, rozvoj sítě bezplatného poradenství, veřejnoprávní media by měla uvádět více programů s romskou tematikou a extrémistickému hnutí by mělo být zabráněno v šíření jejich ideologie.¹⁰¹

K tomu, aby tyto cíle byly splněny, je potřebná pomoc i ze strany neziskových nevládních organizací. V České republice působí v současné době řada nadací, sdružení a organizací zaměřených na pomoc při integraci romské menšiny v oblasti kultury, vzdělávání, lidských práv a politických aktivit.

⁹⁸ Koncepce romské integrace v České republice, dostupné na internetu http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/zip/nme_strategie_romske_komunity.pdf, 17.12.2009.

⁹⁹ Schválena Vládou České republiky dne 21.12.2009.

¹⁰⁰ Vláda už ví, jak konkrétně bude integrovat Romy, dostupné na internetu http://www.lidovky.cz/vlada-uz-vi-jak-konkretne-chce-integrovat-romy-fqg-/ln_domov.asp?c=A091221_171450_ln_domov_ter, 10.10.2009.

¹⁰¹ Koncepce romské integrace na období 2010-2013, dostupné na internetu http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc, 28.12.2009.

2.4.1 Nadace Nová škola

Nadace Nová škola je nevládní nezisková organizace **působící v oblasti multikulturní výchovy, výchovy k lidským právům, občanství a tolerance**. Nadace je zaměřena na vzdělávání romských dětí a jejich učitelů. Součástí činnosti je i zavádění a podpora romských asistentů do základních škol, které navštěvují romské děti, publikování výukového materiálu a vedení seminářů pro učitele. Pořádá i kurzy romského jazyka a olaštiny a romské hudby a literární soutěže v romském jazyce Romano suno.¹⁰²

2.4.2 Občanské sdružení R-MOSTY

Občanské sdružení R-MOSTY je jedna z nejstarších nevládních organizací v České republice, která pracuje s romskou komunitou. Toto sdružení **nabízí pomoc sociálně slabé pražské romské komunitě**. Pomoc je poskytována formou konzultačních a poradenských služeb v sociální a právní oblasti, asistencí při jednání s úřady a zaměstnavatelem. Cílem sdružení je pomoci Romům při hledání práce, bydlení, při organizování volno časových aktivit pro romské děti a snížit množství sociálně patologických jevů, vznikajících v romských komunitách. Bezplatné sociální poradenství je určeno nejenom pro Romy, ale i pro ostatní obyvatele ČR.¹⁰³

Součástí občanského sdružení je Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Jedná se o zařízení, ve kterém mohou děti ve věku od 10 do 18 let trávit volný čas, bavit se, hrát hry, chodit na výlety, poslouchat hudbu, účastnit se počítačového kroužku nebo se připravovat na zaměstnání. Pracovníci klubu poskytují dětem rady a pomoc v obtížných životních situacích, pomáhají s doučováním nebo jim pomáhají s výběrem zaměstnání.¹⁰⁴

---

¹⁰² Nadace Nová škola, dostupné na internetu http://www.ecn.cz/private/nova_skola/, 10.10.2009.

¹⁰³ Sociální poradenství, dostupné na internetu http://www.r-mosty.cz/socialni_poradenstvi.html, 16.12.2009.

¹⁰⁴ Nízkoprahový klub pro děti a mládež, dostupné na internetu http://www.r-mosty.cz/nizkoprahovy_klub.html, 16.12.2009.

3 Multikulturní výchova

3.1 Současný stav multikulturní výchovy, její postavení v systému výchovy a vzdělávání

Druhá polovina minulého století je charakteristická vysokým počtem migrantů a změnami společenského prostředí. Nově vzniklé multikulturní prostředí sebou přineslo i různé úrovně mezilidských vztahů. Ne vždy jsou tyto vztahy na úrovni integrace, humanismu a vzájemné otevřené a efektivní komunikace. Bohužel, časté jsou i vztahy ovlivněné různorodými projevy xenofobie, rasismu a diskriminace. Tyto projevy ve většině případů vznikají z neznalosti. Člověk hodnotí a posuzuje druhé pouze na základě informace, že patří do odlišné skupiny, aniž by cokoliv o jejich odlišnosti věděl. Jestliže si však člověk uvědomí pouze rozdílnost vzhledu a hodnot toho druhého, může to v něm vyvolat pocity strachu, které se pak projevují jako xenofobie.

Pokud jsou si účastníci vztahu vědomi svých kulturních rozdílů, pochopí jejich důvody a jsou navzájem otevření, pak se snaží nejenom si navzájem pomoci, ale dokáží adekvátně reagovat na potřeby druhé strany a efektivně komunikovat. Pro vytvoření nových interkulturních vztahů je dále nezbytné pochopit, zda a jakým způsobem chce být druhý člověk integrován. Ne vždy musí být cesta, kterou jsme zvolili, správná a ne vždy platí, že co je vyhovující v jednom prostředí, je vyhovující i v prostředí jiném, a to i přesto, že globalizace nutí integrující společnosti, aby si předávaly své zkušenosti a postupovaly podle shodných metod.¹⁰⁵

Podle Kohoutka je multikulturní společnost tam, „kde menšiny mají stejná práva jako majorita a nemusí se vzdávat většiny specifických a tradičních rysů své kulturní identity, ale jinakost, odlišnost je dokonce někdy společností podporována“.¹⁰⁶ Když se zamyslíme nad touto definicí, zjistíme, že její uskutečnění v praxi je možné pouze za předpokladu, že lidé budou vzájemně respektovat odlišnosti druhých kultur a tomuto přizpůsobovat i své chování. Toto se však nestane samo od sebe. Lidé by

---

¹⁰⁵ KOCOUREK, J. O čem je multikulturní výchova? Předmět zkoumání a cíle. Šišková, T., ed., In d.c. s. 34-43.

¹⁰⁶ Slovník cizích slov, dostupné na internetu <http://www.slovník.cizich.slov.abz.cz/web.php/slovo/multikulturni-spolecnost>, 10.9.2009.

se měli naučit nejen vnímat změny ve struktuře společnosti, ale především tyto změny přijmout a tolerovat odlišnosti jejich jednotlivých členů.

Jak se ale k cizincům chovat? Jak postupovat při jejich integraci? Jak docílit, aby soužití majoritní a menšinové společnosti bylo založeno na vzájemné spolupráci a respektu? Na tyto otázky a na řadu dalších, které souvisí s životem menšin na našem území, nám může pomoci nalézt odpověď výchova.

Úlohu výchovy ke správným mezilidským vztahům v multikulturní společnosti by měla převzít sociální pedagogika. Základní orientace sociální pedagogiky směřuje k výchově, sociálně výchovné práci a poradenství. Cílem sociální pedagogiky je přispět k výchově etického jednání, ke svépomoci, dobrých mezilidských vztahů na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi, respektování druhých lidí, odmítání útlaku a hrubého zacházení.

Multikulturní výchova se vyvíjela jako součást sociální pedagogiky. Termín multikulturní výchova byl v české pedagogice uveřejněn poprvé v roce 1991.¹⁰⁷ Do této doby byl termín multicultural education používán pouze v zahraničí. Název byl do češtiny pouze mechanicky přeložený bez toho, že by zohledňoval i další významy slova education jako je vzdělávání a pedagogika. Tato skutečnost měla za následek, že česká verze překladu nevystihuje, podle některých pedagogů jako je Průcha celou podstatu multikulturního, vzdělávacího procesu.¹⁰⁸

Podle Jana Průchy je „**Multikulturní výchova edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat.**“¹⁰⁹

Průcha také charakterizuje dvě základní koncepce multikulturní výchovy:

- „Multikulturní výchova je proces, jehož prostřednictvím si jednotlivci mají vytvářet způsoby svého pozitivního jednání a hodnocení odlišných kulturních systémů a na tomto základě regulovat své chování k příslušníkům jiných kultur.
- Multikulturní výchova je konkrétní vzdělávání, které zabezpečuje žákům z etnických, rasových, náboženských a jiných minorit takové učební prostředí

---

¹⁰⁷ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: vědecké základy pro její teorii a praktické aktivity. Gulová, L., Štěpařová, E., (ed.), In d.c. s 13-20.

¹⁰⁸ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova, Příručka (nejen) pro učitele, 1. vydání, Praha: TRITON, 2006, s. 15-16.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 15.

a vzdělávací obsahy, jež jsou přizpůsobeny specifickým jazykovým a kulturním potřebám těchto žáků.“¹¹⁰

Mezi autory zabývajícími se problematikou multikulturní výchovy vznikají polemiky i nad samotným názvem „multikulturní“. V praxi jsou používány pro tuto činnost dva názvy a sice „**Multikulturní výchova**“ a „**Interkulturní vzdělávání**“. Oba termíny jsou užívány souběžně jako synonymum. Proč k těmto polemikám vůbec došlo, vysvětluje Buryánek takto: “Slovo multikulturní znamená pouze existenci několika kultur vedle sebe, ale neimplikuje vzájemné styky, kulturní výměny, spolupráci a dialog. Multikulturní může být každá společnost, v níž koexistují alespoň dvě sociokulturní skupiny, ale zároveň v ní může docházet k segregaci nebo diskriminaci. Společnost však neimplikuje vzájemné vztahy těchto skupin. Oproti tomu termín interkulturní zahrnuje vzájemnost, výměnu a dialog odlišných sociokulturních skupin. V interkulturní společnosti dochází k mezikulturnímu dialogu, spolupráci a ke vzájemnému obohacení jedněch druhými – odlišnými.“¹¹¹ Interkulturní zahrnuje mezikulturní vzájemnost, vzájemné interakce a vztahy odlišných sociálních skupin.

Multikulturní výchova řeší otázku integrace a inkluze znevýhodněných skupin, snaží se prostřednictvím vzdělávacích programů připravit lidi k respektování a chápání jiné kultury než vlastní. Interkulturní vzdělávání přispívá k vytváření respektujících vztahů mezi různými kulturami, aby bylo možné se vyhnout negativním událostem, ke kterým v multikulturní společnosti může dojít. Umožňuje jedinci rozvíjet chápání a přijímání různosti jako pozitivní jev a hodnotit rozdíly různých kultur jako přínos pro společnost. Studenti jsou vedeni k respektování kulturní rozmanitosti, různým způsobům myšlení a chápání světa.¹¹²

Přes všechny tyto polemiky, který z názvů bude lépe vystihovat podstatu vzdělávací činnosti v dané problematice, je stále v oficiálních dokumentech státní vzdělávací politiky, příslušných vzdělávacích programech a učebnicích užíván název „Multikulturní výchova“.

Žádná forma vzdělávání a výchovy by se neměla dít nahodile bez patřičného základu vycházejícího z vědeckých teorií a výzkumných zjištění. Multikulturní výchova

¹¹⁰ PRŮCHA, J., Multikulturní výchova, Teorie-praxe-výzkum, 1. vydání, Praha: ISV, 2001, s. 43.

¹¹¹ HLADÍK, J. Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin), 1. vydání, Zlín 2006, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006, s. 18–19.

¹¹² Interkulturní vzdělávání, dostupné na internetu <http://www.variany.cz/cdrom/podkapitoly/a02ikv.pdf> 9, 10.11.2009.

může splnit své poslání pouze tehdy, když učitelé, žáci, studenti a v neposlední řadě i široká veřejnost bude v dostatečné míře vybavena znalostmi o možnostech a pravidlech vzájemného kulturního, rasového a etnického soužití. Z tohoto pohledu jsou pak pro multikulturní výchovu výchozí tyto disciplíny:

- **Pedagogika** – jejím účelem je zkoumat a vysvětlovat podstatu, průběh a výsledky edukačních procesů. Tvoří obecný rámec pro výchovu.
- **Etnologie** – poskytuje multikulturní výchově poznatky o etnických skupinách, etnické identitě a etnickém vědomí.
- **Kulturní antropologie** – objasňuje rozdíly mezi kulturami, procesy akulturace při styku rasových skupin.
- **Sociologie** – soustřeďuje poznatky o etnickém profilu společnosti, o kulturních charakteristikách jednotlivých národů a postavení národnostních menšin.
- **Etnolingvistika** – zabývá se vztahy mezi jazykem a etnickou identitou národnostních a jiných menšin a respektováním jazykových práv.
- **Historická věda** – dokládá, jak historicky vzniklo a vyvíjelo se národní vědomí a také jak se vyvíjely vztahy mezi jednotlivými etniky a náboženskými skupinami.¹¹³
- **Interkulturní psychologie** – zabývá se analýzou psychických podmínek, procesů a účinků lidského prožívání a chování v situacích, kdy se střetávají jedinci z různých kultur.¹¹⁴ Popisuje a srovnává vlastnosti a procesy lidské psychiky v závislosti na kulturních faktorech založených na odlišnosti etnik, ras, národů, náboženských či jazykových skupin. Dále zkoumá vznik rasových a etnických předsudků, styly rodinné výchovy v odlišných kulturních skupinách, psychologické problémy imigrantů, rozdílnosti v morálních hodnotách, národní identitu u mládeže, kulturně podmíněné rozdíly ve vyučovacích stylech a v klimatu školních tříd.¹¹⁵

---

¹¹³ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: vědecké základy pro její teorii a praktické aktivity. Gulová, L., Štěpařová, E., (ed.), In d.c. s. 13-19.

¹¹⁴ MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L., a kolektiv, Interkulturní psychologie, rozvoj interkulturní senzitivity. 1. vydání, Praha, Karolinum, 2007, s. 63.

¹¹⁵ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: vědecké základy pro její teorii a praktické aktivity. v Gulová, L., Štěpařová, E., (ed.), In d.c. s. 13-19.

Z výčtu disciplín, které jsou základem multikulturní výchovy, je zřejmé, že k multikulturní edukaci mohou přispívat hlavně ty, které posilují vzájemné poznání, chápání a respektování odlišností mezi majoritní společností a jednotlivými menšinami, žijícími v České republice.

Multikulturní výchova se dnes rozvíjí jako oblast vědecké teorie a výzkumu. Její podstatou jsou čtyři složky:

- **Oblast vědecké teorie** – na rozvoji teorie multikulturní výchovy se podílí řada vědních disciplín, jakými jsou interkulturní psychologie, kulturní antropologie, etnografie a další. Teorie multikulturní výchovy je transdisciplinární teorií.
- **Oblast výzkumu** – zasahuje jak do teoretické tak do praktické části multikulturní výchovy
- **Oblast infrastruktury** – jedná se o podpůrná zařízení, která vytváří základnu pro teorii, výzkum a realizaci multikulturní výchovy. Jsou to například vědecké organizace, informační databáze a literatura.
- **Oblast praktické edukační činnosti** – multikulturní výchova se realizuje pomocí edukačních a osvětových programů ve škole a vzdělávacích institucích.¹¹⁶

Česká vzdělávací politika podporuje multikulturní výchovu a věnuje jí značnou pozornost prostřednictvím **Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice – Bílé knihy**. Zde jsou vytýčeny **základní cíle multikulturní výchovy**:

- „Multikulturní výchova na základě poskytování informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech a kultuře, utváří vztahy porozumění a sounáležitosti s nimi.
- Výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě znamená usilovat o život bez konfliktů a negativních postojů ve společenství různých národů, jazyků, menšin a kultur, být schopen respektovat i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního světa.“¹¹⁷

---

¹¹⁶ PRŮCHA, J., Multikulturní výchova, Teorie-praxe-výzkum, d. c., s. 14 -15.

¹¹⁷ Bílá kniha, dostupné na internetu <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>, 22.12.2009.

Významným dokumentem, který formuluje a upřesňuje ideové záměry společnosti v oblasti multikulturní výchovy do školních osnov je také **Rámcový program vzdělávání pro základní školy**.

Tento program vidí **hlavní přínos multikulturní výchovy** v rozvoji osobnosti žáka ve dvou základních oblastech. První oblastí jsou **vědomosti, dovednosti a schopnosti**, druhou oblastí jsou **postoje** žáků.

„V oblasti **vědomostí, dovedností a schopností** multikulturní výchova:

- poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti
- rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých
- učí žáky komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociálních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých
- učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat i že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné
- rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národností, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin
- rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie
- učí žáky uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a učí připravenosti nést odpovědnost za své jednání
- poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.

V oblasti **postojů a hodnot** multikulturní výchova:

- pomáhá žákům prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociálním skupinám

- pomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu, být sám sebou, reflektovat vlastní sociokulturní zázemí
- stimuluje, ovlivňuje a koriguje jednání a hodnotový systém žáků, učí je vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoliv jako zdroje konfliktu
- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti
- vede k angažovanosti při popírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu
- učí vnímat sama sebe jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám¹¹⁸

Dalším dokumentem je **Školní vzdělávací program (ŠVP)**. Jedná se o dokument, kterým je upraveno vzdělávání v konkrétní základní škole. Škola jej musí zpracovávat v souladu s rámcovým vzdělávacím plánem (RVP) a obecně závaznými předpisy jako součást povinné dokumentace školy. Připravuje se jako celek pro všechny předměty.

Ve Školním vzdělávacím programu jsou stanoveny cíle a obsahová specifika pro jednotlivé předměty a pro všechna průřezová témata včetně multikulturní výchovy. Je zde rozpracována koncepce výuky a stanoveny podmínky pro realizaci výuky, a to vzhledem k podmínkám každé konkrétní školy. Při specifikaci místních podmínek pro multikulturní výchovu je nezbytné věnovat pozornost hlavně podmínkám demografickým, sociálním, historickým a kulturním. To, jakým způsobem mají být prvky multikulturní výchovy uplatněny v učivu jednotlivých předmětů, musí být stanoveno předem.

Multikulturní výchova je **průřezovým tématem**. Je povinnou součástí vzdělávání, ale není na ni stanovena pevná časová dotace a také nemá striktně vymezený obsah. Je tudíž pouze v kompetenci školy, v jakém rozsahu a jakým způsobem ji bude realizovat.¹¹⁹

¹¹⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dostupné na internetu www.msmt.cz/uploads/Vzdelavani/Skolska_reforma/RVP/rvp_zakladni-vzdelavani_postizeni.pdf, strana 74 -75, 5.1.2010.

¹¹⁹ Tématické okruhy průřezového tématu: lidské vztahy, kulturní rozdíly, etnický původ, multikulturalita, princip sociálního smíru a solidarity, Tamtéž.

3.2 Učitel multikulturní výchovy

Multikulturní výchova může do značné míry přispět ke zlepšení soužití lidí různých národností. Významnou roli hraje nejen ve formálním školském systému, ale také v mimoškolském edukačním prostředí a v osvětové činnosti. To, že se nejedná o samostatný předmět s předem stanovenými osnovami, ale o průřezové téma s širokým obsahem a cíli, kterými jsou hlavně výchova k toleranci vůči jiným rasám a poznávání a respektování rasy jiných národů, ji dělá pro učitele poměrně náročnou disciplínou. Jedním z nejdůležitějších úkolů při realizaci multikulturní výchovy je proto zajistit, aby na ni byli učitelé dostatečně připraveni a aby se sami ztotožnili s jejími cíli. Základním předpokladem, aby mohli učitelé multikulturní výchovu prakticky realizovat, je, že sami znají potřebnou terminologii tak, aby mohli jednotlivé pojmy vysvětlit svým žákům. Také musí vědět, kde získají studijní materiály, ze kterých mohou čerpat poznatky.

Podle Mercely Mikové „v českém školství chybí soustavná příprava budoucích učitelů pro multikulturní výchovu. Tato odborná příprava probíhá většinou formou přednášky, která je zařazena do výuky pedagogiky.“¹²⁰

Většina pedagogických fakult, tak jako například PdF Univerzity Palackého v Olomouci, PdF Technické univerzity v Liberci a PdF Západočeské univerzity v Plzni ji vyučuje jako povinně volitelný předmět nebo ji zahrnuje do sociální pedagogiky či jiných předmětů.

Největší pozornost je multikulturní výchově věnována zřejmě na PdF MU v Brně. Od akademického roku 2002/2003 se vyučovala v rámci bakalářského studia sociální pedagogiky jako samostatný předmět a stala se tak součástí pedagogického základu, který studenti pedagogické fakulty dostávají. Součástí tohoto vzdělávání je také možnost absolvovat přednášku e-learningovou formou. Tyto přednáškové cykly však studentům neumožňují aktivní podíl na výuce.

V roce 2002 zahájil na Katedře pedagogiky a na Katedře sociální pedagogiky svou činnost Kabinet multikulturní výchovy. Jeho úkolem je vytvářet koncepty

---

¹²⁰ MIKOVÁ, M. Příprava budoucího učitele pro práci s dětmi z národnostních menšin. Gulová, L., Štěpařová, E., (ed.), In d.c., s. 1-86.

a organizační zázemí pro jednotlivá témata multikulturní výchovy. Kabinet organizuje výuku a přednáškovou činnost a umožňuje setkávání různých národů, národností a etnik. Svou činnost do značné míry zaměřuje také na romské etnikum. Pro tyto občany pořádá řadu vzdělávacích programů s cílem přiblížit prostřednictvím těchto kurzů možnost seberealizace romské populace ve společnosti.¹²¹

Studenti se prostřednictvím těchto programů mohou osobně angažovat při práci s dětmi v romských rodinách¹²² nebo spolupracují při různých zájmových činnostech a aktivitách. Tato forma výuky je přínosná nejenom pro samotné studenty, kteří získávají řadu praktických zkušeností, ale i pro multikulturní výchovu. Takto získané poznatky a zkušenosti se stávají základem pro kvantitativní výzkumné metody, jejichž cílem je zjišťovat míru předsudků a xenofobiích postojů mezi budoucími pedagogy.

Pro další vývoj společnosti je důležité připravit pedagogy a sociální pedagogy na práci s romským etnikem a jinými menšinami tak, aby si osvojili teoretické koncepce vědeckých disciplín zabývajících se etnickými a rasovými problémy a aby speciálně pro realizaci multikulturní výchovy byli vybaveni potřebnými didaktickými dovednostmi. Jan Průcha tuto předpokládanou vybavenost učitele jak v oblasti znalostí, tak v oblasti dovedností označuje termínem „interkulturní kompetence“.¹²³ Tato připravenost obsahuje vybavení schopnostmi k pozitivnímu a konstruktivnímu jednání a komunikaci s příslušníky jiných kultur a etnických skupin. Noví absolventi pedagogických škol by tedy měli být do jisté míry připraveni na to, jak k výuce multikulturní výchovy a problematice s tímto tématem souvisejícím přistupovat.

Na základních školách se však neseťkáváme pouze s učiteli, kteří jsou absolventy sociální pedagogiky. Většina učitelů absolvovala v oboru multikulturní výchovy školení, jakým bylo například školení učitelů základních škol se zaměřením na vzdělávání romské mládeže, které organizovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2003.

Stěžejní část přípravy učitele na výuku multikulturní výchovy je tak závislá na jeho **schopnosti koncipovat výuku**, na tom jak dokáže **využít různých stylů učení**,

¹²¹ GULOVÁ, L, ŠTĚPAŘOVÁ, E., Kabinet multikulturní výchovy, Brno: Paido, 2003, s. 3–4.

¹²² Studenti MU v projektu „Domácí učitel“, dostupné na internetu <http://www.ped.muni.cz/wsocedu/kmv/index.php?q=taxonomy/term/8>, 5.1.2010.

¹²³ „Interkulturní kompetence označuje způsobilost jedince začleňovat ve vlastním jednání a komunikaci respekt k hodnotám a kulturním standardům příslušníků jiných národů, etnik, ras.“ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova, příručka (nejen) pro učitele, d.c., s. 102.

specifičnosti komunikace a sociálních styků. Pouze na osobní angažovanosti učitele závisí, jaký zvolí přístup a jakou metodu výuky použije. V každém případě by ale měl dbát na to, aby byla vytvořena při výuce **atmosféra důvěry a spolupráce** a aby zvolené téma bylo aktuální a pro žáky přitažlivé. Při přípravě vyučovací hodiny by si měl učitel odpovědět na následující otázky: Proč je zvolené téma nutné, jaký je cíl hodiny, jaké dovednosti žáci získají, k jakým postojům by měli být žáci vedeni?

Pro úspěšnou realizaci zvoleného tématu je důležitá i **interakce mezi učitelem a žákem a mezi žáky navzájem.** Žáci musí mít dostatek prostoru k vyjádření vlastních názorů a stanovisek. Nestačí, aby byl žák pouze „přítomen“, je třeba, aby se stal aktérem, který výuku ovlivňuje a obohacuje.

Moderní výuka nabízí mnoho možností, jak žákům přiblížit cizí kulturu a jak překonat bariéry, které lidi od sebe oddělují. Učitel může využít například vyprávění dětí jiného etnika o své kultuře, hry, literaturu, dokumentární filmy, televizní reportáže a v neposlední řadě i internet. Pomůckou pro aplikaci výuku multikulturní výchovy je také vzdělávací projekt „Czechkid“¹²⁴, inspirací může být i kniha Evy Cílkové a Petry Schönerové s názvem *Náměty pro multikulturní výchovu*.

3.3 Vzdělávací programy určené pro multikulturní výchovu

Jak již bylo dříve řečeno, multikulturní výchova netvoří uzavřenou oblast informací a metod. Prolíná se různými vzdělávacími oblastmi. Přístup k multikulturní výchově se projevuje v realizovaném učivu, v metodách, v klimatu třídy i celé školy.¹²⁵

Základním cílem multikulturní výchovy je naučit se porozumět lidem s odlišností, jinakostí a vytvořit prostor pro tolerantní a vstřícné soužití s nimi.¹²⁶

K naplnění těchto cílů je třeba rozvíjet sociální, personální,¹²⁷ občanské, komunikativní kompetence, schopnosti řešit problémy a kooperovat. Kompetence udávají směr obsahu

¹²⁴ MAJER, J., Multikulturní výchova v Česku? – Czechkid, dostupné na internetu www.nicem.cz/clanek-2007033004-multikulturni-vychova-v-cesku-czechkid.html, 22.9.2009.

¹²⁵ BURYÁNEK, J., Multikulturní výchova v RVP, dostupné na internetu www.rvp.cz/clanek/276/450, 22.9.2009.

¹²⁶ ŠVINGALOVÁ, D., Multikulturní výchova, dostupné na internetu www.ucitelkskyzpravodaj.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/multikulturni-vychova, 22.9.2009.

¹²⁷ „Sociální a personální kompetence – žák přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi. Občanské kompetence – žák respektuje přesvědčení druhých lidí, je schopen vcítit se do situace ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, chrání a ocení naše tradice a kulturní a historické dědictví“. BURYÁNEK, J., Multikulturní výchova v RVP, d.c., 22.9.2009.

výuky ve všech oblastech, včetně těch, které na první pohled přímo nesouvisí s multikulturní výchovou.

Multikulturní výchova by měla obsáhnout takové aspekty sociálních interakcí, které jsou ovlivněny sociální a kulturní rozmanitostí naší společnosti. Setkáváme se s ní na všech stupních vzdělávání, charakteristický je pro ni i široký okruh vzdělávacích oblastí. Největší prostor pro zařazení prvků multikulturní výchovy poskytuje dějepis, zeměpis, základy společenských věd a občanská výchova.

Jan Buryánek doporučuje zaměřit témata na:

- „rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice, kulturní instituce
- netolerantnost, rasismus, xenofobie a extremistické projevy v chování lidí, projevy lidské nesnášenlivosti
- tolerance ve společnosti, respektování kulturní zvláštnosti
- stereotypy v posuzování druhých lidí
- význam ochrany lidských práv a svobod
- globální problémy současnosti
- příklady mezinárodního terorismu
- kulturní rozrůzněnost v době modernizace společnosti¹²⁸

Cíle multikulturní výchovy však mohou být naplňovány i v jiných oblastech jakými jsou například výuka cizích jazyků, výtvarná výchova, ruční práce a podobně. Mnoho společného má multikulturní výchova i s dalšími průřezovými tématy. Úzkou souvislost nalezneme nejen s tématem Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Osobnostní sociální výchova, ale i s tématem Mediální výchova. Všechna průřezová témata se snaží vychovávat k toleranci, solidaritě, k pozitivním postojům vůči jinakosti a citlivosti vůči předsudkům.

Multikulturní výchovu lze realizovat nejen ve vyučovací hodině ve škole, ale i na výběrových seminářích, besedách a kurzech, které pořádají některé nadace a vzdělávací agentury. Charakter multikulturní výchovy umožňuje při její aplikaci

---

¹²⁸ Tamtéž.

použít interaktivní metody výuky, jako jsou diskuse, brainstorming, skupinové vyučování, simulační hry a dramatizace a kritické myšlení.

Podle Jana Průchy jsou „principy a obsahové prvky multikulturní výchovy dnes dosti výrazně začleněny do různých vzdělávacích programů určených českým školám, do učebních osnov a učebnic některých vyučovacích předmětů.“¹²⁹ Vzdělávací programy vymezují koncepci, cíle a obsahy vzdělávání pro určité školy. Ministerstvo školství pak každoročně vyhlašuje **programy na podporu vzdělávání v jazyce menšin a multikulturní výchovy**. Tyto programy jsou určeny na podporu vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí. V rámci těchto programů mohou školy požádat o finanční prostředky na podporu vzdělávacích aktivit. Pro rok 2009 byla v oblasti aktivit určených k integraci cizinců schválena dotace na 30 programů.

Realizátory jsou hlavně základní školy a neziskové organizace. Vzdělávací programy jsou zaměřeny převážně na výuku českého jazyka pro cizince, podporu a realizaci multikulturní výchovy, podporu začlenění žáků cizinců v základní škole a na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci.¹³⁰

Vzdělávací programy by měly být výraznou podporou a pomocí při realizaci multikulturní výchovy. Otázkou však je, nakolik se teorie překrývá s praxí, zda je žákům předkládáno učivo shodně se vzdělávacími programy nebo to jsou jen osobní názory a postoje učitele. Jan Průcha se domníval, že: „není prokázáno, zda a jak jsou příslušné vzdělávací obsahy z těchto edukačních konstruktů prezentovány žákům učiteli, ani to, jaké případné efekty tato prezentace v žácích vyvolává.“¹³¹

Ve snaze zjistit jaké výsledky přináší programy multikulturní výchovy v České republice, provedla společnost Člověk v tísni výzkum mezi realizátory programů, kterými jsou zpravidla pedagogičtí pracovníci na různých stupních škol. Z tiskové zprávy, kterou společnost zveřejnila, vyplývá, že výsledky nejsou v žádném případě lichotivé. Pojetí multikulturní výchovy je velmi rozdílné. Multikulturní výchova se stala pojmem, který dokáže jen málokdo definovat. Jedna třetina respondentů z řad realizátorů multikulturních projektů ji vidí jako aktivitu, kterou lze charakterizovat termínem „všechno možné“. To nasvědčuje tomu, že jim dělá problém vymezit již samotný pojem multikulturní výchova natož program cíleně zaměřit. Zajímavé

¹²⁹ PRŮCHA, J., Multikulturní výchova, teorie - praxe – výzkum, d.c., s.130.

¹³⁰ Program na podporu aktivit v oblasti integrace cizinců za rok 2009 anotace podpořených projektů, dostupné na internetu www.msmt.cz/socialni-programy/vzdelavani-azylantů-a-deti-cizinců, 8.12.2009.

¹³¹ PRŮCHA, J., Multikulturní výchova, teorie - praxe – výzkum, d.c., s.136.

zjištění bylo i to, že mnozí z realizátorů projektů vychází z neaktuálních, překonaných konceptů a ke své činnosti neužívají poznatky zveřejněné v zahraniční literatuře.¹³²

Zjištěné nedostatky ukazují na nutnost zkvalitnění přípravy samotných realizátorů projektů. Prohlubování znalostí, praktické využití dovedností a kladný osobní postoj k multikulturní výchově se jeví jako nezbytný předpoklad pro její další rozvoj. K dosažení těchto cílů bude bezesporu nutná spolupráce i se sociální pedagogikou, která pojednává o tom, jak s důrazem na vnitřní potenciál jedince a jeho individualitu optimalizovat a usměrňovat životní situace a procesy.¹³³

---

¹³² Česku chybí odborná debata o multikulturní výchově, dostupné na internetu www.adam.cz/clanek-2008030003.html, 22.9.2009.

¹³³ KRAUS, B., Sociální pedagogika, Brno, IMS, 2007, s. 20.

4 Praktická část – průzkum

4.1 Úvod do praktické části

Žiji v menším městě na jižní Moravě. Většinu z 12 tisíc obyvatel tohoto města tvoří občané české národnosti. Společně s nimi zde žije i několik romských rodin, které se zde usadily již po druhé světové válce. V posledních letech se skladba obyvatel rozšířila o občany, kteří k nám přišli z Vietnamu a Číny. Stejně tak je tomu i v jiných obcích, které jsou územně zařazeny do okresu Hodonín. Počet občanů, kteří se v této oblasti hlásí k národnostním menšinám, není sice nijak velký, ale přesto nebo spíše právě proto se domnívám, že pedagogičtí pracovníci na základních školách by měli věnovat dostatečnou pozornost při vytváření podmínek pro úspěšnou integraci dětí jiných národností.

4.2 Cíl průzkumu

Cíl se skládal ze tří základních částí, které směřovaly k ověření předem stanovených hypotéz. V první části bylo třeba ověřit, zda v rámci okresu Hodonín v postoji řídicích pracovníků školy k multikulturální výchově není rozdíl mezi těmi, jejichž škola se nachází ve městě nebo na vesnici. Ve druhé části byla ověřována hypotéza, že daleko více ovlivňuje úroveň multikulturální výchovy osobní postoj řídicích pracovníků školy k multikulturální výchově než četnost romských dětí nebo dětí migrantů ve škole. Třetí část ověřovala hypotézu, podle které se domnívám, že diskriminace, xenofobie a rasismus se objevuje méně na školách, kde je koordinací multikulturální výchovy pověřený konkrétní pedagog, než tam, kde je náplň multikulturální výchovy ponechána na libovolném rozhodnutí jednotlivých pedagogů školy.

4.3 Výzkumný vzorek

K dosažení průzkumného cíle jsem si zvolila kvantitativní výzkum. Jako základní soubor jsem si zvolila pedagogické pracovníky, kteří působí ve funkci ředitelů základních škol na okrese Hodonín. Pro účely tohoto průzkumu se tedy bude

jednat o účelový výběr. Při volbě tohoto výběru jsem byla vedena snahou pokrýt předem určené teritorium a udržet poměr mezi respondenty z městských a venkovských škol. Tento vzorek, však postrádá znaky reprezentativnosti a závěry vyvozené na jeho základě nelze tudíž zobecnit. Výsledky bude možné považovat za platné pouze v případě daného souboru.

4.4 Metoda a technika

Průzkum byl zvolen s proměnnými vztahujícími se k respondentům s individuálními zkušenostmi a s měřitelnými proměnnými, které určují například počet dětí ve škole. Ke sběru dat umožňujících získání potřebných poznatků byla použita písemná forma zjišťování dat, a to anonymní dotazník. Dotazník byl zvolen proto, že se danou problematikou nezabývá do hloubky, nezjišťuje příčiny, ale pouze postoje respondentů. Jeho pomocí lze poměrně rychle zjistit potřebné informace, jeho nevýhodou může být malá ochota respondentů požadovaná data vyplnit a dotazník vrátit. Jedním ze způsobů jak předejít malé návratnosti dotazníku je sestavit otázky tak, aby byly pro respondenty na první pohled jasné, srozumitelné a pokud možno zajímavé. S výjimkou první otázky byly všechny další otázky v dotazníku formulovány jako uzavřené. Přesné znění použitého dotazníku je uvedeno v příloze číslo 1.

Pomocí e-mailové pošty a osobním předáním dotazníku bylo v listopadu a prosinci 2009 osloveno 62 potenciálních respondentů ze státních základních škol okresu Hodonín. Do průzkumného šetření se zapojilo 41 respondentů. Vyplněné dotazníky se vracely postupně v období 20 dnů od jejich rozeslání. Návratnost dotazníků byla 67 %.

4.5 Analýza výsledků

Získané údaje byly analyzovány a vyhodnoceny následovně. Nejprve byly všechny dotazníky vyhodnoceny obecně (nebylo přihlíženo k osobním charakteristikám respondentů). Pak byly odpovědi porovnávány podle jednotlivých kritérií a vzájemně srovnávány. Při porovnávání odpovědí bylo nutno vycházet z dat vyjadřujících relativní

četnost jednotlivých odpovědí. Pro větší názornost byly odpovědi respondentů vyhodnoceny i formou grafů, které jsou uvedeny v příloze číslo 2.

Tabulka číslo 1 *Sídlo školy, na které respondent pracuje*

Popis	Počet respondentů	%
ve městě	16	39,0
na vesnici	25	61,0

Z celkového počtu 41 respondentů bylo 16 respondentů (39 %) ze základních škol, jejichž sídlo je ve městě; 25 respondentů bylo, tedy (61 %) bylo ze škol vesnických.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 1.

Tabulka číslo 2. *Počet dětí navštěvujících školu, ve které respondent pracuje*

Opis	Počet škol	%
méně než 50 dětí	1	2,5
50 – 150 dětí	13	32,0
150 – 350 dětí	9	22,0
350 – 550 dětí	8	19,5
550 a více dětí	10	24,0

Ve škole, kterou navštěvuje méně než 50 dětí, pracuje pouze 1 respondent (2,5 %); 13 respondentů (32 %) pracuje ve škole, kterou navštěvuje 50 – 150 dětí; 9 respondentů (22 %) pracuje ve škole, kterou navštěvuje 150 – 350 dětí; 8 respondentů (19,5 %) pracuje ve škole, kterou navštěvuje 350 – 550 dětí a 10 respondentů (24%) pracuje ve škole, kterou navštěvuje 550 a více dětí.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 2.

Tabulka číslo 3. Kolik dětí z tohoto počtu je možné zařadit k jinému etniku než českému (dětí cizinců, romské děti)?

Popis	Počet	%
10 a méně dětí jiného etnika	26	63,5
10 – 20 dětí jiného etnika	10	24,5
20 – 50 dětí jiného etnika	5	12,0
50 -100 dětí jiného etnika	0	0,0
100 a více dětí jiného etnika	0	0,0

Školu, ve které respondenti pracují, navštěvuje ve 26 případech (63,5 %) méně než 10 dětí jiného etnika, přičemž tato hodnota obsahuje i ty respondenty, na jejichž školách děti jiného etnika nejsou; v 10 případech (24,5 %) školu navštěvuje 10 – 20 dětí jiného etnika; v 5 případech (12 %) školu navštěvuje 20 – 50 dětí jiného etnika. Žádný z respondentů nepracuje ve škole, kterou by navštěvovalo více než 50 dětí jiného etnika.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 3.

Tabulka číslo 4. Ovlivňuje dle Vašeho názoru třídní klima přítomnost dětí jiného etnika?

Popis	Počet	%
zcela pozitivně	2	5,0
spíše pozitivně	5	12,0
spíše negativně	4	10,0
zcela negativně	0	0,0
nelze určit	30	73,0

Ve 2 případech (5 %) se respondenti domnívají, že přítomnost dětí jiného etnika ve třídě ovlivňuje třídní klima zcela pozitivně; v 5 případech (12 %) se domnívají, že třídní klima je ovlivňováno spíše pozitivně; ve 4 případech (10 %) se domnívají, že třídní klima je ovlivňováno spíše negativně; k názoru, že třídní klima je přítomností dětí jiného etnika ovlivňováno zcela negativně se nepřiklonil žádný respondent; 30 respondentů (73 %) se domnívá, že vliv nelze určit.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 4.

Tabulka číslo 5. Je na Vaší škole pověřený konkrétní učitel koordinací multikulturní výchovy?

Popis	Počet škol	%
ano	3	7,5
ne	38	92,5

Pracovníka pověřeného koordinací multikulturní výchovy mají 3 školy (7,5 %), 38 škol (92,5 %) takto pověřeného pracovníka nemá.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 5.

Tabulka číslo 6. Zaznamenali jste na Vaší škole (ve školním roce 2007/2008 a 2008/2009) ze strany žáků projevy diskriminace, xenofobie nebo rasismu vůči žákům jiného etnika?

Popis	Počet	%
ne, nikdy	29	71,5
nepatrné projevy, které nebylo nutno kázeňsky řešit	9	22,0
projevy vyžadující kázeňské řešení	3	7,5

Projevy diskriminace, xenofobie a rasismu vůči žákům jiného etnika nebyly nikdy zaznamenány na 29 školách (71 %); nepatrné projevy, které nebylo nutno kázeňsky řešit, byly zaznamenány na 9 školách (22 %); projevy vyžadující kázeňské řešení byly zaznamenány na 3 školách (7 %).

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 6.

Tabulka číslo 7. Považujete za nutné přizpůsobit na Vaší škole výuku některých předmětů (například českého jazyka) specifickým jazykovým a kulturním potřebám dětí jiného etnika?

Popis	Počet	%
ne, naši školu navštěvují pouze české děti	12	29,0
ne, není nutno výuku přizpůsobovat	22	54,0
v individuálních případech	7	17,0
ano, ve všech případech	0	0,0

Přizpůsobení výuky některých předmětů specifickým jazykovým a kulturním potřebám dětí jiného etnika nepovažuje za nutné z důvodu, že jejich školu navštěvují pouze české děti, 12 respondentů (29 %); stejně tak nepovažuje za nutné přizpůsobit výuku 22 respondentů (54 %), kteří jako důvod uvádí, že žáci jiných etnik, kteří školu navštěvují, jsou už natolik sžití s českou společností, že není třeba výuku speciálně přizpůsobovat; 7 respondentů (17 %) považuje za nutné, výuku přizpůsobovat v individuálních případech; žádný z respondentů nepovažuje za nutné, aby výuka byla přizpůsobena ve všech případech, kdy se jedná o žáky z jiných etnik.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 7.

Tabulka číslo 8. *Upřednostňuje Vaše škola spíše asimilaci nebo integraci dětí jiných etnik?*

Popis	Počet	%
upřednostňujeme integraci	30	73,0
upřednostňujeme asimilaci	11	27,0

Asimilaci, která je chápána jako splynutí jednoho člověka nebo skupiny lidí s většinovým obyvatelstvem, upřednostňuje 11 respondentů (27 %); integraci, která je chápána jako proces včlenění jedince nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty specifičnosti, upřednostňuje 30 respondentů (73 %).

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 8.

Tabulka číslo 9. *Jakou formu aplikace multikulturní výchovy na Vaší škole preferujete?*

Popis	Počet	%
pouze součást vyučovacích předmětů	29	71,0
další aktivity (soutěže, divadlo, koncerty, výstavy)	11	27,0
vzdělávací projekt	1	2,0

Ve 29 případech (71 %) je multikulturní výchova na škole aplikována pouze jako součást vyučovacích předmětů; v 11 případech (27 %) jsou v rámci multikulturní

výchovy rozvíjeny i další aktivity, jako jsou soutěže, divadelní vystoupení žáků, návštěvy koncertů, výstavy apod.; v 1 případě (2 %), je preferován vzdělávací projekt.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 9.

Tabulka číslo 10. *Domníváte se, že multikulturní výchova může pomoci zlepšit současný pohled majoritní společnosti na etnické menšiny?*

Popis	Počet	%
spíše ano	20	49,0
rozhodně ano	9	22,0
spíše ne	4	9,0
rozhodně ne	0	0,0
nevím	8	20,0

Ve 20 případech (49 %) se respondenti domnívají, že multikulturní výchova spíše může pomoci zlepšit současný pohled majoritní společnosti na etnické menšiny; za rozhodně kladný vliv ji považuje 9 respondentů (22 %); 4 respondenti (9 %) se domnívají, že vliv spíše nemá; k odpovědi rozhodně ne se nepřihlásil žádný respondent; 8 respondentů (20 %) neví, jestli může multikulturní výchova pomoci.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 10.

4.5.1 *Ověření platnosti první hypotézy*

Abych mohla ověřit platnost první hypotézy (Domnívám se že, v rámci okresu Hodonín, v postoji řídicích pracovníků školy k multikulturní výchově není rozdíl mezi těmi, jejichž škola se nachází ve městě nebo na vesnici.), bylo třeba vzájemně porovnat data vztahující se k počtu respondentů z města (16) a počtu respondentů z vesnice (25) s jejich odpověďmi v dotazníku na otázky číslo 9 a 10.

Tabulka číslo 11. Porovnání odpovědí otázky č. 9. *Jakou formu aplikace multikulturní výchovy na Vaší škole preferujete?*

Popis	Počet z města	%	Počet z vesnice	%
pouze součást vyučovacích předmětů	10	62	18	72
další aktivity	5	31	7	28
vzdělávací projekt	1	7	0	0

Respondenti z městských škol (62%) stejně jako respondenti ze škol vesnických (72%) na prvním místě preferují aplikaci multikulturní výchovy pouze jako součást vyučovacích předmětů. Na druhém místě pak shodně (město 31%; vesnice 28 %) uvádějí další aktivity, jako např. divadlo, výstavy. K použití vzdělávacího projektu se přiklonilo pouze 7 % respondentů z městských škol a 0 % respondentů z vesnických škol.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 11.

Tabulka číslo 12. Porovnání odpovědí otázky č. 10. *Domníváte se, že multikulturní výchova může pomoci zlepšit současný pohled majoritní společnosti na etnické menšiny?*

Popis	Počet z města	%	Počet z vesnice	%
spíše ano	8	50	12	48
rozhodně ano	3	19	6	24
spíše ne	1	6	3	12
rozhodně ne	0	0	0	0
nevím	4	25	4	16

Respondenti z městských škol (50 %) stejně jako respondenti ze škol vesnických (48 %) se nejčastěji domnívají, že multikulturní výchova spíše může pomoci zlepšit současný pohled majoritní společnosti na etnické skupiny. Rozhodně ano – se domnívá 19 % respondentů z města a 24 % respondentů z vesnice. Spíše ne – se domnívá 6 % respondentů z města a 12 % respondentů z vesnice. Nevím – odpověděli respondenti z města v 25 % případů a respondenti z vesnice v 16 % případů. K odpovědi – rozhodně ne – se nepřiklonil žádný z respondentů.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 12.

Rozdíly jednotlivých ukazatelů relativní četnosti nepřesahují 10 %, postoj obou skupin respondentů je tedy možné považovat za shodný a hypotézu za platnou.

4.5.2 Ověření platnosti druhé hypotézy

Pro ověření platnosti druhé hypotézy (Domnívám se, že daleko více ovlivňuje úroveň multikulturní výchovy osobní postoj řídících pracovníků školy k multikulturní výchově než četnost romských dětí nebo dětí migrantů ve škole.) jsem porovnávala četnost dětí jiného než českého etnika, které navštěvují školu respondentů s postoji respondentů k integraci cizinců a otázkám multikulturní výchovy, na které jsem se v dotazníku ptala v otázce číslo 4, 7, 8 a 10. Absolutní hodnoty vyjadřující četnost výskytu postojů a názorů na danou problematiku je zaznamenán v tabulkách. Vzhledem k nízkým absolutním počtům u jednotlivých kategorií jsou procentuální a grafické poměry spíše ilustrační.

Na základě analýzy předchozích údajů můžeme respondenty rozdělit do tří skupin. V první skupině bylo 26 respondentů ze škol, kde je 10 a méně dětí jiného etnika, ve druhé skupině bylo 10 respondentů ze škol, které navštěvuje 10 – 20 dětí jiného etnika a ve třetí skupině bylo 5 respondentů ze škol s 20 – 50 dětmi jiného etnika.

Tabulka číslo 13. Porovnání otázky č. 4 *Ovlivňuje dle Vašeho názoru třídní klima přítomnost dětí jiného etnika?*

Popis	0–10 dětí	10–20 dětí	20–50 dětí
zcela pozitivně	1	1	0
spíše pozitivně	4	1	0
spíše negativně	0	1	3
zcela negativně	0	0	0
nelze určit	21	7	2

Respondenti první skupiny, kde je ve škole 10 a méně dětí jiného etnika, se nejčastěji - ve 21 případech, tj. 81%, domnívali, že nelze určit, jestli má přítomnost

těchto dětí vliv na třídní klima; ve 4 případech, tj. 15 %, se domnívali, že vliv je spíše pozitivní a v 1 případě, tj. 4 %, považovali vliv za zcela pozitivní.

Taktéž i respondenti z druhé skupiny, kde je ve škole 10 – 20 dětí jiného etnika, se nejčastěji – v 7 případech, tj. 70 %, domnívali, že vliv nelze určit; dále se vždy v 1 případě, tj. 10 %, se domnívají, že vliv je zcela pozitivní, stejně tak může být spíše pozitivní nebo spíše negativní.

Respondenti třetí skupiny, kde je ve škole 20 – 30 dětí jiného etnika, se nejčastěji – ve 3 případech, tj. 60%, domnívají, že vliv je spíše negativní; ve 2 případech, tj. 40 %, se domnívají, že vliv nelze určit. Za povšimnutí stojí skutečnost, že žádný z těchto respondentů si nemyslí, že vliv na třídní klima může být jakkoliv pozitivní.

K možnosti, že vliv dětí jiného etnika může být zcela negativní, se nepřiklonil žádný z respondentů.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 13.

Tabulka číslo 14. Porovnání otázky číslo 7 *Považujete za nutné přizpůsobit na Vaši škole výuku některých předmětů (například českého jazyka) specifickým jazykovým a kulturním potřebám dětí jiného etnika?*

Popis	0–10 dětí	10–20 dětí	20–50 dětí
ne, naši školu navštěvují pouze české děti	12	0	0
ne, není nutno výuku přizpůsobovat	13	7	2
v individuálních případech	1	3	3
ano, ve všech případech	0	0	0

Respondenti první skupiny, kde je ve škole 10 a méně dětí jiného etnika, se častěji – ve 13 případech, tj. 50 %, domnívají, že není nutno výuku přizpůsobovat specifickým jazykovým a kulturním potřebám dětí jiného etnika, jelikož se žáci již dostatečně sžili s českou společností; ve 12 případech, tj. 46 %, nepovažuje za nutné výuku přizpůsobovat, protože jejich školu navštěvují pouze české děti; v 1 případě, tj. 4 %, se domnívá, že v individuálních případech je třeba výuku přizpůsobit.

Respondenti druhé skupiny, kde je ve škole 10 – 20 dětí jiného etnika se nejčastěji domnívají – v 7 případech, tj. 70 %, že není nutno výuku přizpůsobovat; ve 3 případech, tj. 30 %, se domnívají, že výuku je třeba v individuálních případech přizpůsobit.

Respondenti třetí skupiny, kde je ve škole 20 – 30 dětí jiného etnika se na rozdíl od respondentů první a druhé skupiny nejčastěji domnívají – ve 3 případech, tj. 60 %, že výuku je nutno v individuálních případech přizpůsobit; ve 2 případech, tj. 40 %, se domnívají, že není nutno výuku přizpůsobovat.

S možností, že výuka by měla být přizpůsobena ve všech případech, kdy se jedná o žáky pocházející z jiného etnika, nesouhlasí žádný z respondentů.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 14.

Tabulka číslo 15. Porovnání otázky číslo 8 *Upřednostňuje Vaše škola spíše asimilaci nebo integraci dětí jiných etnik?*

Popis	0–10 dětí	10–20 dětí	20–50 dětí
integraci	22	6	2
asimilaci	4	4	3

Respondenti z první skupiny, kde je ve škole 10 a méně dětí jiného etnika výrazně prosazují integraci žáků – ve 22 případech, tj. 85 %. Pouze 4 respondenti, tj. 15 % z této skupiny, prosazuje asimilaci.

U respondentů z druhé skupiny je rozdíl mezi těmi, kteří prosazují integraci a asimilaci malý – v 6 případech, tj. 60 %, prosazují integraci a ve 4 případech, tj. 40 %, prosazují asimilaci žáků.

Vezmeme-li v úvahu absolutní počet respondentů třetí skupiny (tj. 2:3) je rozdíl mezi těmi, co prosazují integraci nebo asimilaci v podstatě zanedbatelný.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 15.

Tabulka číslo 16. Porovnání otázky číslo 10: *Domníváte se, že multikulturní výchova může pomoci zlepšit současný pohled majoritní společnosti na etnické menšiny?*

Popis	0–10 dětí	10–20 dětí	20–50 dětí
spíše ano	11	6	3
rozhodně ano	8	1	0
spíše ne	2	1	1
rozhodně ne	0	0	0
nevím	5	2	1

Respondenti z první skupiny, kde je ve škole 10 a méně dětí jiného etnika, se nejčastěji – v 11 případech, tj. 42 %, domnívají, že multikulturní výchova spíše může pomoci ke zlepšení současného pohledu majoritní společnosti na etnické menšiny; v 8 případech, tj. 31 % respondentů, se domnívá, že rozhodně může přispět; naproti tomu jen ve 2 případech, tj. 8 % respondentů se domnívá, že spíše přispět nemůže; v 5 případech tj. 19 % respondentů, neví, jestli může multikulturní výchova pomoci ke zlepšení pohledu na etnické menšiny.

Respondenti druhé skupiny, kde je ve škole 10 – 20 dětí jiného etnika se také nejčastěji – v 6 případech tj. 60 %, domnívají, že multikulturní výchova spíše může pomoci ke zlepšení současného pohledu na etnické menšiny; v 1 případě, tj. v 10 %, se domnívají, že může rozhodně přispět; v 1 případě, tj. v 10 %, se domnívají, že přispět spíše nemůže; ve 2 případech, tj. 20 %, neví, jestli může multikulturní výchova pomoci ke zlepšení pohledu na etnické menšiny.

Respondenti třetí skupiny, kde je ve škole 20 – 50 dětí jiného etnika se opět nejčastěji – v 3 případech, tj. 60 %, domnívají, že multikulturní výchova spíše může pomoci ke zlepšení současného pohledu na etnické menšiny; v 1 případě, tj. 20 %, se domnívají, že přispět spíše nemůže; v 1 případě, tj. 20 % respondentů, neví, jestli může multikulturní výchova pomoci ke zlepšení pohledu na etnické menšiny.

Žádný z respondentů neoznačil možnost, podle které by multikulturní výchova rozhodně nepřispívala k současnému pohledu majoritní společnosti na etnické menšiny.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 16.

Při vyhodnocení výše uvedených hodnot musíme vzít v úvahu, že u všech skupin respondentů převažuje kladný postoj k multikulturní výchově. První skupina respondentů upřednostňuje integraci a má kladný názor na vliv přítomnosti dětí jiného etnika na třídní klima. Druhá a třetí skupiny má tak nízké počty, že neumožňuje věrohodné ověření. Shodu v názorech jednotlivých skupin není možné zcela potvrdit ani u otázky týkající se nutnosti přizpůsobit výuku některých předmětů specifickým jazykovým potřebám dětí jiného etnika. Četnost pozitivních či negativních odpovědí není v přímé úměrnosti s počtem dětí jiného etnika navštěvujících školy, na kterých respondenti pracují. Závěrečné vyhodnocení tedy není možné vzhledem k již zmiňovanému nízkému počtu respondentů druhé a třetí skupiny.

4.5.3 Ověření platnosti třetí hypotézy

Pro ověření třetí hypotézy (Domnívám, že diskriminace, xenofobie a rasismus se objevuje méně na školách, kde je koordinací multikulturní výchovy pověřený konkrétní pedagog, než tam, kde je náplň multikulturní výchovy ponechána na libovolném rozhodnutí jednotlivých pedagogů školy.) jsem porovnávala počet respondentů, na jejichž škole je pověřený koordinací multikulturní výchovy konkrétní pracovník s počtem případů, kdy se ze strany žáků projevila diskriminace, xenofobie nebo rasismus vůči žákům jiného etnika. Dále jsem pro zajímavost porovnávala četnost těchto projevů s počtem žáků ve škole.

Tabulka číslo 17. Porovnání otázky číslo 6: *Zaznamenali jste na Vaší škole (ve školním roce 2007/2008 a 2008/2009) ze strany žáků projevy diskriminace, xenofobie nebo rasismu (DXR) vůči žákům jiného etnika?*

Výskyt DXR	pověřen	nepověřen
ne, nikdy	3	26
nepatrné projevy, které nebylo nutno kázeňsky řešit	0	9
projevy vyžadující kázeňské řešení	0	3

První skupinu tvořili 3 respondenti, na jejichž škole je pověřený učitel koordinací multikulturní výchovy, druhou skupinu tvořilo 38 respondentů, kde takto pověřený učitel není.

Žádný ze 3 respondentů, tj. 100% první skupiny, nezaznamenal na své škole projevy diskriminace, xenofobie nebo rasismu.

U respondentů druhé skupiny ve 26 případech, tj. 68 %, taktéž tyto projevy nebyly zaznamenány; v 9 případech, tj. 24 %, byly zaznamenány nepatrné projevy, které nebylo nutno kázeňsky řešit; v 3 případech, tj. 8 %, byly zaznamenány projevy, které vyžadovaly kázeňské řešení.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 17.

Tabulka číslo 18. Porovnání otázky číslo 2: *Kolik dětí navštěvuje školu?* s otázkou číslo 6: *Zaznamenali jste na Vaší škole (ve školním roce 2007/2008 a 2008/2009) ze strany žáků projevy diskriminace, xenofobie nebo rasismu (DXR) vůči žákům jiného etnika?*

Počet dětí ve škole	ne, nikdy	nepatrné	závažnější
méně jak 50 dětí	1	0	0
50 – 150 dětí	12	1	0
150 – 350 dětí	8	1	0
350 – 550 dětí	4	3	1
550 a více dětí	4	4	2

První skupinu tvořilo 29 respondentů, na jejichž škole nebyly zaznamenány ze strany žáků žádné projevy diskriminace, xenofobie a rasismu; druhou skupiny tvořilo 9 respondentů, na jejichž škole byly zaznamenány nepatrné projevy, které však nebylo nutno kázeňsky řešit; třetí skupinu tvořili 3 respondenti, na jejichž škole byly zaznamenány projevy, které bylo třeba kázeňsky řešit.

První skupina respondentů projevy diskriminace, xenofobie a rasismu nezaznamenala. Tyto projevy nebyly zaznamenány v případě 12 respondentů, tj. 41 %, na školách s počtem dětí 50 – 150; v případě 8 respondentů, tj. 28 %, na školách

s počtem dětí 150 – 350; v případě 4 respondentů, tj. 14 %, ze škol s počtem dětí 350 – 550 a stejně tak s počtem dětí více jak 550 dětí.

Druhá skupina respondentů zaznamenala nejčastěji – ve 4 případech, tj. 44,5 %, projevy diskriminace, xenofobie a rasismu, které však nebylo třeba kázeňsky řešit, ve školách s počtem dětí větším než 550; ve školách s počtem dětí 350 – 550 byly zaznamenány 3 případy, tj. 33,5 %; ve školách s počtem dětí 150 – 350 a 50 -150 dětí byl shodně zaznamenán 1 případ, tj. 11 %.

Třetí skupina respondentů zaznamenala nejčastěji – ve 2 případech, tj. 67 %, projevy diskriminace, xenofobie a rasismu, které bylo třeba kázeňsky řešit, ve školách s počtem dětí větším než 550; ve školách s počtem dětí 350 – 550 byl zaznamenán 1 případ, tj. 33 %. Na školách s menším počtem dětí než 350 nebyly tyto projevy zaznamenány.

Výše uvedené hodnoty jsou vyjádřeny v grafu číslo 18.

Z výsledků vyplývá, že se méně projevů diskriminace, xenofobie a rasismu se objevuje na školách s menším počtem žáků a na školách, kde je koordinací multikulturní výchovy pověřený některý z učitelů. Při hodnocení však musíme vzít v úvahu i tu skutečnost, že z celkového počtu respondentů jen 3, tj. 7,5 %, mají na své škole takového pracovníka. Přiklonit se proto jednoznačně k platnosti této hypotézy, je tedy možné jen za předpokladu, že budeme mít na paměti tuto skutečnost.

Závěr

V dnešní české společnosti mají kromě Čechů své významné postavení i cizinci, kteří se z různých důvodů rozhodli žít v naší zemi. Cizinci si ze své rodné země přinášejí vlastní kulturu, zvyky a tradice. Mají mnohdy odlišný názor na hodnoty, které česká společnost uznává. Rozdíly jsou patrné nejenom v jejich jednání a chování ve společnosti, ale také v přístupu k výchově a vzdělávání dětí. Pokud se mají cizinci stát pro naši společnost přínosem a ne zátěží, je třeba, aby k procesu jejich integrace pomohla právě česká společnost. Lidé musí nejprve pochopit, že cizinec není ten, co je jakýmkoliv způsobem ohrožuje, ale že se jedná o člověka, který má stejná práva jako oni.

Tak jak se musí naučit žít cizinci v české společnosti tak se musí i česká společnost naučit žít s cizinci. To se však nestane ze dne na den a ani samo od sebe. Výchovu dětí je proto třeba rozšířit o takové předměty, které je povedou k toleranci vůči lidem jiného etnika a také budou napomáhat ke snazší a úspěšnější integraci cizinců do společnosti. Za tímto účelem byla do škol zavedena multikulturní výchova. To, jakým způsobem je na jednotlivých školách praktikována a kolik prostoru jí budou učitelé věnovat, však záleží pouze na nich.

V praktické části své práce jsem chtěla ověřit, jaký přístup mají řídicí pracovníci základních škol na okrese Hodonín k této problematice. Výrazná většina dotazovaných tvrdí, že preferuje integraci cizinců, jejímž cílem je, aby se cizinec co nejnáze včlenil do nového prostředí a přitom mu zůstala jeho vlastní specifická a identita. Pokud toto tvrzení porovnáme s množstvím a druhem aktivit zaměřených na rozvoj multikulturní výchovy a konkrétním přístupem k integraci žáků jiného etnika ve škole, zjistíme, že v praxi se zřejmě o tak výrazný integrační přístup nejedná. Většina dotazovaných se totiž domnívá, že není třeba výuku pro potřeby těchto dětí přizpůsobit. Je pak na dětech, aby se přizpůsobily ony. Multikulturní výchova je z větší části aplikována jen jako součást vyučovacích předmětů, vzdělávací projekty se takřka nepoužívají. Jen malý počet učitelů rozvíjí multikulturní výchovu nad rámec vyučovacích předmětů. Otázkou pak může být, jestli je tato situace daná malou angažovaností pedagogů nebo jinými důvody jako je například to, že ve školách v drtivé většině případů není ustanoven pracovník, který by multikulturní výchovu koordinoval.

Tyto závěry, byť by se to na první pohled mohlo zdát, však nepovažuji vzhledem k danému regionu a počtu občanů hlásících se k jinému etniku za výrazně negativní. O tom svědčí i malé procento případů diskriminace, xenofobie a rasismu, které byly v posledních dvou letech na zdejších školách zaznamenány. Samozřejmě je možné namítat, že by měla být ve školách multikulturní výchově věnována daleko větší pozornost, ale na druhou stranu je třeba mít na paměti, že dítě by mělo být vedeno k toleranci nejenom ve škole, ale hlavně v rodině.

Jsem si vědoma toho, že téma, které jsem si zvolila, je velmi obsáhlé, a jakékoliv závěry mohou být ovlivněny úhlem pohledu na danou situaci. Přesto se domnívám, že poznatky, které jsem při zpracování této práce získala, by mohly být použity organizacemi zabývajícími se multikulturou, multikulturní výchovou a vzdělávacími programy a semináři jako jsou Střediska služby školám, Kabinet multikulturní výchovy, multikulturní a vzdělávací centra.

Resumé

Současná společnost zahrnuje řadu odlišných sociokulturních skupin. Jejich společné soužití by mělo být založeno na toleranci, respektu a spolupráci. Respektování odlišnosti a jedinečnosti je zejména cílem současné multikulturní společnosti. Všichni občané by měli mít příležitost žít ve společnosti, kde nebudou diskriminováni pro svou národnost, rasu nebo náboženství.

Základy multikulturalismu byly položeny v druhé polovině minulého století v USA, Kanadě a Austrálii. Všechny tyto země se potýkaly s velkým přílivem přistěhovalců a s jejich začleněním do společnosti. Řešením se mělo stát přijetí zásad a principů multikulturalismu, který měl a stále má řadu svých přívrženců, ale i řadu odpůrců. Multikulturalismus se postupně rozšířil i v Evropě, a to zejména ve Velké Británii, Francii a Německu.

V Čechách se dostává do popředí zájmů až na začátku devadesátých let a názor na něj není zcela jednotný. Pohled české společnosti na zvyšující se množství migrantů nebyl vždy pozitivní. Další otázkou, kterou bylo třeba řešit, byla integrace romské menšiny. Pro dosažení bezproblémového a bezkonfliktního soužití majoritní společnosti s menšinami bylo třeba pozměnit i státní politiku integrace cizinců a romské menšiny. Koncepce integrace cizinců na území ČR přinesla vnitrostátní právní úpravu postavení cizinců. Podle této koncepce je kladen důraz na jednotlivce a odpovědnost vedoucí k jeho samostatnosti, nezávislosti a začlenění do společnosti. Integrovaný proces probíhá na mnoha úrovních a v mnoha oblastech a měla by k ní pomoci Nová koncepce romské integrace na roky 2010 – 2013.

K rychlejšímu procesu integrace může výraznou měrou přispět i multikulturní výchova. Multikulturní výchova je edukační činnost, jejímž cílem je naučit lidi z různých etnik vzájemně se respektovat a porozumět si. Řeší otázky integrace znevýhodněných skupin, přispívá k vytváření respektujících vztahů a napomáhá k pochopení jiných kultur. V České republice je multikulturní výchova zakotvena v Národním programu rozvoje vzdělávání v tzv. Bílé knize a v Rámcovém programu vzdělávání pro základní školy. Průřezový charakter multikulturní výchovy umožňuje učitelům při její aplikaci v neomezené míře uplatnit osobní postoj a angažovanost k této problematice.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na problematiku multikulturní společnosti a její vývoj ve světě a v České republice. První část pojednává o pojmu multikulturalismu, zrodu multikulturní společnosti, jejich přínosech a rizicích. Druhá část je zaměřena na otázky integrace romských obyvatel a cizinců v naší společnosti. Pozornost je také věnována státní politice související s touto problematikou. Třetí část přibližuje problematiku multikulturní výchovy u nás.

Součástí práce je i sociologický průzkum zaměřený na zjištění vztahu pedagogických pracovníků základních škol k multikulturní výchově. Cílem tohoto průzkumu bylo ověřit, zda je ve školách vytvořen dostatečně velký prostor pro aplikování multikulturní výchovy a v jaké míře se staly výukové programy zaměřené na multikulturní výchovu součástí výuky na základních školách.

Klíčová slova

Multikulturalismus, multikulturní společnost, multikulturní výchova, cizinec, rasismus, xenofobie, diskriminace.

Annotation

The thesis is concentrating on the problem of multicultural society and its development round the world and in the Czech Republic. The first part deals with the concept of multiculturalism, with the birth of multicultural society and its benefits and risks. The second part focuses on questions of integration of Romany inhabitants and foreigners in our society. Attention is paid also to state policy connected with this issue. The third part introduces nearer the problem of multicultural education in our country.

One of the components of the thesis is also sociological research focused on identification of relationship of pedagogical workers at elementary schools towards multicultural education. The aim of this research was to check if there is provided enough space for application of multicultural education at schools and to find out to what extent became the tutorial programmes, targeted upon multicultural education, a part of education at elementary schools.

Key words

Multiculturalism, multicultural society, multicultural education, foreigner, racism, xenophobia, discrimination.

Literatura a prameny

Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace romské komunity.

Pokyn MŠMT č. 35471/99-22 pro zajištění povinné školní docházky žadatelů o azyl z azylových zařízení.

Pokyn MŠMT č. 21836/2000-11 ke vzdělávání cizinců v základních školách, středních školách a vyšších odborných školách, včetně speciálních škol v České republice.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 325/1999 Sb., o azylu.

Zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Zákon č. 343/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

BARŠA, P., Politická teorie multikulturalismu, 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, 347 s. ISBN 80-7325-020-9.

BITTNEROVÁ, D, MORAVCOVÁ, M., Etnické komunity české společnosti, 1. vyd. Praha: ERMAT Praha, s.r.o., 2006, 411 s. ISBN 80-903086-7-8.

BUDILOVÁ, L., HIRT, T., Policista v multikulturním prostředí, Praha: Varianty, 2005, 104 s. ISBN 80-903510-1-8.

BURYÁNEK, J., et al. Interkulturní vzdělávání, příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2002, 518 s. ISBN 80-7106-14-1.

BRIGGS, A., et al. Kdy, kde, proč a jak se to stalo, 1. vyd. Praha: Reader's Digest Výběr, spol. s r.o., 1977, 488 s. ISBN 80-902069-6-4.

CIÍLKOVÁ, E., SCHÖNEROVÁ P., Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy, 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 167 s. ISBN 978-80-7367-238-6.

ERIKSEN, T. H., Antropologie multikulturních společností, 1. vyd. Praha: Triton Praha, 2007, 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.

FAY, B., Současná filosofie sociálních věd, Multikulturní přístup, 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 324 s. ISBN 80-86429-10-5.

GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E., Kabinet multikulturní výchovy, Brno: Paido, 2003, 18 s. ISBN 80-7315-042-5.

GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ E., (ed.), Multikulturní výchova v teorii a praxi, Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, 231 s. ISBN 80-86633-14-4.

HLADÍK, J., Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin), 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006, 73 s. ISBN 80-7318-424-9.

HENDL, J., Kvantitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. 2. vyd.. Praha :Portal, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

CHRÁSKA, M., Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu, 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JAMNICKÁ – ŠMERGLOVÁ Z., Dějiny našich cikánů, 1. vyd. Praha: Orbis, 1955, 108 s.

KRAUS, B., Sociální pedagogika, Brno: IMS, 2007, 77 s.

KURAS, B., Evropa snů a skutečností, 1. vyd. Praha: Baronet a.s., 2007, 181 s. IBSN 978-80-7214-971-1.

MARADA, R. (ed.), Etnická různost a občanská jednota, 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, 310 s. ISBN 80-7325-111-6.

MAREŠ, M., (et al.), Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických postupů k etnické a imigrační politice po roce 1989, 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 139 s. ISBN 80-7325-050-0.

MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L., et al. Interkulturní psychologie, rozvoj interkulturní senzitivity, 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 218 s. ISBN 978-80-246-1361-1.

PRŮCHA, J., Multikulturní výchova, Příručka (nejen) pro učitele, 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 263 s. ISBN 80-7254-866-2.

PRŮCHA, J., Multikulturní výchova, Teorie-praxe-výzkum, 1. vyd. Praha: ISV, 2001, 211 s. ISBN 80-85866-72-2.

SARTORIN, G., Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci, Esej o multietnické společnosti, 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005, 134 s. ISBN 80-7363-022-2.

SEKOT, A., Sociologie v kostce, 2. vyd. Brno: Paido, 2004, 206 s. ISBN 80–7315-077–8.

SOCIOKLUB, sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky, Romové v České republice, 1. vyd. Praha: Sociopress, spol. s r.o., 1999, 558 s. ISBN 80–902260–7–8.

ŠINDLEROVÁ, I., Memorandum žen z etnických menšin, Praha, Evropská kontaktní skupina v ČR.

ŠIŠKOVÁ, T., ed., Výchova k toleranci a proti rasismu: Multikulturní výchova v praxi, 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 280 s. ISBN 978–80–7367–182–2.

TONCROVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L., Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů, Brno: Etnologický ústav AV ČR Brno, 2001, 123 s. ISBN 80–85010–34–8.

Aktuální zpráva o projektu Perspektiva, dostupné na internetu
http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=184%3Aaktuální-zpráva-o-projektu-perspektiva&catid=52%3Apracovní-poradenství&Itemid=94&lang=cs, 6.12.2009.

Azylové řízení a azylovci, dostupné na internetu
www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_izeni_azylovci, 28.11.2009.

Bílá kniha, dostupné na internetu <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>, 22.12.2009.

Buryánek, J., Multikulturní výchova v RVP, dostupné na internetu
www.rvp.cz/clanek/276/450, 22.9.2009.

Česku chybí odborná debata o multikulturní výchově, dostupné na internetu
www.adam.cz/clanek-2008030003.html, 22.9.2009.

Červenka, J., Občané o soužití s Romy a o jejich možnostech ve společnosti, Tisková zpráva ov90529, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. v Centru pro výzkum veřejného mínění, dostupné na internetu www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100923s_ov90529.pdf, 5.10.2009.

Dobrovolnický program, dostupné na internetu
http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=109&Itemid=103&lang=cs 16.12.2009.

Kanada, dostupné na internetu http://www.svon.cz/file/historie/001_kanada_his.htm, 25.10.2009.

Koncepce romské integrace v České republice, dostupné na internetu http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/zip/nme_strategie_romske_komunity.pdf, 17.12.2009.

Koncepce romské integrace na období 2010-2013, dostupné na internetu
http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc, 28.12.2009.

Leontiyeva, Y., Imigrace a česká politika, dostupné na internetu
www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=293&lst=106, 5.11.2009.

Majer, J., Multikulturní výchova v Česku? – Czechkid, dostupné na internetu
www.nicem.cz/clanek-2007033004-multikulturni-vychova-v-cesku-czechkid.html, 22.9.2009.

Migrace a uprchlíci, dostupné na internetu
http://www.dchrbo.caritas.cz/www/migrace_aktivity.htm, 16.12.2009.

Nadace Nová škola, dostupné na internetu http://www.ecn.cz/private/nova_skola/, 10.10.2009.

Nízkoprahový klub pro děti a mládež, dostupné na internetu http://www.r-mosty.cz/nizkoprahovy_klub.html, 16.12.2009.

i Dnes.cz, Francie zakázala muslimkám šátky, dostupné na internetu
http://zpravy.idnes.cz/francie-zakazala-muslimkam-satky-dqe-/zahranicni.asp?c=A040210_162222_zahranicni_jan, 26.11.2009.

Integrace cizinců, dostupné na internetu [http://www.msmt.cz/sociální-programy/integrace-cizincu](http://www.msmt.cz/socialni-programy/integrace-cizincu), 16.11.2009.

Interkulturní vzdělávání, dostupné na internetu
<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/a02ikv.pdf> 9, 10.11.2009.

O člověku v tísní, dostupné na internetu <http://peopleinneed.cz/index2.php?id=176>, 16.12.2009.

Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, Integrace cizinců na území ČR, dostupné na internetu www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx, 23.11.2009.

Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, Mezinárodní spolupráce, dostupné na internetu www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-spoluprace-843025.aspx, 23.11.2009.

O nás, dostupné na internetu <http://www.mkc.cz/cz/o-nas.html>, 16.12.2009.

Počet cizinců v ČR, dostupné na internetu
www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu, 28.11.2009.

Poziční dokument ECRE: „Integrace uprchlíků v Evropě“ dostupné na internetu
www.ecre.org/files/integr.cz.pdf, 18.9.2009.

Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, dostupné na internetu
www.imigracecz.org/ 28.11.2009.

Program na podporu aktivit v oblasti integrace cizinců za rok 2009 anotace podpořených projektů, dostupné na internetu www.msmt.cz/socialni-programy/vzdelavani-azylantů-a-deti-cizincu, 8.12.2009.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dostupné na internetu www.msmt.cz/uploads/Vzdelavani/Skolska-reforma/RVP/rvp_zakladni-vzdelavani_postizeni.pdf, 5.1.2010.

Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, Volební program, bod 3., dostupné na internetu <http://serifus.borec.cz/program.html>, 10.11.2009.

Sociální poradenství, dostupné na internetu http://www.r-mosty.cz/socialni_poradenstvi.html, 16.12.2009.

Služby, dostupné na internetu <http://www.multikulturnicentrum.cz/?c=8>, 16.12.2009.

Slovník cizích slov, dostupné na internetu <http://www.slovník-cizich.slov.abz.cz/web.php/slovo/multikulturalni-spolecnost>, 10.9.2009.

Studenti MU v projektu „domácí učitel“, dostupné na internetu <http://www.ped.muni.cz/wsocedu/kmv/index.php?q=taxonomy/term/8>, 5.1.2010.

Švingalová, D., Multikulturní výchova, dostupné na internetu www.ucitelskyzpravodaj.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/multikulturni-vychova, 22.9.2009.

Tabery, P., Názory české veřejnosti na cizince v České republice, Tisková zpráva ov90518, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. v Centru pro výzkum veřejného mínění, dostupné na internetu www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100913s_ov90518.pdf, 3.11.2009.

Usnesení vlády České republiky ze dne 11. prosince 2000, č. 1266, o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území České republiky, dostupné na internetu http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/92EB0C1957A6DAECC12571B600709317, 23.11.2009.

Usnesení vlády České republiky ze dne 13. ledna 2003 č. 55 + P, k účinnosti Koncepce integrace cizinců na území České republiky a další rozvoj této koncepce po vstupu České republiky do Evropské unie, dostupné na internetu http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/D376DFB23057E7E6C12571B60070FBF3, 23.11.2009.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 14. dubna 2004 č. 340 ke Zprávě o realizaci Pilotního programu Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků v roce 2003, dostupné na internetu http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/08BC54ABF87DE213C12571B600702AB9, 28.11.2009.

Varianty, dostupné na internetu <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=146>, 16.12.2009.

Večeřa, K. et al., Romská minorita a postupy integrace, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, dostupné na internetu www.ok.cz/iksp/docs/281.pdf, 23.11.2009.

Vláda už ví, jak konkrétně bude integrovat Romy, dostupné na internetu http://www.lidovky.cz/vlada-uz-vi-jak-konkretne-chce-integrovat-romy-fqg-/ln_domov.asp?c=A091221_171450_ln_domov_ter , 22.12.2009.

Vzdělávací programy, dostupné na internetu <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=115>, 16.12.2009.

Seznam příloh

Příloha číslo 1:

Dotazník

Příloha číslo 2 :

graf číslo 1

graf číslo 2

graf číslo 3

graf číslo 4

graf číslo 5

graf číslo 6

graf číslo 7

graf číslo 8

graf číslo 9

graf číslo 10

graf číslo 11

graf číslo 12

graf číslo 13

graf číslo 14

graf číslo 15

graf číslo 16

graf číslo 17

graf číslo 18

Všechny přílohy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

PŘÍLOHA ČÍSLO 1

Dotazník

Tento dotazník bude použitý pouze jako podklad pro mou diplomovou práci. Zaručuji se, že data obsažená v tomto dotazníku budou mít důvěrný ráz zpracování průzkumného šetření v mé diplomové práci nazvané „Multikulturní společnost jako výzva pro sociální pedagogiku.“ a nebudou zneužita k jiným účelům. Prosím, abyste vždy jednu z možných odpovědí označili podtržením, případně abyste odpověď doplnili vhodnějším popisem.

1. *Uveďte, prosím název a sídlo školy:*

2. *Kolik dětí navštěvuje tuto školu?*
  - a.) méně jak 50 dětí
  - b.) 50 – 150 dětí
  - c.) 150 – 350 dětí
  - d.) 350 – 550 dětí
  - e.) 550 a více dětí

3. *Kolik dětí z toho počtu je možné zařadit k jinému etniku než českému (dětí cizinců, rómské děti)?*
  - a.) méně jak 10 dětí
  - b.) 10 – 20 dětí
  - c.) 20 – 50 dětí
  - d.) 50 – 100 dětí
  - e.) 100 a více dětí

4. *Ovlivňuje, dle Vašeho názoru, třídní klíma přítomnost dětí jiného etnika?*
  - a.) zcela pozitivně
  - b.) spíše pozitivně
  - c.) spíše negativně
  - d.) zcela negativně
  - e.) nelze určit

5. *Je na Vaší škole pověřený konkrétní učitel koordinací multikulturní výchovy?*
  - a.) ano
  - b.) ne

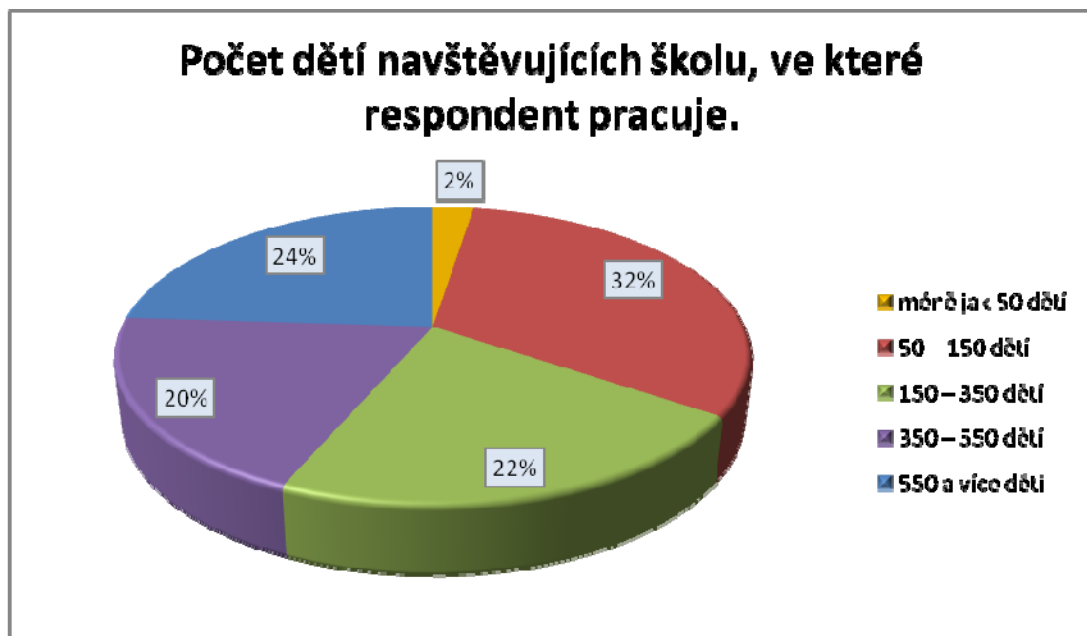
6. *Zaznamenali jste na Vaší škole (ve školském roce 2007/2008 a 2008/2009) ze strany žáků projevy diskriminace, xenofobie nebo rasismu vůči žákům jiného etnika?*
- a.) ne, nikdy
  - b.) nepatrné projevy byly zaznamenány, nebylo však nutné je kázeňsky řešit
  - c.) byly zaznamenány projevy, které vyžadovaly kázeňské řešení
7. *Považujete za nutné přizpůsobit na Vaší škole výuku některých předmětů (například českého jazyka) specifickým jazykovým a kulturním potřebám dětí jiného etnika?*
- a.) ne, naši školu navštěvují pouze české děti
  - b.) ne, žáci jiných etnik, kteří naši školu navštěvují, jsou již natolik sžiti s českou společností, že není nutné výuku pro ně speciálně přizpůsobovat
  - c.) ano, v individuálních případech
  - d.) ano, ve všech případech, kdy se jedná o žáky pocházející z jiných etnik
8. *V současné době se často mluví o asimilaci a integraci cizinců, přičemž asimilace je chápána jako splynutí jednoho člověka nebo skupiny lidí s většinovým obyvatelstvem a integrace jako včlenění jedince nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty specifičnosti. Některé školy se přístupem k začlenění dětí jiných etnik do české společnosti přiklánějí spíše k asimilaci, zatímco jiné upřednostňují integraci těchto dětí. Do které skupiny, dle vašeho názoru je možné zařadit vaši školu?*
- a.) upřednostňujeme asimilaci
  - b.) upřednostňujeme integraci
9. *Jakou formu aplikace multikulturní výchovy na Vaší škole preferujete?*
- a.) je pouze součástí vyučovacích předmětů,
  - b.) jsou rozvíjeny i další aktivity jako jsou soutěže, divadelní vystoupení žáků, návštěvy koncertů, výstav apod.
  - c.) je vypracován konkrétní projekt (např. nultý ročník, podpora výuky českého jazyka jako cizího jazyka)
10. *Domníváte se, že multikulturní výchova může pomoci zlepšit současný pohled majoritní společnosti na etnické menšiny?*
- a.) spíše ano
  - b.) rozhodně ano
  - c.) spíše ne
  - d.) rozhodně ne
  - e.) nevím

PŘÍLOHA ČÍSLO 2

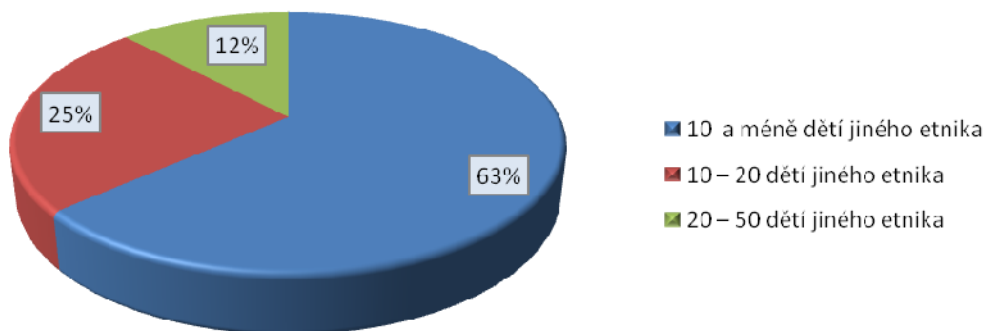
Graf č. 1

Graf č. 2

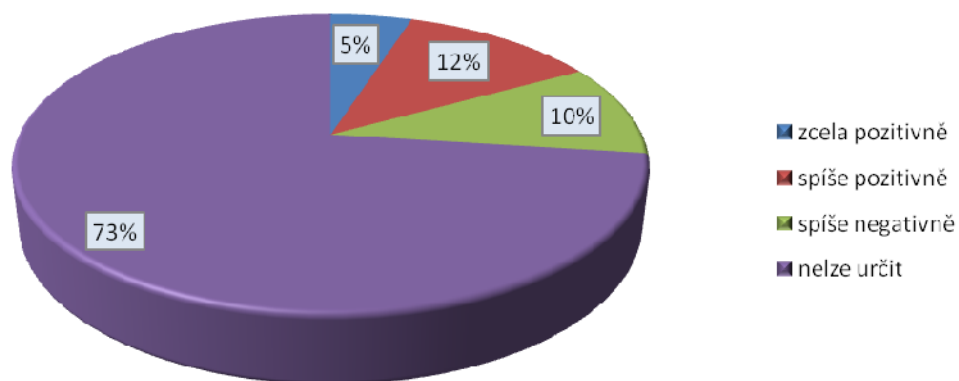
Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

Kolik dětí z tohoto počtu je možné zařadit k jinému etniku než českému (dětí cizinců, romské děti)?

Graf č. 3

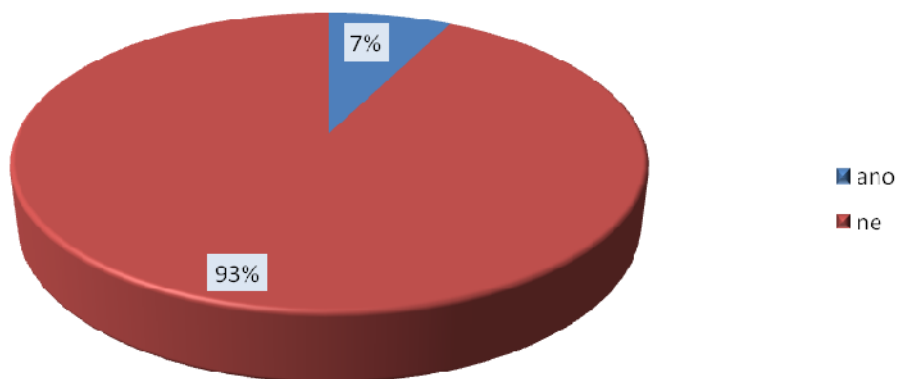
Ovlivňuje dle Vašeho názoru třídní klima přítomnost dětí jiného etnika?

Graf č. 4

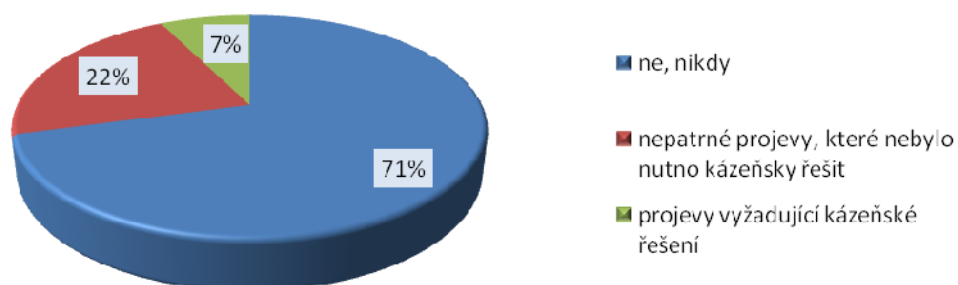
Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

Je na Vaší škole pověřený konkrétní učitel koordinací multikulturní výchovy?

Graf č. 5

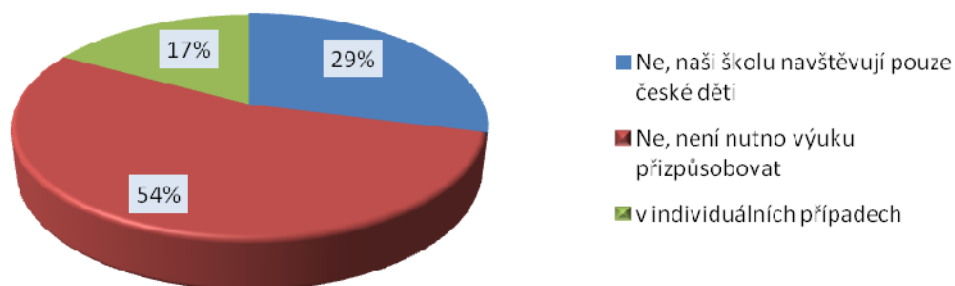
Zaznamenali jste na Vaší škole (ve školním roce 2007/2008 a 2008/2009) ze strany žáků projevy diskriminace, xenofobie nebo rasismu vůči žákům jiného etnika?

Graf č. 6

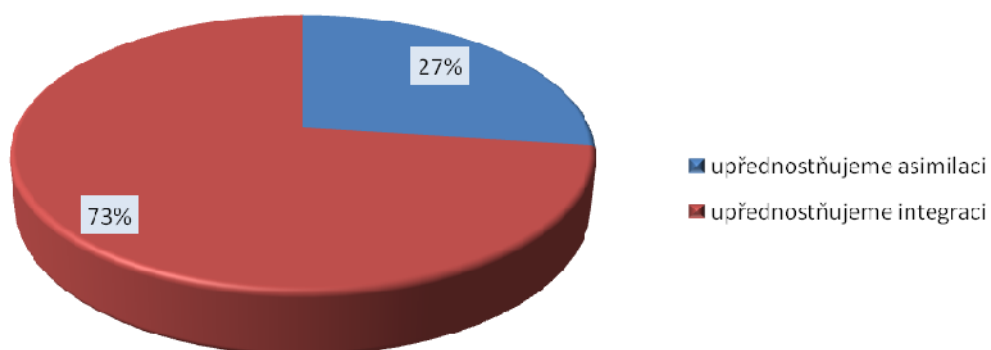
Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

Považujete za nutné přizpůsobit na Vaší škole výuku některých předmětů (například českého jazyka) specifickým jazykovým a kulturním potřebám dětí jiného etnika?

Graf č. 7

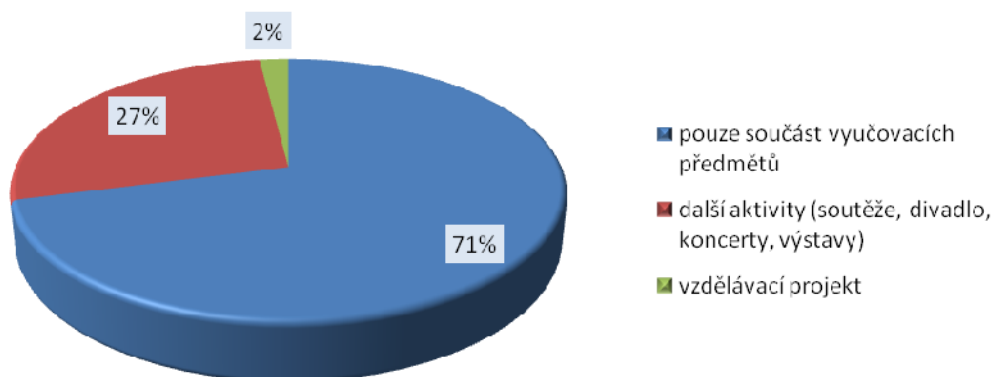
Upřednostňuje Vaše škola spíše asimilaci nebo integraci dětí jiných etnik?

Graf č. 8

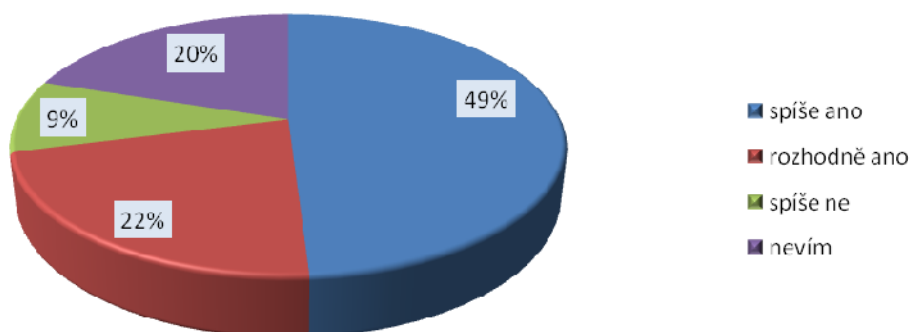
Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

Jakou formu aplikace multikulturní výchovy na Vaší škole preferujete?

Graf č. 9

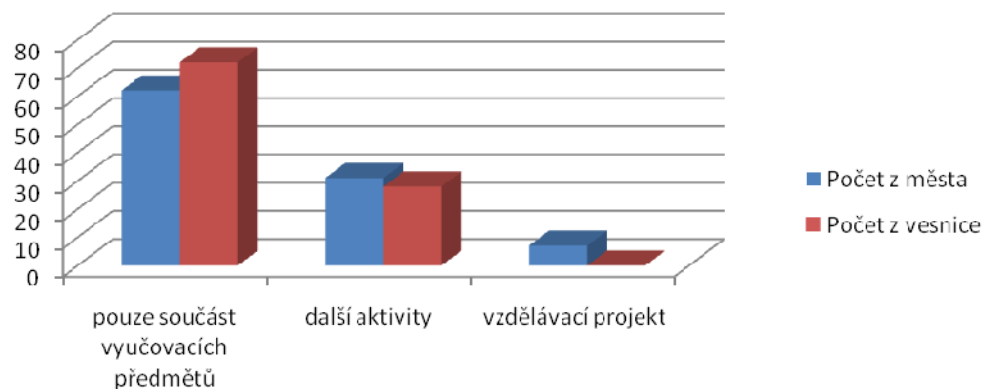
Domníváte se, že multikulturní výchova může pomoci zlepšit současný pohled majoritní společnosti na etnické menšiny?

Graf č. 10

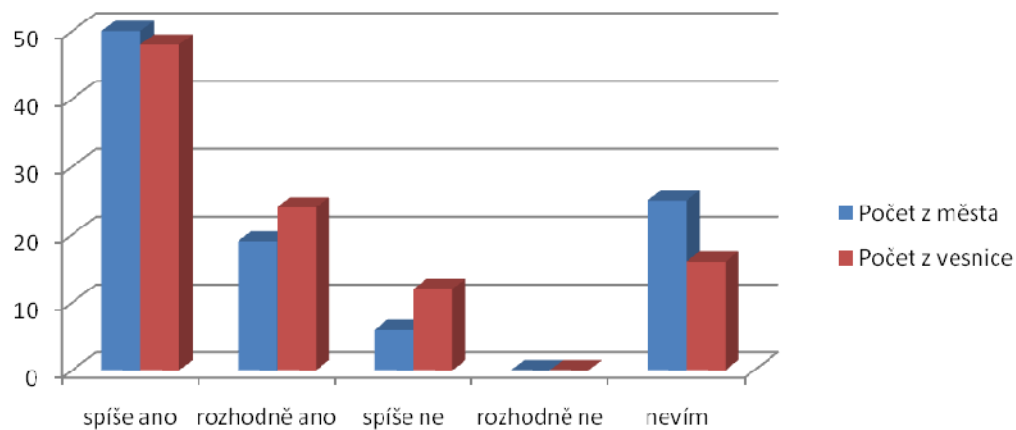
Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

***Jakou formu aplikace multikulturní výchovy
na Vaší škole preferujete?***

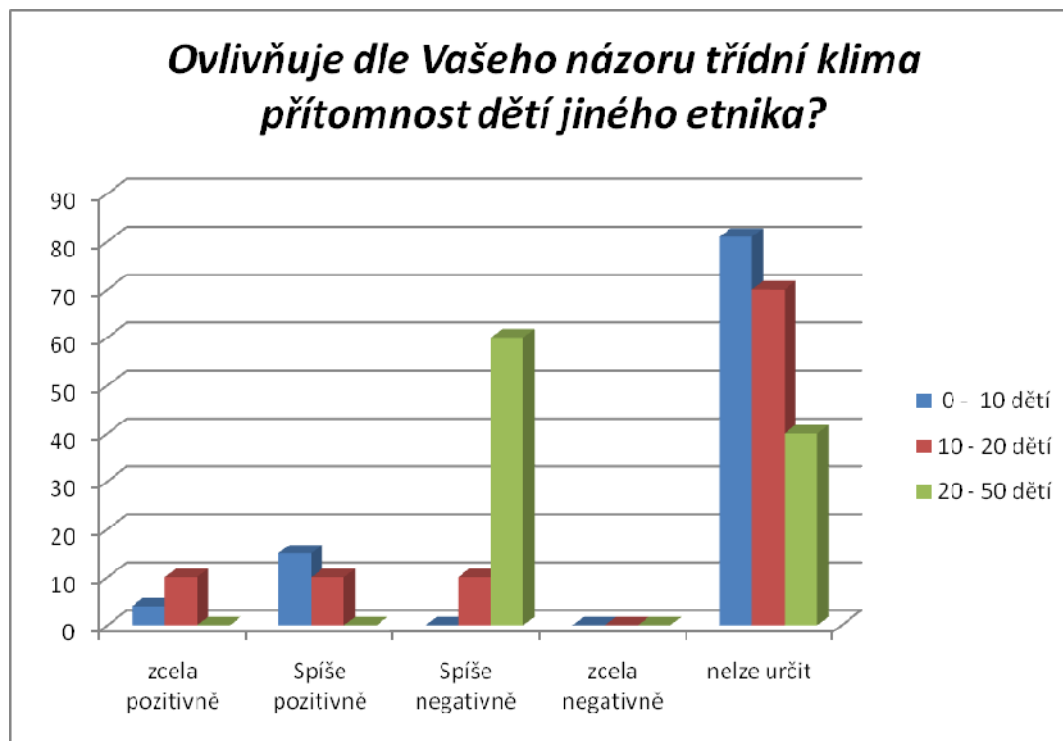
Graf č. 11

***Domníváte se, že multikulturní výchova
může pomoci zlepšit současný pohled
majoritní společnosti na etnické menšiny?***

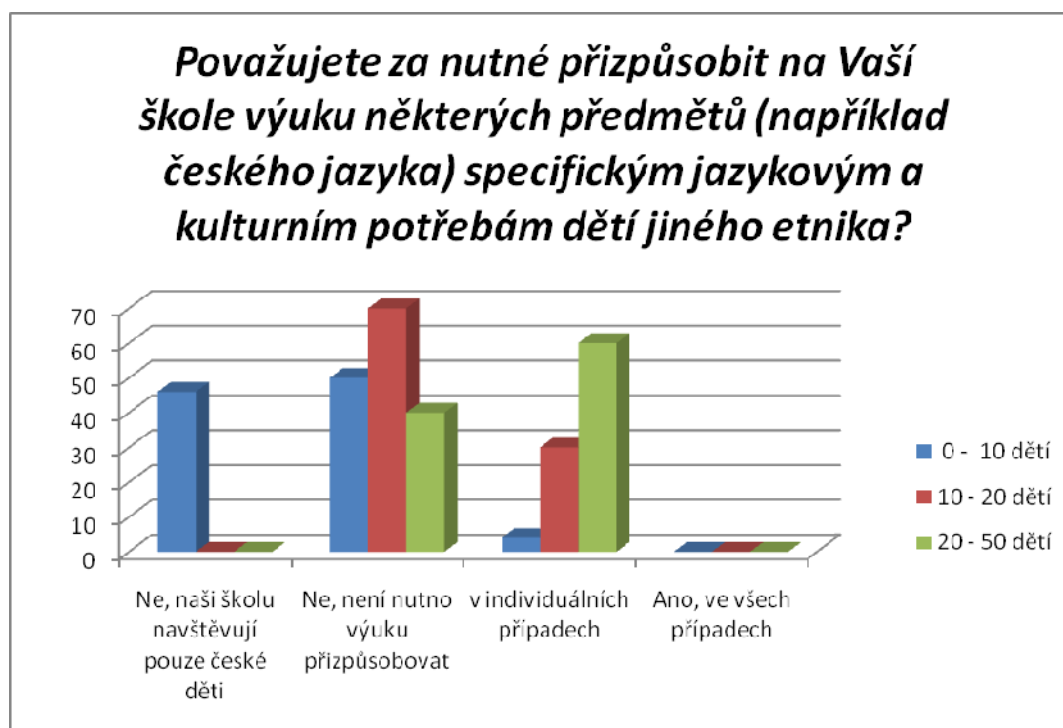

Graf č. 12

Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

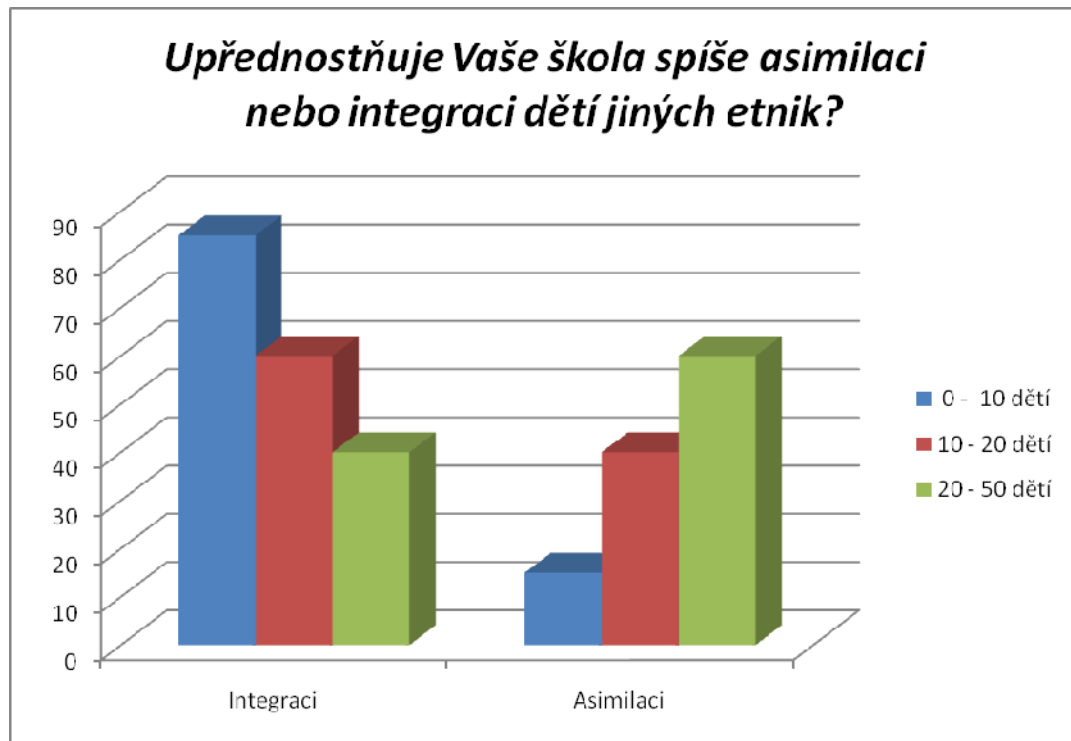

Graf č. 13

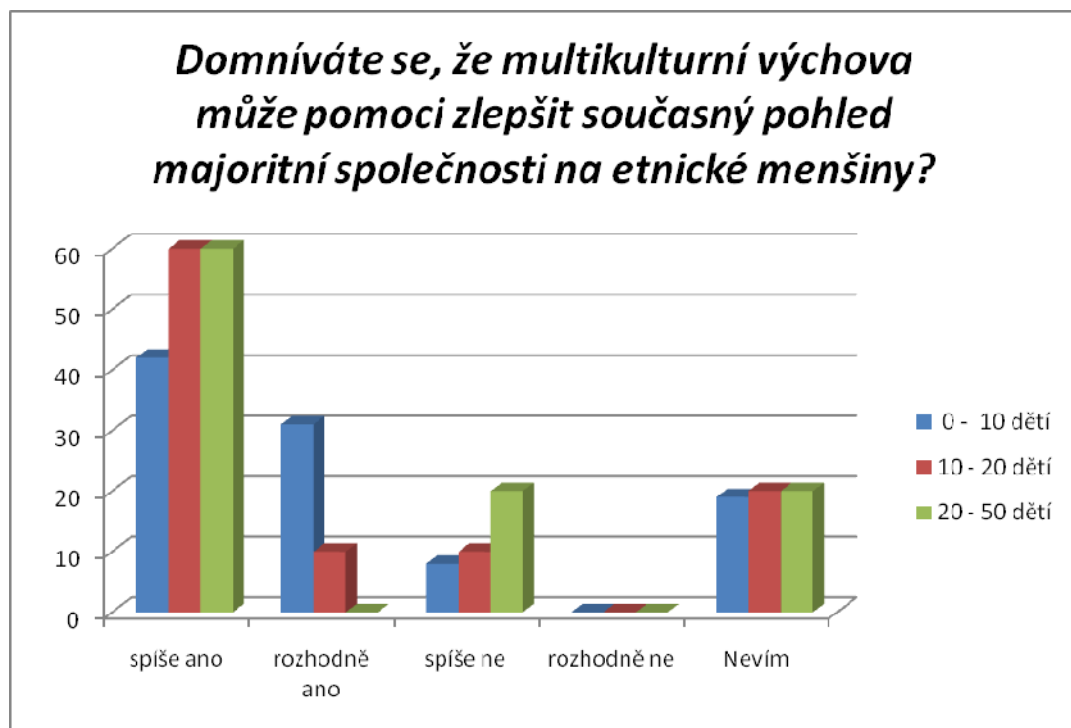

Graf č. 14

Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

Graf č. 15

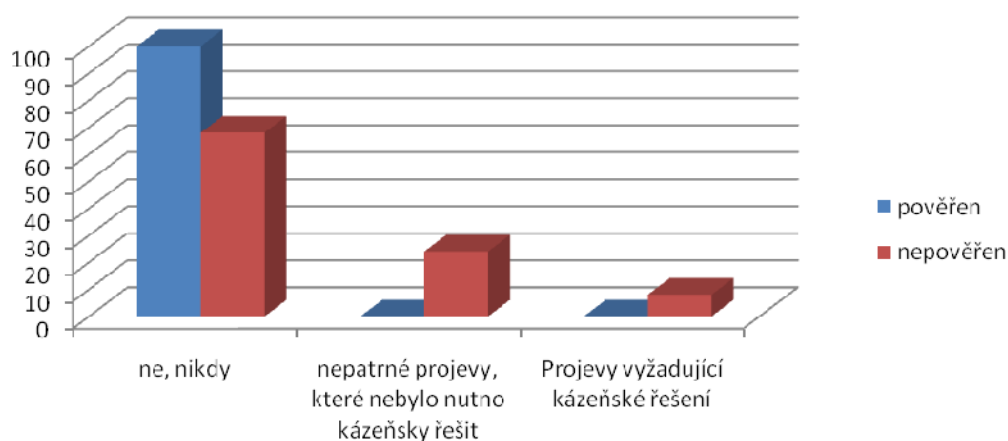

Graf č. 16

Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.

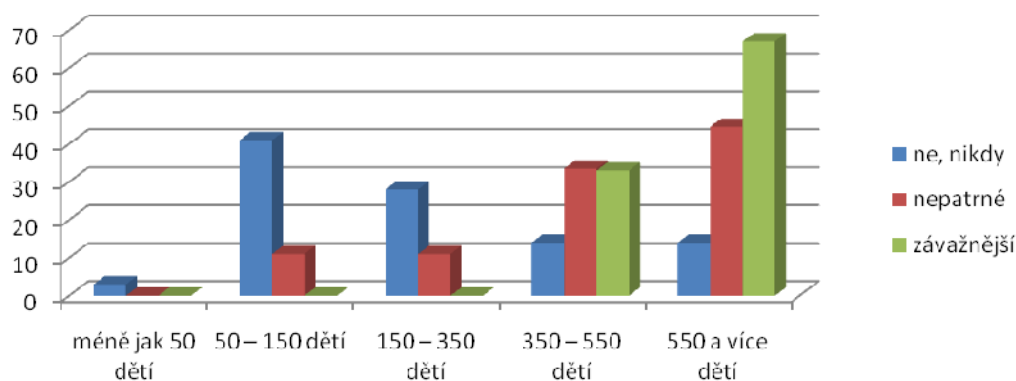

Zaznamenali jste na Vaší škole (ve školním roce 2007/2008 a 2008/2009) ze strany žáků projevy diskriminace, xenofobie nebo rasismu vůči žákům jiného etnika?

Graf č. 17

Kolik dětí navštěvuje školu? A kolik bylo na Vaší škole zaznamenáno (ve školním roce 2007/2008 a 2008/2009) ze strany žáků projevů diskriminace, xenofobie nebo rasismu vůči žákům jiného etnika?

Graf č. 18

Grafy byly zpracovány na základě výsledků šetření autorky.